

Perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi muudatused lepiti kokku Eesti Keskerakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu koalitsiooni poolt valitsuskabineti 2. märtsi 2017. a istungil.

Perehüvitiste seaduse (edaspidi PHS) ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, millega pikendati isapuhkust, tõsteti sissetulekupiiri alates millest vanemahüvitist samaaegse töötamise korral vähendatakse, muudeti vanemahüvitise arvestusperioodi, tekitati võimalus vanemahüvitise maksmist peatada ja taasalustada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni, kaotati lapsehooldustasu ning loodi kolmikute ja enamaarvuliste mitmike toetus, võeti Riigikogus vastu 2017. aasta 6. detsembril.

Kõnealuse PHS-i muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (edaspidi eelnõu) raames viiakse ellu vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi II etapi muudatused:

- 1) rasedus- ja sünnituspuhkus ning sünnitushüvitis liidetakse vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi;
- 2) luuakse võimalus vastavalt isiku soovile võtta vanemahüvitist välja kalendripäevade kaupa kuni lapse 3-aastaseks saamiseni;
- 3) luuakse vanemahüvitise samaaegse maksmise võimalus mõlemale vanemale kuni kahe kuu ulatuses;
- 4) muudetakse lapsepuhkuse tingimusi;
- 5) laiendatakse lapsendamispuhkuse ja -hüvitise saamise õigust hoolduspere vanematele ning kõigile alaealise uude perre lapsendajatele;
- 6) luuakse erisused surnuna sündinud laste, enneaegsete laste ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmike vanematele.

Eelnõuga elluviidavate muudatuste eesmärk on suurendada vanemate võimalusi töö- ja pereelu ühitamiseks, luues vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi enam valikuvõimalusi ning soodustades hoolduskoormuse jagamist ema ja isa vahel. Samuti ühtlustatakse erinevate vanemapuhkuste ja -hüvitiste põhimõtted, tuues hüvitiste arvestamise ja maksmise Sotsiaalkindlustusametisse (edaspidi SKA). Nimetatud muudatuste läbiviimiseks tuleb muuta 23 seadust.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna perepoliitika juht Pirjo Turk (626 9179, Pirjo.Turk@sm.ee), sama osakonna nõunik Joanna Karu (626 9738, Joanna.Karu@sm.ee) ja juhataja Hanna Vseviiov (626 9257, Hanna.Vseviiov@sm.ee). Töölepingu seaduse muudatused on koostanud tööelu arengu osakonna töösuhete poliitika juht Mariliis Proos (626 9255, Mariliis.Proos@sm.ee). Perehüvitiste seaduse vanemahüvitiste regulatsiooni väljatöötamisel osales

Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna hüvitiste ja toetuste poliitika juht Anu Irval (626 9238, Anu.Irval@sm.ee).

Ravikindlustuse seaduse muudatused on koostanud Sotsiaalministeeriumi tervisesüsteemi arendamise osakonna peaspetsialist Ülle Jordan (626 9139, Ulle.Jordan@sm.ee) ja sama osakonna nõunik Kaija Kasekamp (626 9157, Kaija.Kasekamp@sm.ee).

Eelnõu mõjude hindamise osa on teinud Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna analüütik Kadi Siimer (626 9754, Kadi.Siimer@sm.ee) ning sama osakonna juhataja Hede Sinisaar (626 9732, Hede.Sinisaar@sm.ee).

Eelnõu juriidilise kontrolli on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusnõunikud Jaanus Põldmaa (626 9328, Jaanus.Poldmaa@sm.ee) ja Susanna Jurs (626 9329, Susanna.Jurs@sm.ee).

Eelnõu väljatöötamisel on osalenud veel SKA perehüvitiste talituse juhtivspetsialist Jelena Kupri (Jelena.Kupri@sotsiaalkindlustusamet.ee, 744 7482) ning hüvitiste osakonna nõunikud Kristina Pähkel (Kristina.Pahkel@sotsiaalkindlustusamet.ee, 626 9717) ja Merlin Loorits (Merlin.Loorits@sotsiaalkindlustusamet.ee, 640 8182).

Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (626 9320; Virge.Tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud valitsusliidu tegevuskava peatüki „Sotsiaalpoliitika ja tervishoid“ punktiga 11.5, mis seab eesmärgi luua vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteem, mis on piisavalt paindlik, pakub vanematele valikuvõimalusi, toetab vanemate osalust tööturul ja laste kasvatamise jagamist vanemate vahel.

Käesoleva eelnõuga muudetakse järgmisi seadusi:

- 1) perehüvitiste seadust, avaldamismärkega RT I, 28.12.2017, 65;
- 2) advokatuuriseadust, avaldamismärkega RT I, 22.06.2016, 23;
- 3) audiitortegevuse seadust, avaldamismärkega RT I, 17.11.2017, 25;
- 4) avaliku teenistuse seadust, avaldamismärkega RT I, 04.07.2017, 13;
- 5) kaitseliidu seadust, avaldamismärkega RT I, 03.03.2017, 10;
- 6) kaitseväeteenistuse seadust, avaldamismärkega RT I, 01.03.2017, 3;
- 7) kogumispensionide seadust, avaldamismärkega RT I, 28.11.2017, 15;
- 8) kohtute seadust, avaldamismärkega RT I, 05.12.2017, 6;
- 9) kutseõppeasutuse seadust, avaldamismärkega RT I, 04.07.2017, 38;
- 10) maksukorralduse seadust, avaldamismärkega RT I, 28.11.2017, 21;
- 11) notariaadiseadust, avaldamismärkega RT I, 09.05.2017, 25;
- 12) politsei ja piirivalve seadust, avaldamismärkega RT I, 06.07.2017, 6;
- 13) päästeteenistuse seadust, avaldamismärkega RT I, 06.07.2017, 8;
- 14) põhikooli- ja gümnaasiumiseadust, avaldamismärkega RT I, 28.11.2017, 26;
- 15) ravikindlustuse seadust, avaldamismärkega RT I, 28.12.2017, 56;
- 16) ravimiseadust, avaldamismärkega RT I, 10.11.2017, 5;
- 17) riigikaitse seadust, avaldamismärkega RT I, 27.06.2017, 6;
- 18) sotsiaalmaksuseadust, avaldamismärkega RT I, 28.11.2017, 29;
- 19) tervishoiuteenuste korraldamise seadust, avaldamismärkega RT I, 28.12.2017, 54;

- 20) täitemenetluse seadustiku, avaldamismärkega RT I, 07.07.2017, 30;
- 21) töölepingu seadust, avaldamismärkega RT I, 28.11.2017, 30;
- 22) töötuskindlustuse seadust, avaldamismärkega RT I, 07.07.2017, 34;
- 23) välisteenistuse seadust, avaldamismärkega RT I, 24.05.2017, 7.

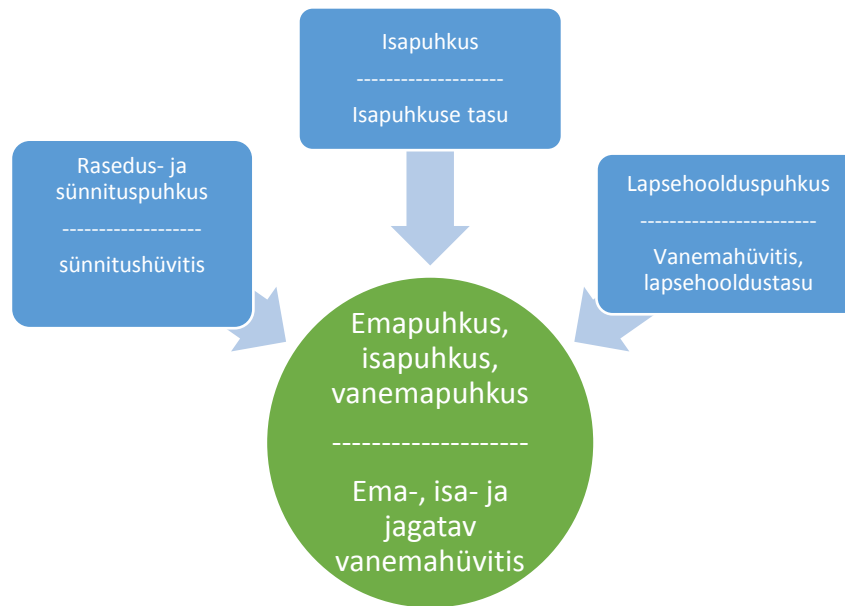
Vabariigi Valitsuse 2. märtsi 2017. a kabineti nõupidamise otsuse kohaselt tuli Sotsiaalministeeriumil vastav seaduseelnõu ette valmistada ilma väljatöötamiskavatsust koostamata, mistõttu ei ole eelnõu väljatöötamisele eelnenud hea õigusloome ja normitehnika eeskirja kohast seaduseelnõu väljatöötamiskavatsust. Vanemapuhkuste ja -hüvitiste muudatuste elluviimisel tugineti 2016. aastal valminud vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi analüüsile ning „Peretoetuste, teenuste ja vanemapuhkuste rohelisele raamatule“ (Sotsiaalministeerium 2015).

Eelnõu vastuvõtmiseks Riigikogus on vajalik koosseisu hääلteenamus, sest eelnõuga muudetakse kohtute seadust (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 104 lg 2 p 14).

2. Seaduse eesmärk

Seni on vanematel lapse eest hoolitsemise eesmärgil olnud võimalik kasutada seitset erinevat vanemapuhkust ja -hüvitist või -tasu, mida hetkel reguleerivad neli seadust ning mida rahastatakse nii riigieelarvest kui ka Eesti Haigekassa eelarve kaudu. 2. märtsil 2017. a Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud muudatuste üks eesmärk oli ühtlustada vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi ning koondada kogu vanemahüvitise skeemi rakendamine SKA-sse. Muudatuste tulemusena liideti rasedus- ja sünnituspuhkus, isapuhkus ja lapsehoolduspuhkus vanemapuhkuste skeemi ning selle tulemusena loodi vanemapuhkus, millel on individuaalselt emadele ja isadele mõeldud puhkuseosa ehk emapuhkus ja isapuhkus. Samuti liideti sünnitushüvitis, isapuhkuse tasu ja lapsehooldustasu üheks vanemahüvitiseks, mis jaguneb ema vanemahüvitiseks, isa vanemahüvitiseks ja jagatavaks vanemahüvitiseks (vt ka joonis 1). Siinse eelnõuga sätestatakse tingimused emapuhkusele ja vanemapuhkusele ning ema vanemahüvitisele ja jagatavale vanemahüvitisele. Isapuhkuse ja isa vanemahüvitise tingimused ja kord sätestati eelneva eelnõuga¹, mis oli üks osa kõigist Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud muudatustest.

¹ Pererahvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 517 SE - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ea125f30-ca0d-446f-8e5e-101e3ada969e/Pererahvitiste%20seaduse%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus>

Joonis 1. Erinevate vanemapuhkuste liikide ja hüvitiste liitmine vanemapuhkuste ja –hüvitiste skeem.

Seni on rasedus- ja sünnituspuhkuse pikkus olnud 140 päeva ja emal tuleb puhkusele jääda vähemalt 30 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal makstakse emale sünnitushüvitist. Samal ajal sünnitushüvitise saamisega ei tohi ema töötada ega teenida töist tulu. Töötamise piirang kogu rasedus- ja sünnituspuhkuse ulatuses tuleneb asjaolust, et rasedus- ja sünnituspuhkus on käsitatav ajutise töövõimetusena ning sellisel juhul ei tohi tööandja isikut töö- või teenistuskohustusi täitma lubada. Kui ravikindlustuse seaduse (edaspidi RaKS) loogika kohaselt on ema rasedus- ja sünnituspuhkuse perioodil tervisest tulenevate piirangute tõttu töövõimetu, siis tänapäevased ja Euroopa Liidus sätestatud alused rasedus- ja sünnituspuhkusele sellist lähenemist ei toeta. Rasedus- ja sünnituspuhkust käsitlev Euroopa Komisjoni direktiiv sätestab, et riigid peavad pakkuma rasedatele ja äsja sünnitanud naistele vähemalt 14 nädalat puhkust, ent kohustuslik (ehk töötamise keeluga kaetud) peab sellest olema kaks nädalat kas enne või pärast lapse sündi. Seega on Eesti regulatsioon töötamise suhtes oluliselt piiravam kui Euroopa Komisjoni direktiiv. Ebakõla on tekitanud sünnitushüvitise ja vanemahüvitise regulatsioon, mille järgi makstakse töösuhtes naistele sünnitushüvitist ning töösuhteta naised hakkavad alates lapse sünnist saama vanemahüvitist. See loob olukorra, kus rasedus- ja sünnituspuhkusel viibivale naisele laieneb lähtuvalt tervisekaitsest töötamise keeld, ent samal ajal sünnitanud vanemahüvitist saavale emale nimetatud õigused ja kohustused ei laiene. Seejuures tuleb arvestada, et sünnitushüvitise ja vanemahüvitise arvestamise alused on erinevad.

Kõnealuse eelnõuga muudetakse rasedus- ja sünnituspuhkus emapuhkuseks, mida hakatakse tasustama ema vanemahüvitisega. Emapuhkuse saamise tingimused sätestatakse töölepingu seaduses (edaspidi TLS) ning ema vanemahüvitise saamise tingimused, alused ja kord pererahvast seaduses (edaspidi PHS). Seega muudatuste tulemusena hakkab SKA maksma kõiki väikelapsega seotud riigi poolt makstavaid hüvitisi ja toetusi, sealhulgas ema vanemahüvitist. Võrreldes seni kehtinud rasedus- ja sünnituspuhkuse ning sünnitushüvitise regulatsiooniga muutub emapuhkuse ja ema vanemahüvitise maksmise periood 140 päevalt 60–100 päeva pikkuseks vastavalt sellele, millal tulevane ema otsustab oma õigust emapuhkusele ja ema vanemahüvitisele kasutama hakata. Ülejäänud 40 päeva rasedus- ja sünnituspuhkusest ning sünnitushüvitisega kaetud perioodist viiakse üle vanemahüvitise süsteemi, mistõttu võimaldatakse sarnaselt kehtiva regulatsiooniga lapsevanemal hoolitseda

väikelapse eest kuni lapse pooleteiseaastaseks saamiseni ja saada selle perioodi eest vanemahüvitist. Emal on ka edaspidi võimalik jääda emapuhkusele ja saada ema vanemahüvitist kuni 70 päeva enne eeldatavat lapse sünnikuupäeva, sh 30 päeva enne eeldatavat lapse sündi on töötamine piiratud. Varasema töösuheteta naistel emapuhkuse ja ema vanemahüvitise saamise õigust enne lapse sündi ei ole, kuid erinevalt seni kehtinud regulatsioonist on eelneva tõise suhteta emadel õigus ema vanemahüvitisele kuni lapse 30 päeva vanuseks saamiseni ning sel perioodil on ka nende töötamine piiratud. Seega tagab uus regulatsioon lapse sünni järel tervisekaitse kõigile naistele sõltumata nende töövormist.

Eesti on väheneva rahvaarvuga riik, kus ühest küljest on puudus töökätest, ent teisalt on just parimas tööeas inimesed need, kes võiksid potentsiaalselt lapsi saada. Lisaks on muutunud töötegemise viisid ning perede erinev elukorraldus ja soovid eeldavad vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemilt piisavat paindlikkust, et vanemad saaksid kindlustunnet kaotamata pühenduda laste kasvatamisele ja tegeleda tõise eneseteostusega. Seetõttu on vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi muutmise üks eesmärk olnud ka suurendada vanemate valikuvõimalusi puhkuste ja hüvitiste kasutamisel, toetada hoolduskoormuse võrdsemat jaotust ema ja isa vahel, toetada vanemate osalust tööturul ning hoida samal ajal süsteemi lapsevanemate ja tööandjate jaoks võimalikult lihtsana.

Eesmärgiga pakkuda vanematele senisest enam võimalusi väikelapse eest hoolitsemise kõrvalt töötada või hüvitist pikemal perioodil osade kaupa kasutada, sätestatakse eelnõuga võimalus maksta vanemahüvitist päevade kaupa. Selle tulemusena võivad mõlemad vanemad näiteks töötada osalise tööajaga ja vaheldumisi lapsega kodus olla. Samuti võib üks vanem võtta iga kuu poole kuu jagu hüvitist välja. Lisaks luuakse eelnõuga lapsevanematele võimalus olla kahe kuu ulatuses koos vanemapuhkusel ja saada selle perioodi eest samal ajal vanemahüvitist, kuid sellisel juhul lüheneb vanemahüvitise maksmise koguperiood proportsionaalselt nende päevade võrra, mille eest vanemad said vanemahüvitist samal ajal. Seega kui eelneva tõise suhtega emal ja isal on ühiselt kasutada 605 kalendripäeva vanemahüvitist ning nad otsustavad 60 päeva ulatuses saada vanemahüvitist samal ajal, makstakse neile vanemahüvitist 545 päeva eest, sest 60 päeva eest on nad saanud vanemahüvitist samal ajal.

Seni on vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemis puudunud erisused enamhaavatavatele sihtrühmadele. MTÜ Enneaegsed Lapsed on tähelepanu pööranud asjaolule, et enneaegselt sündinud lapsed vajavad üldjuhul pärast sündi pikaajalist haiglaravi ning kui peres on ka teisi lapsi, tekib sageli olukord, kus ema on pikemalt vastsündinud lapsega haiglas ning lapse isa hoolitseb kodus olevate laste eest. Sarnane olukord on sageli ka kolmikute ja enamaarvuliste mitmike laste vanematel. Seetõttu tehakse enneaegsete² ehk enne 34. nädalat sündinud laste vanematele ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmike vanematele erisus eespool kirjeldatud vanemahüvitise samaaegsel maksmisel. Vanematel on võimalik saada vanemahüvitist samal ajal kuni kahe kuu ulatuses, ent vanemahüvitise maksmise koguperioodi ei vähendata rohkem kui 30 päeva.

Seega, kui eelnevas lõigus esitatud näite varal oleks nimetatud vanematel sündinud laps enne tähtaega ning nad sooviksid 60 päeva saada vanemahüvitist samal ajal, makstaks neile vanematele vanemahüvitist 545 päeva asemel 575 päeva. Selline erisus loob enamhaavatavatele sihtrühmadele võimaluse hoolitseda lapse või laste eest vähemalt kuni

² Sügavalt enneaegseks lapseks peetakse enne 34. nädalat sündinud lapsi. (Enneaegse sünnituse ja enneaegse vastsündinu perinataalperioodi käsitlus. <https://www.ravijuhend.ee/tervishoiuvarav/juhendid/4/enneaegse-sunnituse-ja-enneaegse-vastsundinu-perinataalperioodi-kasitus>).

lapse või laste pooleteiseaastaseks saamiseni ka olukorras, kus vanemad kasutavad samaaegse puhkamise võimalust.

Erisused luuakse ka vanematele, kelle laps sünnib surnult või sureb 30 päeva jooksul pärast sündi. Rasedus- ja sünnituspuhkuse asendumisel emapuhkusega võimaldatakse selliste juhtumite korral olla mõlemal vanemal 30 päeva vanemapuhkusel (kui vanem on töö- või teenistussuhtes) ning saada 30 päeva vanemahüvitist. Selle sätte eesmärk on luua mõlemale vanemale võimalus taastuda kaotusest ning olla teineteisele toeks.

Kehtiva TLS-i alusel on emal või isal (ehk ühel vanemal) õigus saada igal kalendriaastal tasustatud lapsepuhkust kolm tööpäeva, kui tal on üks või kaks alla 14-aastast last, ja kuus tööpäeva, kui tal on vähemalt kolm alla 14-aastast last või vähemalt üks alla 3-aastane laps. Kuna puhkust ei võimaldata konkreetne arv päevi vanema kohta, vaid see sõltub laste arvust peres, on praktikas tekkinud probleem puhkusepäevade arvestamisega kärgperede puhul. Samuti on probleeme tekitanud lapsepuhkuse päevade aegumine. Ühelt poolt peaks kehtiv regulatsioon motiveerima vanemaid puhkusepäevi igal aastal kasutama, ent teisalt ei ole võimalik puhkusepäevi liita ja selliselt ajastada, et see enim pere vajadustele vastaks. Seetõttu luuakse eelnõuga mõlemale töises suhtes vanemale võimalus kasutada kümme tööpäeva (mõlema vanema peale kokku 20 tööpäeva) tasustatud lapsepuhkust iga alla 9-aastase lapse kohta kuni lapse 9-aastaseks saamiseni. Lapsepuhkuse eest makstakse edaspidi hüvitist, mille suurus on 50% PHS alusel arvatud vanemahüvitisest. Kehtiva regulatsiooni kohaselt aeguvad kasutamata lapsepuhkuse päevad iga kalendriaasta lõppedes. Eelnõuga tehakse lapsepuhkuse regulatsioonis muudatus ning edaspidi saavad vanemad kümme tööpäeva pikkust lapsepuhkust kasutada paindlikult ja lapsepuhkuse päevad aeguvad alles lapse 9-aastaseks saamisel. Selline lapsepuhkuse päevade võimaldamine annab vanematele valiku kasutada lapsepuhkuse päevi just siis, kui selleks on kõige suurem vajadus – näiteks lasteaia või kooliga harjutamiseks.

Puudega lapse vanemal on lisaks õigus saada puudega lapse lapsepuhkust. Nagu ka kehtiva regulatsiooni puhul, on puudega lapse ühel vanemal õigus täiendavale 12 tööpäevale tasustatud lapsepuhkusele aastas kuni lapse täisealiseks saamiseni. Võrreldes kehtiva õigusega muudetakse puhkuse hüvitamise korda. Sarnaselt lapsepuhkuse hüvitamisega, seob eelnõu puudega lapse lapsepuhkuse hüvitise vanemahüvitisega senise töötaja keskmise töötasu asemel.

Eelnõuga tehakse muudatused lapsendamispuhkuse ja -hüvitise regulatsioonis. Seni on 70 kalendripäeva pikkusele lapsendamispuhkusele ja -hüvitisele olnud õigus alla 10-aastase lapse lapsendajal. Lapsendamispuhkust käsitatakse sarnaselt rasedus- ja sünnituspuhkusega ajutise töövõimetusena, mis tähendab, et ka lapsendamispuhkuse ja -hüvitise saamise perioodil pole töötamine lubatud, puhkust ei saa katkestada ega vanemate vahel jagada.

Lapsendamise puhul pole aga töövõimetuse põhimõtetest lähtumine õige. Eestis lapsendatakse enamasti kuni 14-aastaseid lapsi ning lapsendajate eestkosteorganisatsiooni MTÜ Oma Pere hinnangul on lapsendamispuhkuse järele vajadus kõigil lapse uude perre lapsendajatel. Kuivõrd lapsendamisprotsess võib võtta aega mitu kuud ja laps on tihti peres hoolduslepingu alusel enne lapsendamisotsuse jõustumist, tekib vajadus tööst vaba aja järele ka hoolduspere vanematel.

Seetõttu muudetakse eelnõuga lapsendamispuhkuse ja -hüvitise tingimusi nii, et puhkusele ja hüvitisele on õigus kõikidel lapsendajatel sõltumata lapse vanusest (v.a peresisese

lapsendamise korral), samuti hoolduspere vanematel (kellel pole õigust vanemapuhkusele või vanemahüvitisele). Lapsendajapuhkust on edaspidi võimalik saada soovi korral ka osade kaupa ning puhkuse ja hüvitise saajat on võimalik vahetada. Lapsendajapuhkust saab kasutada kuue kuu jooksul alates õiguse tekkimisest ehk alates ajast, kui on sõlmitud hoolduspere leping või jõustunud lapsendamise kohtulahend. Lapsendajapuhkuse eest makstakse edaspidi lapsendaja vanemahüvitist, mis arvestatakse lapsendajapuhkuse õiguse tekkimise kolmele kalendrikuule eelnenud 12 kalendrikuu põhjal. Lapsendaja vanemahüvitise asendusmäär on 100%. Muudatusega soodustatakse vanemliku hooleta laste kasvamist hoolekandeesutuste asemel peres.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 24 paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse PHS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse PHS § 5 lõiget 2, mis sätestab andmekoosseisu, mille alusel SKA tuvastab õiguse tekkimise perehüvitistele. Kuivõrd ema õigus ema vanemahüvitisele on seotud lapse eeldatava sünniajaga, on kõnealuses sättes isiku üldandmete loetellu lisatud lapse eeldatav sünnikuupäev. Lapse eeldatava sünnikuupäeva määrab arst või ämmaemand, märkides need andmed sünnituslehele. Lapse eeldatava sünniaja töötlemine annab SKA-le õiguse teavitada lapse ema ema vanemahüvitise saamise õiguse tekkimisest.

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse PHS § 7 lõike 2 teist lauset, mis sätestab vanemahüvitise proportsionaalse arvutamise selle maksmise algus- ja lõpukuul. Kuivõrd kõnealuse eelnõuga tekib vanematel õigus saada vanemahüvitist lühema perioodi eest kui kalendrikuu, sätestatakse vanemahüvitise proportsionaalne arvutamine läbivalt ning isikutel tekib õigus saada vanemahüvitist vastavalt taotluses esitatud päevade arvule.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse PHS § 12 lõiget 7. Tegemist on tehnilist laadi muudatusega. Kehtiva PHS § 44 lõikes 4 sätestatu tuuakse muutmata kujul üle lõikesse 7. Seega kui isiku suhtes on jõustunud kohtuotsus vangistusega karistamise kohta ning vangistus on pööratud täitmisele, peatatakse vanemahüvitise maksmine karistuse kandmise ajaks. Kui laps viibib koos emaga kinnipidamisasutuses, siis teisele isikule selle lapse eest vanemahüvitist ei maksta.

Eelnõu § 1 punktiga 4 muudetakse PHS § 20 lõiget 2 selliselt, et eestkostetava lapse toetust on võimalik saada alates eestkoste kohtumääruse teatavakstegemise päevast. Kehtiva PHS § 20 lõige 2 sätestab, et eestkostetava lapse toetust on isikul õigus taotleda alates eestkoste kohtumääruse jõustumisest, mis aga võib olla hilisem aeg kui eestkoste kohtumääruse tegemise või kättetoimetamise aeg. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 478 lõige 4 sätestab, et kui eestkoste kohtumäärus on tehtud, siis on määrus kehtiv ja kuulub täitmisele, mis tähendab, et isik peab eestkostet teostama. Seega on põhjendatud sätestada toetuse saamise õigus alates määruse teatavakstegemise päevast.

Eelnõu § 1 punktiga 5 tunnistatakse PHS § 25 lõike 1 punkt 1 kehtetuks. Kehtiv seadus lubab saada lapsehooldustasu ka vanema asemel lapsehoolduspuhkust kasutaval isikul, sest vastavalt kehtiva TLS § 65 lõikes 2 sätestatule on lapsehoolduspuhkust võimalik vanema asemel saada ka lapse tegelikul hooldajal. Kuivõrd alates 01.09.2019 lapsehooldustasu enam ei maksta, tunnistatakse PHS § 25 lõike 1 punkt 1 kehtetuks.

Eelnõu § 1 punktiga 6 sõnastatakse tervikuna ümber PHS-is vanemahüvitist reguleeriv 3. peatükk. Ümbersõnastuse vajadus tuleneb muudatuste rohkusest, mis on eelkõige seotud sünitushüvitise ja lapsendaja hüvitise liitmisega vanemahüvitise skeemi.

Eelnõu §-s 32 sätestatakse vanemahüvitise eesmärk.

Vanemahüvitise eesmärki on võrreldes kehtiva PHS-iga ning 01.03.2018 jõustuva PHS-i redaktsiooniga mõnevõrra muudetud. Vanemahüvitise eesmärk on jätkuvalt tagada asendussissetulek isikule, kes kasvatab alla 3-aastast last, ning soodustada töö- ja pereelu ühitamist. Kuivõrd eelnõuga liidetakse ka lapsendajapuhkus ja selle hüvitamine vanemahüvitise skeemi, on vanemahüvitise eesmärki täiendatud lapsendaja vanemahüvitise saamise eesmärgiga. Viimati nimetatud eesmärk on tagada asendussissetulek lapsendajale, kes on võtnud lapse parema kohanemise eesmärgil lapsendajapuhkuse ja kellel võib sel perioodil jääda lapse eest hoolitsemise tõttu töötasu saamata.

Arvestades, et vanemahüvitist on võimalik saada mõlemal vanemal lapse kohta kokku 19 kuud, ning teisalt, võttes arvesse lapsevanemate vajadusi ja soovi võimaluse korral vanemahüvitise saamist ja töötamist omavahel kombineerida, soodustavad eelnõuga tehtavad muudatused senisest enam töö- ja pereelu ühitamist.

Lõige 2 sätestab sarnaselt kehtiva regulatsiooniga põhimõtte, et isikule, kes pole enne lapse saamist töötanud, tagatakse sissetulek vanemahüvitise määra ulatuses. Kuivõrd kõnealuse eelnõuga lisandub vanemahüvitise maksmine lapsendajatele, on lõiget täiendatud täpsustusega, et vanemahüvitise määras tagatakse sissetulek vaid vanemahüvitise saajatele. Eelneva tõise suhteta vanematel pole õigust lapsendaja vanemahüvitist saada, mistõttu puuduvad lapsendaja vanemahüvitise saajate hulgas need isikud, kellele tuleks tagada vanemahüvitis selle määras.

Eelnõu §-s 33 sätestatakse vanemahüvitist saama õigustatud isikud.

Lõike 1 kohaselt on vanemahüvitise saamise õigus last Eestis kasvataval vanemal, vanema abikaasal, registreeritud elukaaslasel kooseluseaduse tähenduses, lapsendajal, lapse eestkostjal või hoolduspere vanemal, arvestades PHS §-s 4 sätestatud tingimusi. Vanemahüvitise saajate ringi pole võrreldes PHS-i kehtiva redaktsiooniga muudetud. Isikute ringi valikul on lähtutud perekonnaseaduses ja kooseluseaduses ettenähtud abikaasade ja registreeritud elukaaslaste ülalpidamiskohustusest.

Lõike 2 kohaselt on mitmike sünni korral õigus vanemahüvitisele ühel vanematest, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi. Lähtuvalt seaduse eesmärgist asendada mittetöötamise tõttu saamata jäänud tulu, makstakse isikule mitmike sünni korral ühte hüvitist. Võrreldes kehtiva PHS-iga selles osas muudatusi ei tehta.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui üks vanematest on vanemapuhkusel pärast lapse 30 päeva vanuseks saamist, on õigus vanemahüvitisele sellel vanemal. Kehtiva PHS § 33 lõike 3 kohaselt kui üks vanematest on lapsehoolduspuhkusel pärast lapse 70 päeva vanuseks saamist, on õigus vanemahüvitisele sellel vanemal. Eelnõuga asendatakse mõiste „lapsehoolduspuhkus“ mõistega „vanemapuhkus“. Mõiste „vanemapuhkus“ on kasutusel koondnimetusena eelnevalt loetletud puhkusevormidele, kuid samuti kasutatakse mõistet „vanemapuhkus“ lapsehoolduspuhkuse tähenduses. Edaspidi on rasedus- ja sünnituspuhkuse

asemel emadele ette nähtud emapuhkus ning isadele on mõeldud isapuhkus. Nii nagu emapuhkus ja isapuhkus, viitab ka mõiste „vanemapuhkus“ selle saajate sihtrühmale, andes ühtlasi vanematele võimaluse valida, kumb neist on vanemapuhkusel. Kõnealuse sättega võimaldatakse vanemapuhkust saada senisega võrreldes varem, so senise 70 päeva asemel 30 päeva pärast lapse sündi või pärast sünnituslehe lõppemist.

Seega on emal õigus saada kuni emapuhkuse lõppemiseni ema vanemahüvitist. Pärast nimetatud perioodi lõppemist saavad vanemad valida kumb neist on lapsega vanemapuhkusel ja saab vanemahüvitist. Isapuhkust ja isa vanemahüvitist on samuti võimalik saada enne ja pärast lapse sündi, ent seda vaid koos lapse emaga. Erinevalt emapuhkusest ja ema vanemahüvitisest on isapuhkust ja isa vanemahüvitist võimalik välja võtta ka kalendripäevade kaupa kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni.

Eelnõu §-s 34 sätestatakse vanemahüvitise liigid ning vanemahüvitise saamise õiguse tekkimine ja lõppemine.

Lõike 1 kohaselt on vanemahüvitise liigid ema vanemahüvitis, isa vanemahüvitis, jagatav vanemahüvitis ja lapsendaja vanemahüvitis. Vanemahüvitise liigid ning iga liigi erisusi sätestav regulatsioon on reguleeritud eraldi paragrahvides (eelnõu §-d 35–38).

Lõikes 2 sätestatakse vanemahüvitise maksmise perioodi pikkus. Kehtiva PHS § 34 lõike 2 kohaselt määratakse vanemahüvitis selle õiguse tekkimise päevast 435 päevaks. Kui emal ei olnud õigust sünnitushüvitisele või juhul, kui vanemahüvitise taotleja on lapsendaja, eestkostja või hoolduspere vanem, määratakse hüvitis lapse 18 kuu vanuseks saamise päevani. Kõnealuse eelnõuga sätestatakse, et koos ema vanemahüvitise, isa vanemahüvitise ja jagatava vanemahüvitisega on ühe lapse kohta õigus saada vanemahüvitist maksimaalselt 605 kalendripäeva. Võrreldes kehtiva PHS-iga vanemahüvitise maksmise periood pikeneb, sest see hõlmab endas ka perioodi, mida praegu tasustatakse sünnitushüvitisega, samuti hõlmab see isa vanemahüvitise maksmise perioodi. Eelnimetatud kalendripäevi (v.a ema vanemahüvitise maksmise kalendripäevi) on lapsevanematel õigus kasutada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni.

Lõikes 3 sätestatakse võimalus lapse vanematel või lapsendaja vanemahüvitise saajatel saada vanemahüvitist sama lapse kohta ühel ajal. Kehtivas regulatsioonis selline võimalus puudub, välja arvatud isa täiendav vanemahüvitis, mida on isal võimalik saada ka sel perioodil, kui emale makstakse vanemahüvitist. Eelnõu kohaselt võivad vanemad nii ema vanemahüvitise, isa vanemahüvitise kui ka jagatava vanemahüvitise maksmise perioodil saada hüvitist samal ajal kuni 60 kalendripäeva. Lapsendajatel on vanemahüvitise samaaegse saamise õigus kuni 35 kalendripäeva, sest lapsendaja vanemahüvitise maksmise periood on 70 kalendripäeva.

Lõikes 4 sätestatakse, et vanemahüvitis loetakse samal ajal makstuks nende kalendripäevade eest, mis mõlema vanema kohta kokku ületavad kalendripäevade arvu selles kalendrikuus. Seega kui jagatavat vanemahüvitist või lapsendaja vanemahüvitist saama õigustatud lapsevanemad taotlevad ühes kuus kokku vanemahüvitist rohkem, kui selles kalendrikuus on päevi, loetakse ületav päevade arv vanemahüvitise samaaegseks saamiseks. Näiteks, kui ema ja isa taotlevad lapse eest mõlemad 15 kalendripäeva vanemahüvitist ja taotletud kalendrikuus on 30 kalendripäeva, ei loeta neid päevi kattuvateks ega ka samal ajal vanemahüvitise saamiseks. Kui eespool esitatud näite puhul soovivad mõlemad vanemad samas kalendrikuus saada 25 ja 30 kalendripäeva vanemahüvitist, loetakse 25 kalendripäeva samaaegseks vanemahüvitise saamiseks. Vanemahüvitise samaaegse maksmise korral vähendatakse PHS §

34 lõikes 3 või § 38 lõikes 3 sätestatud jagatava vanemahüvitise saamise õiguse perioodi samal ajal kasutatud kalendripäevade võrra.

Näiteks, kui isa soovib olla kaks kuud koos perega ajal, mil sünnib laps, on tal võimalik esimesed 30 kalendripäeva saada isa vanemahüvitist ja järgmised 30 kalendripäeva olla jagatava vanemahüvitise saaja. Kui lapse ema on jäänud emapuhkusele 70 kalendripäeva enne lapse sündi, on tal õigus saada lapse kohta 575 kalendripäeva vanemahüvitist (sh ema vanemahüvitist 100 kalendripäeva ja jagatavat vanemahüvitist 475 kalendripäeva). Lisades sellele isa vanemahüvitise perioodi, on vanematel lapse kohta kokku võimalik saada 605 kalendripäeva vanemahüvitist. Kui ema ja isa soovivad üheskoos olla lapsega kodus 60 kalendripäeva, lüheneb vanemahüvitise maksmise periood sama aja võrra ning vanemahüvitise maksmise perioodiks jääb 545 kalendripäeva ($605-60=545$).

Lapsendajatel on vanemahüvitise samaaegse saamise õigus kuni 35 kalendripäeva, sest lapsendaja vanemahüvitise maksmise periood on 70 kalendripäeva.

Näiteks, kui mõlemad lapsendajad soovivad lapsendaja vanemahüvitist, siis on isikutel võimalik hüvitisega kaetud 70 kalendripäeva koos kasutada, mis tähendab, et samal ajal saaksid mõlemad lapsendajad lapsendaja vanemahüvitist saada kuni 35 kalendripäeva ulatuses. Oluline on üksnes see, et ühe lapsendatava lapse kohta on ette nähtud lapsendaja vanemahüvitist 70 kalendripäeva ning on lapsendajate otsustada, millistes osades ja kummale lapsendajale hüvitist makstakse.

Lõikes 5 sätestatakse vanemahüvitise maksmise perioodi pikkus juhtudel, kui vanemahüvitise taotleja on lapsendaja, eestkostja või hoolduspere vanem.

Loetletud isikutel on õigus saada vanemahüvitist selle perioodi ulatuses, mille eest on eelmisele vanemahüvitise saajale jäänud vanemahüvitis välja maksmata. Näiteks, kui 1-aastane laps läheb hoolduspereusse ning tema bioloogilisele emale on makstud vanemahüvitist 12 kuud, on hoolduspere vanemal õigus saada vanemahüvitist ligikaudu kuus kuud. Regulatsioon on vajalik, et oleks selgelt mõistetav, et sõltumata vanemahüvitise saajate arvust sama lapse kohta ei saa vanemahüvitise maksmise periood kokku olla pikem kui 605 või 575 päeva (sõltuvalt sellest millised õigused olid lapse bioloogilisel vanemal).

Kehtivas PHS-is sellist regulatsiooni ei ole, sest hüvitist ei maksta kauem kui lapse pooleteiseaastaseks saamiseni. Eelnõuga antakse võimalus maksta vanemahüvitist kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni, st hüvitise maksmist võib peatada ja taasalustada. Vältimaks olukorda, kus ühele taotlejale on vanemahüvitis alates lapse sünnist täies ulatuses või suuremas osas välja makstud ning teine taotleja soovib samuti vanemahüvitist saada täies ulatuses (sest periood taotlemise hetkest kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni seda iseenesest võimaldaks), sätestatakse piirang, mille kohaselt on uuel vanemahüvitise saajal võimalik saada vanemahüvitist lapse kohta vaid nende kalendripäevade ulatuses, mida eelmine vanemahüvitise saaja ei jõudnud kasutada.

Lõige 6 sätestab erisuse lõigetest 3 ja 4. Kui lõikes 4 sätestati, et vanemahüvitise mõlemale vanemale samaaegse maksmise korral väheneb vanemahüvitise periood proportsionaalselt nende päevade võrra, mille võrra vanemahüvitist samal ajal maksti, siis lõikes 6 tehakse enne tähtaega (enne 34. rasedusnädalat) sündinud laste vanematele ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmikute vanematele erisus. Nii nagu teised vanemad, saavad ka need

vanemad kasutada vanemapuhkuse saamise õigust üheskoos ja vanemahüvitise maksmise üldine periood lüheneb, ent mitte rohkem kui 30 kalendripäeva võrra.

Näiteks, kui kolmikute või enamaarvuliste mitmikute vanemad soovivad samal ajal saada vanemahüvitist 60 kalendripäeva, lüheneb vanemahüvitise koguperiood 30 päeva (mitte 60 päeva) võrra. Kui vanemad samal ajal vanemahüvitise saamise õigust ei kasuta, kehtib neile vanematele sama vanemahüvitise saamise periood, kui õigel ajal sündinud laste vanematele.

MTÜ Enneaegsed Lapsed on tähelepanu pööranud asjaolule, et enne tähtaega sündinud lapsed vajavad üldjuhul pärast sündi pikaajalist haiglaravi ning kui peres on ka teisi lapsi, tekib sageli olukord, kus ema on pikemalt vastsündinud lapsega haiglas ning lapse isa hoolitseb kodus olevate laste eest. Samuti vajab laste ema sageli rohkem abi ja tuge olukorras, kus sünnivad kolmikud või enamaarvulised mitmikud. Seetõttu on eelnõus enne tähtaega sündinud laste vanematele ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmikute vanematele loodud erisus eespool kirjeldatud vanemahüvitise samaaegsel maksmisel.

Lõige 7 sätestab, et kui laps sünnib surnult või sureb 30 kalendripäeva jooksul pärast sündi, lõppeb ema vanemahüvitise ja isa vanemahüvitise saamise õigus ning mõlemal vanemal on õigus saada lapse surmale järgnevast päevast jagatavat vanemahüvitist kuni 30 kalendripäeva.

Kehtivas regulatsioonis ei ole sellises olukorras lapsevanematele otseselt erisusi loodud. Siiski on emal võimalik olla kodus, sest sünnitushüvitist makstakse 140 päeva ulatuses ette. Kuivõrd ka isa vajab sellises olukorras aega leinamiseks ja taastumiseks, luuakse kõnealuse eelnõuga lapsevanematele võimalus saada 30 päeva ulatuses pärast lapse surma (kui laps suri sünnitusel või 30 päeva jooksul) vanemahüvitist.

Eelnõu §-s 35 sätestatakse tingimused ema vanemahüvitisele.

Tegemist on hüvitisega, mis asendab senise ravikindlustuse seaduse alusel makstava sünnitushüvitise. Ema vanemahüvitise eesmärk on tagada emale asendussissetulek või sissetulek ajal, kui ta puudub töölt rasedusega seotud terviseriskide maandamiseks ja ka raseduse järel, kui vanem pühendub vastsündinu eest hoolitsemisele ja vajab aega sünnitusest taastumiseks. Ema vanemahüvitist makstakse samas korras võrreldes teiste vanemahüvitise liikidega, mis tähendab, et kui kehtiva RaKS-i kohaselt makstakse sünnitushüvitist välja ühekordse summana, siis uue regulatsiooni jõustudes makstakse ema vanemahüvitist iga kuu eest tagantjärele järgmisel kalendrikuul.

Lõikes 1 sätestatakse ema vanemahüvitist saama õigustatud isikud. Õigus ema vanemahüvitisele on üksnes lapse emal. Ema vanemahüvitist on ema individuaalõigus, mille eesmärk on tagada rasedale naisele ning sünnitanud naisele tervisekaitse, mis on muuhulgas seotud ka töötamise piiranguga. Olukorras, kus lapse ema on surnud või ei täida perekonnaseadusest tulenevat ülalpidamiskohustust, hoolitseb lapse eest käesoleva seaduse § 36 lõike 1 kohaselt lapse isa või teatud juhtudel lapse ema abikaasa või registreeritud elukaaslane.

Lõikes 2 nimetatakse isikud, kellel on õigus ema vanemahüvitisele enne lapse sündi. Nii nagu sünnitushüvitise puhul, on ka ema vanemahüvitisele kuni 70 kalendripäeva enne lapse sündi õigus isikutel, kellel on õigus ajutise töövõimetuse hüvitisele RaKS-i alusel. Õigus saada ajutise töövõimetuse hüvitist hõlmab töö- või teenistussuhtes olevaid ning füüsilisest isikust ettevõtjast, võlaõigusliku lepingu alusel tööd tegevaid ning juhtimis- ja kontrolliorgani

liikmena tegutsevaid emasid, kelle raseduse on tuvastanud arst või ämmaemand. Samuti on õigus ajutise töövõimetuse hüvitisele tegevväelasel, Riigikogu liikmel, Vabariigi Presidendil, Vabariigi Valitsuse liikmel, kohtunikul, õiguskantsleril, riigikontrolööril, riiklikul lepitajal, kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu liikmel, linna- ja vallavalitsuse liikmel, osavalla- või linnaosavanemal, kelle eest on kohustatud oma asutuste kaudu maksma sotsiaalmaksu riik või kohalik omavalitsus.

Lõikes 3 sätestatakse ema vanemahüvitise saamise õiguse tekkimise aeg ja kestus. Ema vanemahüvitist on õigus saada kuni 100 järjestikust kalendripäeva, millest kuni 70 kalendripäeva on õigus saada enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Kehtiv RaKS-i regulatsioon sätestab rasedus- ja sünnituspuhkuse ning sünnitushüvitisega kaetud perioodi pikkuseks 140 päeva. Kuigi rasedus- ja sünnituspuhkust edaspidi asendav emapuhkus on 40 päeva võrra lühem, ei tähenda see siiski vanemahüvitise maksmise koguperioodi lühenemist. Nimetatud 40 päeva pikkune periood liigub vanemahüvitise maksmise selle perioodi hulka, millele on õigus nii lapse emal kui isal, st tegemist on jagatava vanemahüvitise perioodiga, kus vanemad ise otsustavad, kumb neist on vanemahüvitise saaja. Ema vanemahüvitise saamise periood väheneb nende päevade võrra, mille võrra ema hakkab ema vanemahüvitise saamise õigust kasutama vähem kui 70 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva.

Näiteks, kui arst või ämmaemand on määranud lapse eeldatavaks sünnikuupäevaks 8. jaanuari 2023. a, tekib töö- või teenistussuhtes oleval naisel ema vanemahüvitise saamise õigus 70 kalendripäeva enne ehk 30. novembril, 2022. a. Kui ema läheb emapuhkusele 70 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, makstakse talle ema vanemahüvitist 100 järjestikust päeva ehk 7. veebruarini 2023. a. Kui sama ema sooviks emapuhkusele minna 30 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, hakkaks ta ema vanemahüvitist saama 9. detsembrist, 2022.a. Sel juhul on tal õigus saada ema vanemahüvitist 60 päeva ehk samuti 7. veebruarini 2023. a.

Lõige 4 sätestab ema vanemahüvitise maksmise perioodi vähendamise tingimused, kui ema hakkab ema vanemahüvitise saamise õigust kasutama vähem kui 70 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sündi. Kui ema jääb emapuhkusele hiljem kui 30 kalendripäeva enne arsti või ämmaemanda määratud eeldatavat lapse sünnikuupäeva, väheneb ema vanemahüvitise saamise õigus nende kalendripäevade võrra, mille võrra ta jäi emapuhkusele vähem kui 30 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Kui aga ema jääb emapuhkusele rohkem kui 30 kalendripäeva, kuid vähem kui 70 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, lisatakse kasutamata jäänud päevad jagatava vanemahüvitise perioodi hulka. Lõike 3 selgituses esitatud näite puhul, kus ema saab ema vanemahüvitist 60 päeva (sest jäi emapuhkusele 30 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva), kanduvad ülejäänud 40 päeva jagatava vanemahüvitise perioodi. Seega saab ema kasutada neid päevi hiljem, pärast lapse sündi ning vanemahüvitise maksmise koguperiood ei lühene. Küll aga lüheneb vanemahüvitise maksmise koguperiood juhul, kui ema jääb emapuhkusele hiljem kui 30 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sündi.

Näide. Lapse eeldatav sünnitähtaeg on 19.12.2022. Ema soovib jääda emapuhkusele ja saada ema vanemahüvitist 15 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Seega jääb ema emapuhkusele 05.12.2022 ja tal on selleks õigus kuni 17.01.2023. Kuna emal on 30 päeva enne eeldatavat lapse sündi töötamine piiratud, kandub üldisesse vanemahüvitise maksmise perioodi 15 päeva võrra vähem 70 päevast üle jäänud päevi. Seega kandub eeltoodud näite puhul üldisesse vanemahüvitise maksmise perioodi vaid 40 päeva (mitte 55 päeva). Pärast

ema vanemahüvitise saamise õiguse lõppemist tekib õigus jagatavale vanemahüvitisele, mida võivad kasutada mõlemad vanemad.

Lõige 5 sätestab erisuse enneaegselt sündinud laste emadele. Emal, kellel oleks 70 päeva enne lapse eeldatavat sündi õigus emapuhkusele, kuid kes lapse enneaegsuse tõttu ei jõua emapuhkusele jääda, on alates lapse sünnist õigus ema vanemahüvitisele 100 järjestikuse kalendripäeva jooksul.

Lõike 6 kohaselt on isikul, kellel polnud õigust ajutise töövõimetuse hüvitisele (st kes ei olnud eelneva töö- või teenistussuhtega isik) ja kellel seega polnud õigust emapuhkusele ja ema vanemahüvitisele enne lapse sündi, õigus ema vanemahüvitisele alates lapse sünnist kuni lapse 30-päevaseks saamiseni.

Lõikes 7 sätestatakse, et emapuhkuse õigust omaval isikutel (st TLS-i või avaliku teenistuse seaduse alusel töötaval isikutel) on ema vanemahüvitise saamise õigus seotud emapuhkusel viibimisega. Sealjuures peavad emapuhkuse kasutamise andmed olema kantud töötamise registrisse (edaspidi TÖR).

Eelnõu §-s 36 sätestatakse õigus isa vanemahüvitisele.

Võrreldes 01.07.2020 jõustava PHS-i redaktsiooniga, milles esimest korda sätestatakse isa täiendava vanemahüvitise saamise õigus, sellesse sisulisi muudatusi ei tehta. Mõiste „isa täiendav vanemahüvitis“ asendatakse mõistega „isa vanemahüvitis“.

Lõikes 1 sätestatakse, et isa vanemahüvitisele on õigus lapse isal. Kui lapse isa on surnud või ei täida perekonnaseadusest tulenevat kohustust last kasvatada ja tema eest hoolitseda, on isa vanemahüvitise saamise õigus ema abikaasal või registreeritud elukaaslasel kooseluseaduse tähenduses. Isa vanemahüvitise saamise õiguse laiendamine ema abikaasale ning registreeritud elukaaslasel toetab hoolduskoormuse võrdsemat jaotumist. Lapse bioloogilisel isal on ka võimalik isa vanemahüvitise saamisest loobuda. Kui lapse bioloogiline isa loobub isa vanemahüvitise õigusest, tuleb tal esitada SKA-le sellekohane kirjalik teade ning sellisel juhul tekib õigus isa vanemahüvitisele lapse ema abikaasal või kooseluseaduse tähenduses registreeritud elukaaslasel. Sätte eesmärk on toetada hoolduskoormuse võrdsemat jaotumist olukorras, kus lapse bioloogiline isa on küll elus ning tema vanemlikke õigusi ei ole piiratud, kuid lapse eest hoolitseb tegelikult lapse ema abikaasa või registreeritud elukaaslane.

Lõikes 2 sätestatakse isa vanemahüvitisele õiguse tekkimise aeg ja maksmise periood. Isal tekib isa vanemahüvitise saamise õigus 30 päeva enne arsti või ämmaemanda määratud eeldatavat lapse sünnikuupäeva. Isa vanemahüvitist on õigus saada 30 kalendripäeva.

Lõikes 3 on sarnaselt ema vanemahüvitisega sätestatud, et isapuhkuse õigust omaval isikutel (st TLS-i või ATS-i alusel töötaval isikutel) on isa vanemahüvitise saamise õigus seotud isapuhkusel viibimisega. Sealjuures peavad isapuhkuse kasutamise andmed olema kantud töötamise registrisse (edaspidi TÖR-i).

Eelnõu §-s 37 sätestatakse jagatava vanemahüvitise saamise õigus. Liides „jagatav“ viitab sellele, et vanemahüvitisele on õigus nii lapse emal kui isal ning neil on võimalik kokku leppida, kumb neist on vanemahüvitise saaja.

Lõige 1 sätestab, et jagatava vanemahüvitise saamise õigus on lapse mõlemal vanemal. Vanema abikaasal või registreeritud elukaaslasel on õigus jagatavale vanemahüvitisele üksnes juhul, kui vanem, kelle asemel isik vanemahüvitist saada soovib, on surnud, ei täida perekonnaseadusest tulenevat ülalpidamiskohustust või kui isik on loobunud vanemahüvitise saamise õigusest. Jagatavat vanemahüvitist on õigus saada 475 päeva, arvestades PHS-is sätestatud erisusi. Erisuste all peetakse silmas seda, et jagatava vanemahüvitise perioodi pikkus sõltub mitmest asjaolust, st millal ema jääb emapuhkusele ja hakkab saama ema vanemahüvitist, samuti sellest, kas ema oli õigustatud saama ema vanemahüvitist enne lapse sündi. Näiteks, kui ema jäi emapuhkusele 40 päeva enne lapse sündi, liidetakse 30 päeva kasutamata ema vanemahüvitisest jagatava vanemahüvitise perioodi hulka. Seega oleks sellisel juhul jagatava vanemahüvitise saamise periood 505 päeva.

Lõige 2 sätestab jagatava vanemahüvitise maksmise perioodi isikule, kellel puudus ema vanemahüvitise saamise õigus enne lapse sündi. Sellisel juhul on õigus saada jagatavat vanemahüvitist 515 kalendripäeva. PHS 01.07.2020 jõustuva redaktsiooni kohaselt on emal, kellel puudus õigus rasedus- ja sünnitushüvitisele, õigus saada vanemahüvitist 545 päeva. Edaspidi jaguneb nimetatud 545 päeva ema vanemahüvitiseks ja jagatavaks vanemahüvitiseks (vastavalt 30 päeva ja 515 päeva).

Lõike 3 kohaselt on emal õigus jagatavale vanemahüvitisele pärast ema vanemahüvitise saamise õiguse lõppemist ning isal on õigus jagatavale vanemahüvitisele pärast isa vanemahüvitise saamise õiguse lõppemist. Seega algab vanemahüvitise maksmise periood ema jaoks alati ema vanemahüvitise maksmisega ning isa jaoks alati isa vanemahüvitise maksmisega. Nimetatud individuaalse õiguse perioode ei saa ema ja isa omavahel vahetada. Küll aga on pärast nimetatud individuaalsete õiguste lõppemist õigus jagatavale vanemahüvitisele ning vanemad saavad valida, kumb neist jääb lapse eest hoolitsema ja hakkab jagatavat vanemahüvitist saama.

Lõike 4 kohaselt on lapsendajal, eestkostjal või hoolduspere vanema õigus jagatavale vanemahüvitisele üksnes siis, kui lapse mõlemad vanemad on surnud või ei täida perekonnaseadusest tulenevat ülalpidamiskohustust. Olukorras, kus üksnes üks vanem on surnud või ei täida perekonnaseadusest tulenevat ülalpidamiskohustust, on lapse hooldusõiguslik vanem alati lapse teine vanem, mistõttu ei ole vaja lapsele seada eestkostet ega sõlmida hoolduspere vanema lepingut. Järelikult on võimalik lapsele seada eestkoste või laps paigutada hooldusperre üksnes juhul, kui laps on jäänud ilma vanemliku hooleta. Sellisel juhul on õigus jagatavale vanemahüvitisele alates lapse sünnist 545 kalendripäeva ulatuses.

Lõige 5 sätestab vanemahüvitise maksmise olukorras, kus isikul on õigus saada ühe lapse eest jagatavat vanemahüvitist ning samal ajal tekib tal õigus jagatavale vanemahüvitisele järgmise lapse eest. Sellisel juhul makstakse jagatavat vanemahüvitist ühe lapse kohta isiku valikul. Sama põhimõtte on ka kehtivas PHS-is ning kõnealuse eelnõuga seda ei muudeta, st mitut jagatavat vanemahüvitist samas peres kasvavate laste eest samal ajal ei maksta.

Punktides 1 ja 2 on täpsustatud, kuidas jagatavat vanemahüvitist makstakse sõltuvalt sellest, kas isik otsustab jätkata jagatava vanemahüvitise saamist eelmise lapse eest või soovib saada jagatavat vanemahüvitist järgmise lapse eest. Esimesel juhul väheneb hiljem sündinud lapse eest jagatava vanemahüvitise maksmise periood nende kalendripäevade võrra, millal lapsevanemale makstakse jagatavat vanemahüvitist eelmise lapse eest. Näiteks, kui ema on aastase lapsega kodus ning ta saab teise lapse ja otsustab, et soovib jätkuvalt saada vanemahüvitist eelmise ehk aastase lapse eest, väheneb jagatava vanemahüvitise maksmise

periood järgmise (noorema) lapsega seoses ligikaudu kuus kuud (periood, millal õigus saada jagatavat vanemahüvitist eelmise lapse eest kattub õigusega saada jagatavat vanemahüvitist järgmise lapse eest).

Punkt 2 sätestab olukorra, kus pere otsustab hakata saama jagatavat vanemahüvitist järgmise (ehk noorema) lapse eest. Sellisel juhul õigus saada jagatavat vanemahüvitist eelmise (varem sündinud) lapse eest lõppeb, hoolimata sellest, et vanemahüvitise maksmist võib peatada ja taaslustada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni.

Eelnõu §-s 38 sätestatakse tingimused lapsendaja vanemahüvitisele.

Edaspidi on tegemist uue vanemahüvitise liigiga, mis asendab kehtivas RaKS-is ajutise töövõimetuse hüvitisena reguleeritud lapsendamishüvitise. Samas ei ole tegemist üks ühele asendamisega, kuivõrd lapsendaja vanemahüvitise saajate sihtrühm võrreldes kehtivaga mõnevõrra laieneb, lisaks muutuvad lapsendaja vanemahüvitise saamise tingimused. Lapsendaja vanemahüvitise eesmärk on sarnane kehtiva lapsendamishüvitise eesmärgiga – anda lapsendajale vaba aega tööst, et lapse perre paigutamisel oleks lapse ja pere kohanemine sujuv ning et pere saaks uue olukorraga harjuda ja vajalikud asjatoimetused (lasteaed, kool jm) korda ajada.

Lõikes 1 sätestatakse lapsendaja vanemahüvitist saama õigustatud isikud. Lapsendaja vanemahüvitisele on õigus ühel lapsendajal või hoolduspere vanemal, kellest lapsendatav ei põlvne ja kes ei ole selle lapse bioloogilise vanema abikaasa või registreeritud elukaaslane kooseluseaduse tähenduses. Kehtiva RaKS § 58 lõike 4 kohaselt on õigus saada lapsendamishüvitist ühel alla 10-aastase lapse lapsendajal. Kõnealuse eelnõuga ei piirata lapsendaja vanemahüvitise saamiseks lapse vanust enam kümne eluaastaga, vaid sätestatakse, et lapsendajal on õigus lapsendaja vanemahüvitisele, kui ta lapsendab alaealise lapse. Lisaks on edaspidi õigus saada lapsendaja vanemahüvitist hoolduspere vanematel.

Lõige 2 täpsustab eelmist lõiget ning sätestab, et lapsendaja vanemahüvitisele on õigus isikul, kellel on õigus ajutise töövõimetuse hüvitisele RaKS-i alusel, st kindlustatud isikul. Sarnane tingimus on ka kehtiva lapsendamishüvitise saamiseks. Kindlustatud isikuks loetakse isikut, kes on eelmisel kalendriaastal teeninud sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu ehk töö- või teenistussuhtes olevat isikut, füüsilisest isikust ettevõtjat, võlaõigusliku lepingu alusel tööd tegevat ning juhtimis- ja kontrolliorgani liikmena tegutsevat isikut.

Lõige 3 sätestab lapsendaja vanemahüvitise maksmise perioodi. Lapsendajal on õigus saada lapsendaja vanemahüvitist 70 kalendripäeva kuue kuu jooksul alates lapsendamise kohtuotsuse jõustumise või hoolduspere lepingu sõlmimise päevast. Võrreldes kehtiva lapsendamishüvitisega on lapsendaja vanemahüvitise maksmise periood paindlikum. Kui lapsendamishüvitist makstakse 70 kalendripäeva järjestikku, siis lapsendaja vanemahüvitist võib maksta lapsendaja soovi korral ka osade kaupa, st hüvitise maksmist saab peatada ja taaslustada kuue kuu jooksul.

Lõige 4 sätestab lapsendaja vanemahüvitise maksmisel piirangu lapsendajale. Lapsendajal ei ole õigust saada lapsendaja vanemahüvitist juhul, kui tal on sama lapse kohta õigus saada vanemahüvitist (ema vanemahüvitist, isa vanemahüvitist, jagatavat vanemahüvitist) üldistel alustel.

Kui alla 3-aastase lapsendatud lapsega seoses on enne lapsendamist makstud vanemahüvitist teisele isikule (näiteks lapse bioloogilisele vanemale) ning seetõttu on lapsendajal õigus sama lapse kohta saada vanemahüvitist vähem kui 70 kalendripäeva, makstakse lapsendajale lapsendaja vanemahüvitist. See tähendab, et lapsendajale vanemahüvitise määramisel vaadatakse alati, kas ja kui kaua on lapse kohta eelnevalt vanemahüvitist makstud ning sellest lähtuvalt määratakse lapsendajale kas lapsendaja vanemahüvitis või jagatav vanemahüvitis (ema vanemahüvitisele õiguse korral ka ema vanemahüvitis ning isa vanemahüvitisele õiguse korral isa vanemahüvitis). Seega, kahe vanemahüvitise saamise õigust lapsendajal ei ole, st sama lapse kohta ei ole isikul õigus saada nii lapsendaja vanemahüvitist kui ema vanemahüvitist, isa vanemahüvitist või jagatavat vanemahüvitist.

Lõige 5 sätestab, et TLS alusel lapsendajapuhkusele õigust omaval isikul on õigus lapsendaja vanemahüvitisele üksnes lapsendajapuhkuse kasutamise perioodil. Tegemist on sarnase puhkusel viibimise nõudega nagu ema vanemahüvitise ja isa vanemahüvitise puhul, st puhkusel viibimise aeg peab olema kantud TÖR-i.

Lõige 6 sätestab piirangu lapsendaja vanemahüvitise maksmisel hoolduspere vanemale. Selle kohaselt, kui hoolduspere vanem on saanud lapsendaja vanemahüvitist ning ta lapsendab seejärel sama lapse, ei teki tal lapsendajana enam õigust uuele lapsendaja vanemahüvitisele. Säte on vajalik, et oleks üheselt arusaadav, et isikul ei ole õigust saada sama lapsega seoses lapsendaja vanemahüvitist nii hoolduspere vanemana kui lapsendajana. Vanemahüvitise maksmise periood on seotud lapsega ning see ei muutu ka siis kui last kasvatava isiku roll muutub hoolduspere vanemast lapsendajaks. Kui perekond ei piirdu näiteks enam vaid hoolduspere vanemaks olemisega ja lapsendab sama lapse, kelle hooldusperre võtmisel tekkis ka õigus lapsendaja vanemahüvitisele, ei teki sel perekonnal enam pärast lapsendamisprotsessi uut õigust lapsendaja vanemahüvitisele.

Eelnõu §-d 39–43 moodustavad PHS-i vanemahüvitise peatüki teise jao, mis reguleerib vanemahüvitise suuruse arvutamist, vanemahüvitise määra ja vanemahüvitise arvutamise erisusi.

Eelnõu §-s 39 sätestatakse vanemahüvitise arvutamise alused.

Lõige 1 sätestab, et ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus arvutatakse vanemahüvitise taotleja ühe kalendrikuu keskmisest tulust, millelt on tasutud sotsiaalmaks. Kehtiv PHS sätestab ühe kalendrikuu vanemahüvitise arvutamise. Kuna edaspidi saab vanemahüvitist maksta ka lühema perioodi eest kui kalendrikuu, hakatakse vanemahüvitist arvutama kalendripäeva põhiselt ning makstakse vastavalt kalendripäevade arvule, mille eest isik on vanemahüvitist taotlenud.

Lõige 2 sätestab ühe kalendrikuu keskmise tulu mõiste. Ühe kalendrikuu keskmine tulu on sotsiaalmaksuga maksustatud tulu, mis arvutatakse sotsiaalkaitse infosüsteemi kantud ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu andmete alusel. Ka seda sätet võrreldes kehtiva PHS-iga (PHS § 37 lõige 2) ei muudeta.

Lõigetes 3-5 sätestatakse vanemahüvitise arvutamise arvestusperioodid. Mõistet „arvestusperiood“ kehtivas PHS-is ei ole, nimetatud mõistet hakatakse kasutama 01.09.2019 jõustavas redaktsioonis.

Lõike 3 kohaselt on ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu suuruse arvutamise periood (edaspidi samas peatükis *arvestusperiood*) lapse eeldatavale sünnikuule eelnenud 21 kalendrikuud, millest on maha arvatud lapse sünnile eelnenud üheksa kalendrikuud. See tähendab, et vanemahüvitise suuruse arvutamisel võetakse küll aluseks isiku eelnev tulu, kuid ei arvestata seda tulu, mille isik teenis rasedusperioodil, so üheksa kuu jooksul enne lapse sündi.

Kõnealuse eelnõuga 01.09.2019 jõustavas redaktsioonis sätestatud arvestusperioodi ei muudeta. Vanemahüvitise väärkasutamise riskide vähendamiseks ja vanemahüvitise arvestusperioodi võrdsetele alustele viimiseks lükatakse referentsperiood ajaliselt kaugemale ning see seotakse lapse sünnikuuga. Väärkasutuse all peetakse silmas olukorda, kus suurema hüvitise saamiseks tõstetakse ajutiselt vanema palka. Referentsperioodi leidmiseks arvestatakse esmalt maha lapse sünnikuule eelnenud üheksa kalendrikuud, s.t rasedusperioodil teenitud tulu vanemahüvitise arvutamisel edaspidi enam arvesse ei võeta. Enneaegsetel ja pikema rasedusega isikutel kehtivad samad hüvitamise arvutamise alused, sest arvutamise aluseks on võetud keskmine raseduse aeg. Vanemahüvitis arvutatakse rasedusele eelnenud 12 kalendrikuu sotsiaalmaksuga maksustatava tulu alusel. Selliselt on paremini tagatud see, et asendussissetulek ei oleks suurem kui tegelik, tulenevalt teatavast määramatusest laste saamise planeerimisel.

Lõikes 4 sätestatakse lapsendaja vanemahüvitise arvutamise arvestusperiood. Selle kohaselt on lapsendaja vanemahüvitise taotleja ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu suuruse arvestusperiood lapsendaja vanemahüvitise õiguse tekkimise kalendrikuule eelnenud 15 kalendrikuud, millest on maha arvatud lapsendaja vanemahüvitise õiguse tekkimise kuule eelnenud kolm kalendrikuud. Lapsendaja vanemahüvitise puhul ei seota arvestusperioodi lapse eeldatava sünnikuupäevaga, kuivõrd lapsendajal ei ole lapsendatava lapsega seotud rasedusperioodi. Lisaks võib lapsendatav laps olla juba üle kolme aasta vanune või näiteks 10-aastane, mistõttu ei oleks põhjendatud lapsendaja vanemahüvitise arvutamisel lähtuda lapse kunagisest eeldatavast sünnikuupäevast. Siiski ei võeta arvesse lapsendamisele eelneva kolme kalendrikuu tulusid, sest SKA saab vanemahüvitise arvutamiseks vajalikud sotsiaalmaksu andmed kolme kuu jooksul.

Lõikes 5 sätestatakse ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu suuruse arvutamine. Selle kohaselt on ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu suurus arvestusperioodi isikustatud sotsiaalmaksu ja selle kalendrikuude arvu jagatis. Isikustatud sotsiaalmaksu hulka ei arvata töötuskindlustuse seaduses sätestatud töötuskindlustushüvitiselt ja tööandja maksejõuetuse hüvitiselt ega sotsiaalmaksuseaduse § 6, välja arvatud lõike 1 punktide 5 ja 14 alusel arvestatud sotsiaalmaksu.

Lõike 6 kohaselt on lõikes 5 nimetatud kalendrikuude arv arvestusperioodi kalendripäevade arvu ja töövõimetuslehe alusel ajutiselt töölt vabastatud päevade arvu vahe jagatud 30-ga, kuid mitte suurem kui 12. Kalendrikuude arv arvutatakse täpsusega kaks kohta pärast koma. Kui kalendrikuude arv on võrdne nulliga, kuid isik on saanud sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, jagatakse tema tulu arvuga 12. Tegemist on kehtivas PHS-is sätestatuga ning eelnõuga seda ei muudeta.

Lõikes 7 sätestatakse ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus, mis on 100 protsenti PHS § 39 lõigete 1–6 alusel arvutatud ühe kalendrikuu keskmisest tulust jagatuna 30-ga. Kalendripäeva vanemahüvitise suuruse sätestamine on vajalik, sest edaspidi on võimalik vanemahüvitist maksta ka lühema perioodi eest kui kalendrikuu. Seega arvutatakse

kalendrikuu eest makstav hüvitis alati lähtuvalt ühe kalendripäeva vanemahüvitise suuruselt, korrutades selle nende päevade arvuga, mille eest isik on vanemahüvitist taotlenud.

Eelnõu §-s 40 sätestatakse vanemahüvitise ülempiir.

Lõikes 1 sätestatakse ühe kalendrikuu vanemahüvitise ülempiir, milleks on vanemahüvitise saamise õiguse tekkimisele eelnenud üle-eelmise kalendriaasta Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu kolmekordne suurus. Tegemist on kehtiva PHS § 38 lõikes 1 sätestatuga. Eelnõuga selles muudatusi ei tehta.

Lõikes 2 sätestatakse Sotsiaalkindlustusameti poolt Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu suuruse arvutamine. Arvutamiseks korrutatakse riikliku pensionikindlustuse seaduse § 13 lõike 3 alusel Vabariigi Valitsuse kinnitatud eelmise kalendriaasta isikustatud sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa keskmine suurus viiega ja saadud tulemus jagatakse 12-ga. Eesti keskmise sotsiaalmaksuga maksustatava ühe kalendrikuu tulu suuruse arvutamisel ümardatakse summa ühe sendi täpsusega. Ka seda sätet võrreldes kehtiva PHS-iga (§ 38 lõige 2) ei muudeta.

Lõikes 3 sätestatakse ühe kalendripäeva hüvitise ülempiiri arvutamine. Ühe kalendripäeva vanemahüvitise ülempiiri arvutamiseks jagatakse ühe kalendrikuu hüvitise ülempiir 30-ga.

Lõike 4 kohaselt arvutab SKA järgmise kalendriaasta ühe kalendrikuu hüvitise ülempiiri ja avaldab selle oma veebilehel hiljemalt jooksva aasta 1. maiks.

Lõikes 5 sätestatakse, et kõnealust paragrahvi ei kohaldata ema vanemahüvitisele, välja arvatud PHS § 43 lõikes 2 sätestatud juhul. See tähendab, et ema vanemahüvitisele, nagu ka kehtiva RaKS-i alusel makstavale sünnitushüvitisele, ülempiiri ei rakendata. Kui aga ema taotleb ema vanemahüvitist seoses laste järjestikuse sünniga ning ema vanemahüvitis arvutatakse eelmise lapse vanemahüvitise arvutamise aluseks olnud tulude alusel, kohaldub vanemahüvitise ülempiir ka hiljem sündinud lapsega seonduvale ema vanemahüvitisele. Tegemist on sarnase regulatsiooniga nagu kehtivas PHS-is ja RaKS-is. Kehtiva PHS § 41 kohaselt makstakse laste järjestikuse sünni korral juhul, kui sünnitushüvitis on väiksem kui vanemahüvitis, sünnitushüvitise ja vanemahüvitise vahet ning see loetakse vanemahüvitiseks. Seega tagatakse isikule hiljem sündinud lapse eest vanemahüvitis vähemalt selles suurusel, mida talle maksti eelmise lapse eest. Kuid nii nagu kehtiva RaKS-i alusel ei tagata emale sünnitushüvitist samas suurusel nagu eelmise lapse eest, ei tehta seda ka ema vanemahüvitise puhul.

Eelnõu §-s 41 sätestatakse vanemahüvitise määr.

Lõike 1 kohaselt on ühe kalendrikuu vanemahüvitise määr eelmise kalendriaasta 1. jaanuaril kehtinud töötasu alammäär. Ühe kalendrikuu hüvitise määr kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega. Tegemist on kehtiva PHS § 39 lõike 1 asukoha muutmiselega. Eelnõuga sisulisi muudatusi selles ei tehta.

Lõikes 2 sätestatakse ühe kalendripäeva vanemahüvitise määra arvutamine. Ühe kalendripäeva vanemahüvitise määra arvutamiseks jagatakse ühe kalendrikuu vanemahüvitise määr 30-ga.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui vanemahüvitise taotleja ei saanud arvestusperioodil sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, võrdub ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus ühe kalendripäeva vanemahüvitise määraga.

Eelnõu §-s 42 sätestatakse vanemahüvitise suuruse arvutamise erisused.

Lõikes 1 sätestatakse vanemahüvitise suuruse arvutamine juhul, kui käesoleva seaduse § 39 lõigete 2-6 alusel arvatud ühe kalendrikuu keskmine tulu on vanemahüvitise taotlejal väiksem kui Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäär. Sellisel juhul võrdub ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus töötasu alammäära ja arvu 30 jagatisega. Sama põhimõtte on sätestatud ka kehtiva PHS §-i 40 lõikes 1, st kui sotsiaalmaksu alusel arvatud ühe kalendrikuu keskmine tulu jääb alla töötasu alammäära, tagatakse taotlejale vanemahüvitis töötasu alammääras. Kuna edaspidi arvutatakse kalendrikuu eest makstav vanemahüvitis ühe kalendripäeva vanemahüvitise ja kalendripäevade arvu korrutisena, sätestatakse ka töötasu alammääras makstava vanemahüvitise puhul selle suurus ühe kalendripäeva kohta.

Lõike 2 kohaselt, kui vanemahüvitise taotleja on arvestusperioodil töötanud teises Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või Šveitsi Konföderatsioonis ning tal puudub arvestusperioodil Eestis sotsiaalmaksuga maksustatud tulu või tal ei olnud õigust emapuhkusele, võrdub ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus töötasu alammäära alusel arvatud ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurusega. Tegemist on kehtiva PHS §-i 40 lõikes 5 sätestatu kordamisega, ent asendades mõiste „ühe kalendrikuu hüvitise suurus“ mõistega „ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus“ ning mõiste „rasedus- ja sünnituspuhkus“ mõistega „emapuhkus“. Seega juhul, kui isik on referentsperioodil töötanud Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või Šveitsi Konföderatsioonis, võetakse ka edaspidi vanemahüvitise arvutamisel arvesse üksnes töötamise periood. Referentsperioodil teenitud tulu sel juhul ei arvestata ning isikule arvutatakse ühe kalendripäeva vanemahüvitis Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäära alusel.

Paragrahv 43 sätestab vanemahüvitise arvutamise laste järjestikuse sünni korral. Laste järjestikuse sünni all peetakse silmas olukorda, kus vahe eelmise ja järgmise lapse sünni vahel on lühem kui kaks aastat ja kuus kuud.

Lõikes 1 sätestatakse, et laste järjestikuse sünni korral lähtutakse hiljem sündinud lapse eest vanemahüvitise arvutamisel sama perioodi tuludest, mis olid aluseks eelmise lapse eest vanemahüvitise arvutamisel. Erisus vanemahüvitise arvutamisel laste järjestikuse sünni korral, st eelmise lapse eest arvatud vanemahüvitise suuruse võrdlemine järgmise lapse eest arvatud vanemahüvitise suurusega ning vanemahüvitise maksmine isikule soodsamas suuruses on sätestatud ka kehtivas PHS-is ning eelnõuga seda põhimõtet ei muudeta.

Lõikes 2 tehakse laste järjestikuse sünni korral erisus ema vanemahüvitisele. Kui ema taotleb ema vanemahüvitis seoses laste järjestikuse sünniga ning ema vanemahüvitis arvutatakse eelmise lapse vanemahüvitise arvutamise aluseks olnud tulude alusel, siis kohaldub ema vanemahüvitisele seoses hiljem sündinud lapsega vanemahüvitise ülempiir. Tegemist on sarnase regulatsiooniga nagu kehtivas PHS-is ja RaKS-is. Kehtiva PHS § 41 kohaselt makstakse laste järjestikuse sünni korral juhul, kui sünnitushüvitis on väiksem kui vanemahüvitis, sünnitushüvitise ja vanemahüvitise vahet ning loetakse see vanemahüvitiseks (edaspidi nimetatakse ema vanemahüvitise maksmisele järgnev periood jagatava vanemahüvitise maksmise perioodiks). Seega tagatakse isikule hiljem sündinud lapse eest

ema vanemahüvitis vähemalt eelmise lapse eest makstud jagatava vanemahüvitise suuruses. Kuid nii nagu kehtiva RaKS alusel ei tagata emale sünditushüvitist samas suuruses nagu eelmise lapse eest, ei tehta seda ka ema vanemahüvitise puhul.

Eelnõu § 44 sätestab vanemahüvitise ümberarvutamise.

Lõikes 1 sätestatakse, et kui vanemahüvitise saaja saab vanemahüvitise maksmise kalendrikuul sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on suurem kui pool hüvitise ülempiirist, sealhulgas teisest Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigist või Šveitsi Konföderatsioonist, välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulu, vanemahüvitist vähendatakse. Seega, kui isik saab vanemahüvitise maksmise kalendrikuul tulu, mis jääb alla pooleteisekordse Eesti keskmise palga, siis tema vanemahüvitist ei vähendata. Vanemahüvitise vähendamist teise tulu samaaegse teenimise korral näeb ette ka kehtiv PHS. Kõnealuse eelnõuga seda põhimõtet ei muudeta.

Vanemahüvitisega samal ajal teise tulu teenimise võimaldamine soodustab osaajaga töötamist ning võimaldab mõlemal lapsevanemal olla ühes kalendrikuus vanemahüvitise saajad (üks vanem näiteks on vanemahüvitise saaja 20 päeva eest ja teine vanem kümne päeva eest ning mõlemad vanemad töötavad osalise tööajaga). Kuivõrd isik teavitab SKA-d üksnes päevade arvust, mille eest ta soovib vanemahüvitist saada (st juhul, kui ta ei soovi hüvitist kalendrikuu kõikide päevade eest), ei ole enam oluline, kas samas kalendrikuus puhkamise ja tulu teenimise kalendripäevad kattuvad või mitte. Vanemahüvitist vähendatakse juhul, kui vanemahüvitise maksmise kalendrikuul saadud tulu ületab pool hüvitise ülempiiri. Arvestades, et vanemahüvitist on võimalik maksta isiku soovi korral osade kaupa kuni lapse 3-aastaseks saamiseni, võib vanemahüvitise saamist ja töötamist vastavalt pere vajadustele ja soovidele pikema perioodi vältel paindlikult planeerida.

Näiteks soovib isik ühes kalendrikuus saada vanemahüvitist 15 päeva eest ning ülejäänud 15 päeva eest teenib ta tulu, mis ületab poolt hüvitise ülempiiri. Kuna isik saab sama kalendrikuu eest nii vanemahüvitist kui töötasu, vähendatakse talle järgmise kalendrikuu alguses väljamakstavat vanemahüvitist. SKA ei palu täpsustada kuupäevi, millal isik töötas ega kuupäevi, mille eest isik vanemahüvitist soovis. Määravaks on asjaolu, et isik sai vanemahüvitist ja töötasu samal kalendrikuul ning töötasu ületas sissetulekupiiri, millest alates vanemahüvitist vähendatakse. Selline tingimus kehtib ühtmoodi kõigile vanemahüvitise saajatele, olenemata vanemahüvitise saamise päevadest, tööajast või töökoormusest kalendrikuus. Teisalt võimaldatakse vanemahüvitise saamist peatada ja jätkata (peatamisega on tegemist siis, kui maksmine peatatakse vähemalt üheks kalendrikuuks), st vanem saab pikemalt ette planeerida töötamist ja puhkamist. Tulu, mille isik teenib ajal, kui vanemahüvitise maksmine on peatatud, vanemahüvitise vähendamisel arvesse ei võeta (vt eelnõu paragrahvi 46¹).

Näide. Isiku ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus on 66,6 eurot, isik soovib ajavahemikul aprill 2022.a – juuni 2022.a vanemahüvitist saada 15 päeva eest kuus, kokku on vanemahüvitis ühes kuus seega 999 eurot. Sel ajal teenib isik töist tulu igal kuul 1500 eurot. 2022. aastal on hüvitise ülempiir näiteks 4000 eurot ning sissetuleku teenimise piirmäär ehk pool hüvitise ülempiiri seega 2000 eurot. Kuna isiku teine tulu ei ületa poolt hüvitise ülempiiri, siis vanemahüvitist nende kuude (aprill, mai, juuni) eest ei vähendata. Kokku on isiku sissetulek ühes kalendrikuus 999 eurot (vanemahüvitis) + 1500 eurot (töötasu), kokku 2499 eurot. Juulis ja augustis on isik vanemahüvitise saamise peatanud (st nende kuude eest isikule vanemahüvitist ei maksta) ning isik teenib mõlemal kuul 2500 eurot töist tulu.

Perioodil, kui isik on vanemahüvitise maksmise peatanud, SKA isiku sotsiaalmaksuga maksustatava tulu teenimist ei jälgi, seega ei kuulu ka isiku vanemahüvitis vähendamisele (vt ka käesoleva paragrahvi lõike 3 punkt 5).

Lõigetes 2 ja 3 sätestatakse vanemahüvitise vähendamise arvutuskäik. Lõike 2 kohaselt korrutatakse vanemahüvitise vähendamiseks esmalt ühe kalendripäeva vanemahüvitise määr nende päevade arvuga, mille eest on vanemahüvitis arvatud. Selliselt arvutatakse vanemahüvitise suurus, mis isikule on igal juhul tagatud. Lõike 3 kohaselt lahutatakse isikule kalendrikuu eest arvatud vanemahüvitisest poolt hüvitise ülempiiri ületav tuluosa, mis on jagatud kahega. Saadud tulemus ei või olla väiksem kui lõikes 2 sätestatud vanemahüvitise määra alusel arvatud vanemahüvitis.

Näide. 2022. aastal on hüvitise ülempiir näiteks 4000 eurot ning sissetuleku teenimise piirmäär pool hüvitise ülempiirist ehk 2000 eurot. Isiku vanemahüvitis on 1200 eurot, mis teeb vanemahüvitise ühe kalendripäeva suuruseks 40 eurot ($1200 : 30 = 40$). Septembris soovib isik saada vanemahüvitist 15 päeva eest, mis teeb septembri vanemahüvitise suuruseks 600 eurot ($40 \times 15 = 600$). Septembris teenib isik sotsiaalmaksuga maksustatud tulu 3000 eurot ning sellega on sissetuleku piirmäär (pool hüvitise ülempiirist) ületatud 1000 euro võrra ($3000 - 2000 = 1000$). Vastavalt vanemahüvitise vähendamise valemile lahutatakse vanemahüvitisest sissetulekupiiri ületav osa, mis on jagatud kahega. Antud näite puhul tuleb 15 päeva vanemahüvitisest lahutada seega 500 eurot ($1000 : 2 = 500$). Lahutades septembri vanemahüvitisest 500 eurot, on tulemus 100 eurot ($600 - 500 = 100$). Saadud tulemus ei tohi olla väiksem kui vanemahüvitise määra alusel arvatud vanemahüvitis sama perioodi eest.

Vanemahüvitise määr on 2020. aastal näiteks 500 eurot kuus, seega on ühe kalendripäeva vanemahüvitise määr 16,6 eurot ($500 : 30 = 16,6$) ning 15 kalendripäeva vanemahüvitis 249 eurot. Kuna 15 kalendripäeva eest arvutati isikule vähendamise tulemusena vanemahüvitise suuruseks 100 eurot, makstakse talle vanemahüvitist siiski 249 eurot, sest see on minimaalne vanemahüvitise suurus, mis talle 15 kalendripäeva eest on tagatud ja alla mille tema vanemahüvitist ei vähendata.

Lõikes 4 sätestatakse, et kui sotsiaalmaksu maksja süü tõttu makstakse vanemahüvitise maksmise kalendrikuul vanemahüvitise saajale õigel ajal maksmata jäänud sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, on Sotsiaalkindlustusametil õigus vanemahüvitise saaja esitatud tõendite alusel lugeda sotsiaalmaksuga maksustatav tulu välja makstuks sellel kalendrikuul, millal sotsiaalmaksu maksja oleks pidanud selle tulu tegelikult välja maksuma. Tegemist on kehtiva PHS § 42 lõikes 2 sätestatuga ning eelnõuga selles muudatusi ei tehta.

Lõikes 5 loetletakse tulu, mida vanemahüvitise vähendamisel arvesse ei võeta. Punktides 1–4 loetletud tulu liikide puhul on tegemist kehtiva PHS § 42 lõike 3 kordamisega, st selles nimetatud tulu ei võeta ka kehtiva regulatsiooni kohaselt vanemahüvitise vähendamisel arvesse. Punktis 5 nimetatud tulu, st tulu, mille isik teenis ajavahemikul vanemahüvitise maksmise peatamisest kuni selle jätkamiseni, kehtivas PHS-is nimetatud pole, kuivõrd kehtiv PHS ei näe ette vanemahüvitise maksmise peatamist ega jätkamist. Selline võimalus tekib isikutel PHS-i 01.07.2020 jõustuva redaktsiooniga, mille kohaselt võib vanemahüvitise maksmist kalendrikuu kaupa peatada ja taas alustada. Praeguse eelnõuga 01.07.2020 jõustavas PHS-i redaktsioonis selles osas muudatusi ei tehta.

Lõikes 6 sätestatakse erisus, mille kohaselt ei kohaldata vanemahüvitise vähendamist isa vanemahüvitise või ema vanemahüvitise maksmisel. Isa- ja ema vanemahüvitise näol on

tegemist individuaalõigusega, mille aluseks on puhkuseõigust omavate isikute kohta TÕR-is puhkusekande tegemine. Kui isikud ei ole TÕR-is emapuhkusele või isapuhkusele märgitud, ei maksta isikutele ka vastavalt ema vanemahüvitist või isa vanemahüvitist. Seega on ema või isa vanemahüvitise maksmise regulatsioon rangem, sest seab ema vanemahüvitise ja isa vanemahüvitise maksmise sõltuvaks puhkusekandest. Seega eeldatakse, et kui ema või isa on TÕR-is märgitud vastavalt ema või isapuhkusele, siis isikud ka tegelikult puhkavad ning sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mille saamise alusel oleks võimalik vanemahüvitist vähendada, ei teenigi.

Eelnõu § 45 sätestab vanemahüvitise ümberarvutamise kalendriaasta vahetumisel või vanemahüvitise korduval taotlemisel.

Lõike 1 kohaselt arvutatakse iga kalendriaasta 1. jaanuaril PHS § 42 alusel määratud hüvitis ümber, kui ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus on väiksem kui Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäära alusel arvutatud ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus. Hüvitist makstakse töötasu alammääras.

Kehtiva PHS § 43 lõike 1 alusel arvutatakse töötasu alammääras arvutatud vanemahüvitis samuti ümber, kui kalendriaasta vahetumisel Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäär tõuseb. Kuna eelnõuga luuakse võimalus maksta vanemahüvitist ka väiksema perioodi eest kui kalendrikuu, kehtestatakse ümberarvutamine ühe kalendripäeva hüvitisele, mitte kalendrikuu hüvitisele. Seega säilitatakse senine ümberarvutamise põhimõte. Kalendrikuu eest makstava vanemahüvitise suurus sõltub igas kalendrikuus nende päevade arvust, mille eest isik soovib vanemahüvitist saada.

Lõikes 2 sätestatakse, et vanemahüvitist, mille ühe kalendripäeva suurus on määratud ühe kalendripäeva hüvitise ülempiiri suuruses või ühe kalendripäeva vanemahüvitise määra suuruses, kalendriaasta vahetumisel ümber ei arvutata. Kehtiva PHS-§ 43 lõike 3 kohaselt ei arvutata kalendriaasta vahetumisel vanemahüvitist ümber, kui see on määratud hüvitise ülempiiri suuruses või hüvitise määras. Kuna kehtiv PHS näeb ette kuuhüvitise maksmise (st maksmise kalendrikuu kõikide päevade eest), ent kõnealuse eelnõuga sätestatakse päevapõhine vanemahüvitise arvutamine, täpsustatakse, et kalendriaasta vahetumisel ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurust ümber ei arvutata.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui vanemahüvitist taotleb sama lapse kohta korduvalt sama isik, siis tema ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurust ümber ei arvutata, välja arvatud § 45 lõikes 1 sätestatud juhul. Tegemist on sarnase tehnilist laadi muudatusega nagu lõikes 2, st sätestatakse ühe kalendripäeva vanemahüvitise suuruse ümber arvutamata jätmine.

Eelnõu §-d 46–46⁴ moodustavad PHS-i vanemahüvitise peatüki neljanda jao, milles sätestatakse vanemahüvitise määramise ja maksmise tingimused, isikute teatamiskohustused ning vanemahüvitise tagasinõudmine.

Eelnõu § 46 sätestab vanemahüvitise määramise ja maksmise tingimused.

Lõike 1 kohaselt määrab SKA vanemahüvitise sellele õiguse tekkimise päevast, kui hüvitise taotlemiseks vajalikud dokumendid on esitatud kuue kuu jooksul vanemahüvitise saamise õiguse tekkimise päevast arvates. Isikule, kellel on õigus samal ajal mitmele vanemahüvitisele, määratakse üks vanemahüvitis isiku valikul. Võrreldes kehtiva PHS-iga muudatusi ei tehta, st ka kehtiv PHS näeb ette hüvitise määramise sellele õiguse tekkimise

hetkest, kui vajalikud dokumendid esitatakse kuue kuu jooksul ning korraga makstakse isikule vaid ühte vanemahüvitist.

Lõikes 2 sätestatakse vanemahüvitise määramine juhul, kui laps sünnib surnult või sureb 30 päeva jooksul pärast sündi. Sellisel juhul määratakse jagatav vanemahüvitis ilma, et vanem peaks SKA-le taotluse esitama. Vanemahüvitise saamise õigus seoses lapse surmaga on sätestatud kõnealuse eelnõu § 34 lõikes 7, mille kohaselt lapse surma korral õigus ema vanemahüvitisele ja isa vanemahüvitisele lõpeb ning mõlemal vanemal on õigus saada jagatavat vanemahüvitist lapse surmale järgnevast päevast 30 kalendripäeva. Taotluse nõudmata jätmine on põhjendatud sooviga mitte tekitada emotsionaalselt raskes olukorras olevatele vanematele täiendavat koormust taotluste esitamisel.

Lõige 3 sätestab ema vanemahüvitise määramise tingimused, kui isik taotleb ema vanemahüvitist enne lapse sündi. Ema vanemahüvitise määramiseks peavad sünnituslehe andmed olema edastatud sotsiaalkaitse infosüsteemi ning emapuhkuse õigust omaval isikul peavad lisaks olema emapuhkuse andmed kantud TÖR-i. See tähendab, et isikule, kes soovib saada ema vanemahüvitist enne lapse sündi, peab olema väljastatud sünnitusleht ning tööandja peab olema vormistanud emapuhkuse (välja arvatud juhul, kui isikul emapuhkuse õigus puudub). Ka kehtiva regulatsiooni kohaselt on sünnitushüvitise saamise aluseks sünnituslehe väljastamine ning isiku vormistamine rasedus- ja sünnituspuhkusele.

Lõige 4 sätestab isa vanemahüvitise määramise tingimused. Mõiste „isa vanemahüvitis“ asendab 01.07.2020 jõustavas PHS-i redaktsioonis mõiste „isa täiendav vanemahüvitis“, ent hüvitise maksmise põhimõtted jäävad samaks. Isal tekib isa vanemahüvitise saamise õigus enne lapse sündi ning kui isa taotleb isa vanemahüvitist lapse sünnile eelneva perioodi eest, määratakse ja makstakse hüvitis viie tööpäeva jooksul pärast lapse sündi, kui lapse sünniandmed on edastatud rahvastikuregistrisse ning isapuhkuse andmed on kantud TÖR-i. Nimetatud andmed on enne isa vanemahüvitise määramist vajalikud, et kontrollida isiku õigustatust isa vanemahüvitisele ehk viia kokku isa vanemahüvitise taotluses märgitud lapse ema nimi ja isikukood ning lapse sünnikuupäev.

Erisusena on sätestatud, et isa vanemahüvitis makstakse välja viie tööpäeva jooksul pärast eespool nimetatud andmete edastamist. Erisus (hüvitise väljamaksmine viie tööpäeva jooksul pärast määramist) on põhjendatud, sest tegemist on olukorraga, kus vanemahüvitis makstakse tagasiulatuvalt lapse sünnile eelneva perioodi eest. Ilma erisust sätestamata tuleks isa vanemahüvitis välja maksta alles määramisele järgneval kalendrikuul, ent selle tulemusena jääks isa vanemahüvitise taotlemise ja väljamakse vahele ligikaudu kaks kalendrikuud, mis tähendab, et isik on teatud aja jooksul ilma sissetulekuta.

Lõige 5 reguleerib ema vanemahüvitise maksmist emale, kellel puudus selle saamise õigus enne lapse sündi. Sellisel juhul määratakse ema vanemahüvitis pärast seda, kui isik on esitanud taotluse ema vanemahüvitise saamiseks ning lapse sünniandmed on edastatud rahvastikuregistrisse.

Lõike 6 kohaselt määratakse ja makstakse vanemahüvitis nende päevade eest, mille eest on isik seda taotlenud. Vanemahüvitis makstakse välja üks kord kuus eelmise kalendrikuu eest. See tähendab, et vanemahüvitis arvutatakse päevapõhiselt, korrutades ühe kalendripäeva vanemahüvitise suuruse nende kalendripäevade arvuga, mille eest isik vanemahüvitist taotles. Näiteks, kui isik soovis saada vanemahüvitist veebruaris 17 päeva eest, ei ole tal märtsis enam

võimalik muuta kalendripäevade arvu, mille eest tal veebruaris oli õigus saada vanemahüvitist.

Nii nagu kehtivas regulatsioonis, makstakse ka edaspidi vanemahüvitis välja üks kord kuus eelmise kalendrikuu eest.

Lõike 7 alusel kehtestatakse rakendusakt (valdkonna eest vastutava ministri määrus), mis sätestab sünnituslehe andmete loetelu, selle väljakirjutamise õigust omavad isikud ja sünnituslehe esitamise korra.

Kehtivas regulatsioonis on sünnituslehe näol tegemist töövõimetuslehega ning selle registreerimise, väljakirjutamise ja haigekassale edastamise tingimused ja kord on sätestatud RaKS-is. Kuivõrd kõnealuse eelnõuga muudetakse rasedus- ja sünnituspuhkus emapuhkuseks (mida ei loeta enam ajutise töövõimetuslehe liikiks) ning sünnitushüvitise asemel hakatakse maksma ema vanemahüvitist PHS alusel, viiakse ka sünnituslehe regulatsioon RaKS-ist välja, sätestades vajaliku andmekoosseisu PHS-is.

Haigekassal jääb jätkuvalt õigus saada sünnituslehe andmeid eesmärgiga tagada ema vanemahüvitise õigusega naiste ravikindlustus. Kuivõrd ravikindlustuse seaduses tehakse muudatused seoses sünnituslehe ja lapsendamislehe sätete kehtetuks tunnistamisega, tuuakse vastav regulatsioon perehüvitiste seadusesse, sest neid samu andmeid on vaja edaspidi töödelda Sotsiaalkindlustusametil. Praegu on tervishoiuteenuse osutajatel kohustus edastada sünnituslehe andmed haigekassasse, et maksta ravikindlustuse seaduse alusel sünnitushüvitist. Sotsiaalkindlustusametil on õigus neid andmeid töödelda selleks, et teada, millal emal lõppes ravikindlustuse seaduse alusel ajutise töövõimetuslehe saamise õigus. See on vajalik, kuna kehtiva õiguse järgi on isikul pärast sünnituslehe lõppu õigus vanemahüvitisele.

Eelnõu § 46¹ sätestab vanemahüvitise maksmise peatamise ja jätkamise ning saaja vahetamise tingimused.

Lõike 1 kohaselt võib vanemahüvitise saaja esitada SKA-le teate vanemahüvitise, välja arvatud ema vanemahüvitise, maksmise peatamiseks või jätkamiseks. Vanemahüvitise maksmise peatamise ja jätkamise võimaldamine teeb vanemahüvitise maksmise paindlikumaks, vanematel on võimalik paremini kombineerida puhkamist ja töötamist, valides ise aja, mille eest vanemahüvitist saada ja lapsega kodus olla. Kehtiv PHS vanemahüvitise maksmise peatamist ja jätkamist ette ei näe. Selline võimalus tekib PHS 01.07.2020 jõustuva redaktsiooniga. Siiski ei loeta kõiki vanemahüvitise maksmise katkestusi peatamiseks (vt lõige 4).

Maksmise peatamisega on tegemist juhul, kui maksmine on peatatud vähemalt üheks kalendrikuuks. Ema vanemahüvitisele on lõikes 1 tehtud erisus, st ema vanemahüvitise maksmist ei ole võimalik peatada ega taaslustada. Ema vanemahüvitise maksmine on seotud emapuhkuse ja lapse sünniga ning sellest tulenevate võimalike terviseriskidega, mistõttu ei saa ema vanemahüvitise maksmist peatada ega taaslustada.

Lõikes 2 sätestatakse vanemahüvitise maksmise peatamise ja jätkamise aeg. Vanemahüvitise maksmise peatamise korral katkeb vanemahüvitise maksmine teate esitamisele järgneva kalendrikuu esimesest kuupäevast või isiku nimetatud kalendrikuu esimesest kuupäevast.

Vanemahüvitise maksmise jätkamise korral jätkub vanemahüvitise maksmine teate esitamisele järgneva kalendrikuu esimesest kuupäevast või isiku nimetatud kalendrikuu esimesest kuupäevast. Seega, sõltumata teate esitamise kuupäevast peatub või jätkub vanemahüvitise maksmine kõige varem järgmise kalendrikuu esimesest kuupäevast. Vanemahüvitis arvutatakse kalendrikuu kohta ühe kalendripäeva vanemahüvitise alusel nii mitme päeva eest, kui mitme päeva eest soovis isik vanemahüvitist saada. Hüvitise summa arvutatakse järgmise kalendrikuu alguses eelmise kalendrikuu eest. Kui isik esitab teate nt 10. jaanuaril, peatub vanemahüvitise maksmine veebruarist. See tähendab, et veebruari alguses arvutatakse ja makstakse isikule välja jaanuari vanemahüvitis ning märtsi alguses talle vanemahüvitist ei maksta (sest veebruari eest isik vanemahüvitist ei soovinud). Kui isik siiski soovib pärast 10. jaanuari näiteks kuu lõpus veel lapsega kodus olla ja hüvitist saada, võib ta esitada SKA-le vastava teate ning tema jaanuari hüvitise arvutamisel võetakse ka need päevad arvesse. Küll aga ei loeta esitatud näite puhul kahe teate esitamise vahelist aega peatamiseks, sest hüvitis arvutatakse kalendrikuu kohta. Veebruari alguses jaanuari eest hüvitise arvutamisel summeeritakse nende päevade arv, mille eest isik oli vanemahüvitist küsinud.

Lõike 3 kohaselt määratakse vanemahüvitise maksmise peatamine ja jätkamine SKA toiminguga. Samuti sätestatakse, et SKA teavitab vanemahüvitise saajat nende kalendripäevade arvust, mille eest vanemahüvitist on makstud, ja nende kalendripäevade arvust, mille eest on veel õigus vanemahüvitist saada. Isiku igakordne teavitamine on vajalik, sest vanemahüvitise maksmise kestus on sätestatud kalendripäevade arvuga ning vanemahüvitise maksmise peatamisel peatub ka kasutamata kalendripäevade arvestus. Kuna isikul endal oleks selline kalendripäevade arvestuse pidamine keerukas, teavitab SKA isikut sellest, kui mitme päeva eest on ta vanemahüvitist juba saanud ja mitme päeva eest on tal veel õigus seda saada. Selle info alusel on isikul lihtsam edaspidist vanemahüvitise saamist planeerida. Ühe vanema (st vanemahüvitise taotleja või saaja) teavitamine siiski ei tähenda, et üksnes temal on õigus edaspidi vanemahüvitist saada. Jagatavat vanemahüvitist on õigus saada nii emal kui isal, mistõttu kehtib makstud ja maksmata kalendripäevade arv lapse kohta ning vanematel on võimalik valida, kumb neist ja mitu päeva edaspidi vanemahüvitist saab.

Lõikes 4 sätestatakse vanemahüvitise maksmise peatamise tähendus. Vanemahüvitise maksmine loetakse peatatuks, kui peatamise kestus on vähemalt üks kalendrikuu. Seega, kui isikule makstakse igas kalendrikuus vanemahüvitist näiteks 15 kalendripäeva eest, ei loeta ülejäänud kalendrikuu päevi vanemahüvitise maksmise peatamiseks. Isikule igal kuul makstavale vanemahüvitisele laienevad sel juhul samad tingimused (sh vähendamise tingimused tõise tulu samaaegse teenimise korral) nagu siis, kui talle makstakse vanemahüvitist kalendrikuu kõikide päevade eest. Näiteks kui isik soovib vanemahüvitist saada 15 kalendripäeva eest ning ülejäänud päevade ajal teenib tõist tulu, siis SKA ei täpsusta, millistel kalendripäevadel isik puhkas ning millistel töötas. Vanemahüvitise vähendamise tingib asjaolu, et isik sai samal kalendrikuul nii vanemahüvitist kui tõist tulu (mis oli suurem kui pool hüvitise ülempiiri). Kui aga vanemahüvitise maksmine peatatakse, st isik ei soovi ühe kalendrikuu eest vanemahüvitist saada, siis sellel kuul teenitud tulu vanemahüvitise maksmise jätkamisel arvesse ei võeta.

Vanemahüvitise maksmise peatamiseks ei loeta näiteks sellist olukorda, kus isik soovib maksmise peatada ajavahemikuks 15.01-15.02. Sellisel juhul saab ta vanemahüvitist nii veebruaris kui märtsis (vastavalt jaanuari ja veebruari eest). Peatamise all peetakse seega silmas olukorda, kus ühe kalendrikuu eest isikule vanemahüvitist üldse ei maksta.

Lõike 5 kohaselt vanemahüvitise maksmise jätkamisel samale isikule ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus ümber ei arvutata, välja arvatud PHS § 45 lõikes 1 sätestatud juhul. Näiteks, kui ema peatab vanemahüvitise maksmise lapse ühe aasta vanuseks saamisel ning kasutab ülejäänud vanemahüvitise maksmise kalendripäevi hiljem, on tema ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus sama, nagu oli algsel määramisel. Samamoodi on ka isa puhul, kui talle makstakse isa vanemahüvitist näiteks viis päeva enne lapse sündi ning ülejäänud osa isa vanemahüvitise maksmise kalendripäevadest kasutab ta lapse kahe aasta vanuseks saamisel. Isa vanemahüvitise suurus ühe kalendripäeva eest on mõlemal juhul sama, st hilisemal maksmisel seda ümber ei arvutata.

Viidatud erisus (§ 45 lõige 1) puudutab vanemahüvitist, mille ühe kalendripäeva suurus on arvutatud Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäära alusel ning peatamise ja jätkamise vahelisel perioodil muutuvad nii töötasu alammäär kui kalendriaasta. Näiteks, kui vanemahüvitise saaja peatab vanemahüvitise maksmise detsembrikuuks ning soovib maksmise jätkamist järgmise aasta jaanuarist, siis juhul, kui töötasu alammäär on muutunud, arvutatakse maksmise jätkamisel ühe kalendripäeva hüvitise suurus töötasu uue alammäära alusel.

Vanemahüvitise ümberarvutamine kalendriaasta vahetumisel juhul, kui vanemahüvitis on väiksem kui kehtiv töötasu alammäär, on sätestatud ka kehtivas PHS-is (§ 43 lõige 1). Kõnealuse eelnõuga tehakse selles vaid tehniline muudatus, sätestades, et ümber arvutatakse ühe kalendripäeva hüvitis, mitte kalendrikuu hüvitis.

Lõikes 6 sätestatakse vanemahüvitise arvutamine saaja vahetamise korral. Sellisel juhul arvutatakse uue taotleja vanemahüvitise suurus tema tulust PHS §-de 39–42 alusel, välja arvatud juhul, kui vanemahüvitis on määratud § 43 alusel.

Kehtiva PHS-i kohaselt arvutatakse vanemahüvitise saaja vahetamise korral uuele taotlejale vanemahüvitis sama perioodi tulude alusel, mis oli aluseks eelmisele vanemahüvitise saajale. Kuivõrd eelnõuga sätestatakse erinevad vanemahüvitise liigid, millest osale on õigus vaid emal ning osale vaid isal, tehakse muudatus, viidates vanemahüvitise arvutamisel seaduse vastavatele paragrahvidele, mis arvutamist reguleerivad, mitte eelmise vanemahüvitise saaja tulude referentsperioodile.

Uuele saajale arvutatakse vanemahüvitis lähtuvalt sellest, millise vanemahüvitise liigiga on tegemist ja millised on sellele liigile kehtestatud tingimused. Erisus (viide §-le 43) on tehtud laste järjestikuse sünni korral juhaks, kui isikule arvutatud vanemahüvitis hiljem sündinud lapsega on väiksem kui eelmise lapsega määratud vanemahüvitis. Sellisel juhul lähtutakse hiljem sündinud lapse eest vanemahüvitise arvutamisel sama perioodi tuludest, mis olid aluseks eelmise lapse eest vanemahüvitise arvutamisel. Erisus vanemahüvitise arvutamisel laste järjestikuse sünni korral, st eelmise lapse eest arvutatud vanemahüvitise suuruse võrdlemine järgmise lapse eest arvutatud vanemahüvitise suurusega ning vanemahüvitise maksmine isikule soodsamas suuruses on sätestatud ka kehtivas PHS-is ning eelnõuga seda põhimõtet ei muudeta.

Lõikes 7 sätestatakse, et vanemahüvitise saaja vahetamise korral rakendatakse uuele taotlejale vanemahüvitise saamise õiguse tekkimise päeval kehtinud hüvitise määra ja hüvitise ülempiiri. Sama tingimus on ka kehtivas PHS-is (§ 45 lõige 2) ning eelnõuga seda ei muudeta.

Lõikes 8 sätestatakse vanemahüvitise määramine saaja vahetamise korral. Kehtiv PHS näeb ette saaja vahetamise võimaluse üksnes kalendrikuu vahetumisel, sest vanemahüvitist makstakse terve kalendrikuu eest. Eelnõuga antakse võimalus vahetada saajat ka kalendrikuu keskel, sest edaspidi saab vanemahüvitist taotleda ka väiksema perioodi eest kui kalendrikuu. Seega võivad vanemad jagada vanemahüvitise saamist näiteks selliselt, et ühes kalendrikuus on 15 päeva vanemahüvitise saaja ema ning ülejäänud 15 päeva isa. Vanemahüvitise saaja vahetumisel määratakse vanemahüvitis uuele taotlejale taotluse esitamise päevale järgnevast päevast või isiku nimetatud tähtajast.

Eelnõu § 46² sätestab vanemahüvitise saaja teatamiskohustuse.

Lõikes 1 sätestatakse, et kui jagatava vanemahüvitise või lapsendaja vanemahüvitise saaja saab vanemahüvitise maksmise kalendrikuul sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on suurem kui pool hüvitise ülempiirist, välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulu, on ta kohustatud sellest Sotsiaalkindlustusametile viivitamata kirjalikult teatama. Samasugune teavitamiskohustus on vanemahüvitise saajal ka kehtiva PHS § 35 alusel. PHS 01.03.2018 jõustuva redaktsiooniga tõuseb sissetulekupiir, millest alates vanemahüvitist samaaegse tõise tulu teenimise korral vähendatakse, ent teavitamiskohustus säilib. Eelnõuga lisatakse teavitamiskohustus ka lapsendaja vanemahüvitise saajale.

Lõike 2 kohaselt, kui jagatava vanemahüvitise või lapsendaja vanemahüvitise saaja saab sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, mis on suurem kui pool hüvitise ülempiirist, mõnel PHS § 44 lõigetes 4 ja 5 nimetatud juhul, esitab ta Sotsiaalkindlustusametile sotsiaalmaksu maksja tõendi tulu saamise kohta, jõustunud kohtuotsuse, kohtumääruse, töövaidluskomisjoni otsuse või muu asjakohase dokumendi. Tegemist on sarnase muudatusega nagu lõikes 1, st teavitamiskohustus laiendatakse ka lapsendaja vanemahüvitise saajale, kui tema tulu vanemahüvitise maksmise kalendrikuul ületab pool hüvitise ülempiiri.

Eelnõu § 46³ sätestab sotsiaalmaksu maksja teatamiskohustuse.

Lõikes 1 sätestatakse sotsiaalmaksu maksja tõendi esitamise kohustus, kui jagatava vanemahüvitise või lapsendaja vanemahüvitise saaja tulu on vanemahüvitise maksmise kuul suurem kui pool hüvitise ülempiirist. Sotsiaalmaksu maksja on kohustatud esitama tõendi sotsiaalmaksuga maksustatava tulu väljamaksmise kohta jagatava vanemahüvitise või lapsendaja vanemahüvitise saaja nõudel. Tõend tuleb esitada elektrooniliselt Eesti teabevärava kaudu. Sotsiaalmaksu maksja tõendi esitamise kohustus on sätestatud ka kehtivas PHS-is (§ 36). Eelnõuga täpsustatakse, et tõend tuleb esitada jagatava vanemahüvitise või lapsendaja vanemahüvitise saaja nõudel. Lisatakse ka nõue, mille kohaselt tuleb tõend esitada Eesti teabevärava kaudu.

Lõike 2 alusel kehtestatakse rakendusakt (valdkonna eest vastutava ministri määrus), milles sätestatakse sotsiaalmaksu maksja tõendi andmekoosseis.

Eelnõu § 46⁴ sätestab vanemahüvitise tasaarvestamise ja tagasinõudmise.

Lõikes 1 sätestatakse, et vanemahüvitis tasaarvestatakse või nõutakse tagasi, kui selle arvutamise aluseks olnud tulu oli väiksem kui vanemahüvitise arvutamise aluseks olnud tulu või tulu pealt makstud sotsiaalmaks. Samasugune tagasinõudmise alus on ka kehtiva PHS § 46 lõikes 1. Eelnõuga lisatakse tagasinõudmise alusena ka puhkusekande muutmine TÖR-is. Selle kohaselt vanemahüvitis tasaarvestatakse või nõutakse tagasi, kui ilmneb, et isik on

saanud vanemahüvitist rohkem seetõttu, et TÖR-is on emapuhkuse, isapuhkuse või vanemapuhkuse andmeid muudetud. Emapuhkuse õigust omaval isikul on õigus ema vanemahüvitisele üksnes emapuhkuse kasutamise perioodil ning isapuhkuse õigust omaval isikul on õigus isa vanemahüvitisele üksnes isapuhkuse kasutamise perioodil. Juhul, kui üks vanematest on vanemapuhkusel, on õigus jagatavale vanemahüvitisele sellel vanemal. SKA kontrollib enne hüvitise väljamaksmist, kas vastav puhkuseliik on kantud TÖR-i. Kui kanne on olemas, määrab SKA isikule vanemahüvitise. Kande tagantjärele muutmise korral ei vasta isik vanemahüvitise saamise tingimusele ning SKA-l on õigus makstud vanemahüvitis tasaarvestada või tagasi nõuda.

Lõigetes 2–4 sätestatakse vanemahüvitise arvutamise aluseks olnud sotsiaalmaksu andmete kontrollimine. Tegemist on kehtivas PHS-is (§ 46 lõiked 2–4) sätestatuga ning kõnealuse eelnõuga neis muudatusi ei tehta.

Lõike 2 kohaselt kontrollib SKA isikustatud sotsiaalmaksu andmeid vanemahüvitise maksmise kalendrikuude kohta vanemahüvitise maksmise perioodil ning pärast nelja kalendrikuu möödumist vanemahüvitise saamise õiguse lõppemisest.

Lõike 3 kohaselt juhul, kui selgub, et vanemahüvitise arvutamise aluseks olevad isikustatud sotsiaalmaksu andmed on muutunud, arvutatakse vanemahüvitis ümber ja enam makstud vanemahüvitis nõutakse vanemahüvitise saajalt tagasi.

Lõikes 4 sätestatakse, et SKA kontrollib vanemahüvitise arvutamise aluseks olevaid isikustatud sotsiaalmaksu andmeid tagasiulatuvalt kolme aasta jooksul pärast vanemahüvitise saamise õiguse lõppemist.

Lõikes 5 sätestatakse SKA õigus kontrollida töötamise registrist emapuhkuse, isapuhkuse või vanemapuhkuse andmeid kolme aasta jooksul vanemahüvitise saamise õiguse lõppemisest. Kui kontrollimisel selgub, et puhkusekannet on pärast vanemahüvitise määramist ja maksmist muudetud ning isik ei vasta seetõttu vanemahüvitise saamise tingimusele, on SKA-l õigus vanemahüvitis tasaarvestada või tagasi nõuda.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täiendatakse PHS-i § 63¹, millega kehtestatakse üleminekusätted.

PHS § 63¹ lõikes 4 sätestatakse vanemahüvitise maksmine isikule, kellel enne kõnealuse eelnõu jõustumist on tekkinud õigus RaKS alusel sünnitushüvitisele. Sellisele isikule makstakse sünnitushüvitist kuni 31.03.2022 kehtinud RaKS-i redaktsioonis sätestatud alustel, tingimustel ja korras. Sünnituslehe lõpupäevale järgnevalt päevast tekib isikul PHS-i alusel õigus üksnes jagatavale vanemahüvitisele 435 päevaks. Kuna ema vanemahüvitis asendab senise sünnitushüvitise, ei teki isikul õigust ema vanemahüvitisele.

Näide 1. Emal tekkis õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele 2022. aasta 8. märtsil ning ta jäi rasedus- ja sünnituspuhkusele samal päeval (ehk 70 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva). Tema sünnitusleht kestab sama aasta 26. juulini. Pärast seda tekib vanematel õigus jagatavale vanemahüvitisele 435 päeva ulatuses ning neile laienevad kõik eelnõus sätestatud uued tingimused (välja arvatud ema vanemahüvitise saamise õigus).

Näide 2. Eelmises näites nimetatud ema jääb rasedus- ja sünnituspuhkusele 30 päeva enne eeldatavat lapse sündi ehk 17. aprillil 2022. Kuigi PHS-i uus redaktsioon jõustus 1. aprillil 2022, ei ole emal õigust saada ema vanemahüvitist, kuna tema õigus jääda rasedus- ja

sünnituspuhkusele ning saada sünnitushüvitist tekkis enne 1. aprilli. Esitatud näite puhul kestab ema sünnitusleht 4. septembrini. Pärast seda tekib vanematel õigus jagatavale vanemahüvitisele 435 päeva ulatuses ning neile laienevad kõik eelnõus sätestatud uued tingimused (välja arvatud ema vanemahüvitise saamise õigus).

PHS § 63¹ lõikes 5 sätestatakse, et kui isikule on vanemahüvitis määratud enne 2022. aasta 1. aprilli, kohaldatakse vanemahüvitise kasutamata kalendripäevadele PHS-i 2022. aasta 1. aprillil jõustunud redaktsiooni.

Näide. Kui isik on vanemahüvitise saaja olnud enne 2022. aasta 1. aprilli ning tal on pärast seda õigus saada vanemahüvitist veel 357 päeva, kohaldatakse sellele osale vanemahüvitise maksmise perioodist eelnõus sätestatud regulatsiooni (näiteks võimalus võtta vanemahüvitist välja kalendripäevade kaupa jm).

PHS § 63¹ lõikes 6 sätestatakse, et isikule, kellele maksti enne 2022. aasta 1. aprilli isa täiendavat vanemahüvitist, vähendatakse isa vanemahüvitise saamise õigust nende päevade võrra. Eelnõuga asendatakse mõiste „isa täiendav vanemahüvitis“ mõistega „isa vanemahüvitis“, mistõttu ei ole põhjendatud maksta isale isa vanemahüvitist selles ulatuses (st nende päevade eest), milles ta on saanud isa täiendavat vanemahüvitist. See tähendab muu hulgas, et kui isa oli oma õiguse isa täiendavale vanemahüvitisele täies ulatuses (30 kalendripäeva) ära kasutanud enne 2022. aasta 1. aprilli, ei teki tal pärast 2022. aasta 1. aprilli õigust isa vanemahüvitisele. Kui aga isa oli enne 2022. aasta 1. aprilli kasutanud õigust isa vanemahüvitisele osaliselt, näiteks 10 päeva, on tal pärast 2022. aasta 1. aprilli õigus saada veel 20 päeva isa vanemahüvitist.

PHS § 63¹ lõikes 7 sätestatakse, et isikule, kellel tekkis õigus lapsendamishüvitisele ravikindlustuse seaduse alusel enne 2022. aasta 1. aprilli, makstakse lapsendamishüvitist kuni 2022. aasta 31. märtsini kehtinud ravikindlustuse seaduses sätestatud alustel, tingimustel ja korras. Seega lapsendajal, kelle lapse lapsendamise kohtuotsus jõustus enne 2022. aasta 1. aprilli, on õigus saada lapsendamishüvitist kuni 31.03.2022 kehtinud RaKS redaktsiooni alusel.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse advokatuuriseadust.

Advokatuuriseaduse § 35 lõikes 4¹ sätestatakse erisused, millistel juhtudel advokaadikutset pidavalt isikult ei nõuta täiendusõppe kohustuse täitmist. Kehtiva regulatsiooni kohaselt on täiendusõppe kohustusest vabastatud isik, kelle liikmesus on peatatud tervise tõttu või rasedus- ja sünnituspuhkusel ning lapsehoolduspuhkusel viibimise tõttu. Kõnealuse eelnõuga asendatakse terminid „rasedus- ja sünnituspuhkus“ ning „lapsehoolduspuhkus“ uute terminitega vastavalt „emapuhkus“ ja „vanemapuhkus“. Varasemad terminid „rasedus- ja sünnituspuhkus“ ning „lapsehoolduspuhkus“ ei ole TLS-is ja ATS-is enam kasutuses, mistõttu on nimetatud terminid asendatud uute terminitega vastavalt „emapuhkus“ ja „vanemapuhkus“. Samuti lisatakse nimistusse „isapuhkus“, mis on vanemapuhkuse üks liik.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse audiitortegevuse seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse paragrahvi 42 lõike 6 punktis 1 ning paragrahvi 67 lõike 7 punktis 1 sõnad „rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkusel“ sõnadega „emapuhkusel või vanemapuhkusel“. Tegemist on terminoloogilise muudatusega,

millega ei kaasne sisulist muudatust. Samuti lisatakse nimetatud sätete loenditesse „isapuhkus“, sest sarnaselt emapuhkusele on tegu vanemapuhkuse ühe liigiga.

Eelnõu §-ga 4 muudetakse avaliku teenistuse seadust.

Eelnõu § 4 punktiga 1 muudetakse ATS § 23 lõiget 4, millega kehtestatakse teenistustähtaja erisus riigisekretärile, ministeeriumi kantslerile, asekanclerile, Riigikantselei direktorile ja valitsusasutuse juhile. Põhimõttelisi muudatusi sättes ei tehta, kuid viiakse terminoloogia kõnealuse eelnõuga vastavusse ja lisatakse nimistusse uus vanemapuhkuse liik. Teisisõnu muudetakse rasedus- ja sünnituspuhkus emapuhkuseks ning lapsehoolduspuhkus vanemapuhkuseks. Lisaks tuuakse nimistusse isapuhkus, mis on vanemapuhkuse üks liik. Seega peatub riigisekretäri, ministeeriumi kantsleri, asekancleri, Riigikantselei direktori ja valitsusasutuse juhi viieaastane ametiaeg ajaks, kui ametnik kasutab emapuhkust, isapuhkust, lapsendajapuhkust või vanemapuhkust.

Eelnõu § 4 punktiga 2 muudetakse ATS § 33 lõiget 8, mis sätestab ametniku tähtajalise üleviimise. Analoogselt eelneva muutmispunktiga sättes sisulisi muudatusi ei tehta, sätte terminoloogia viiakse vastavusse kõnealuse eelnõuga ning nimistusse lisatakse isapuhkus.

Eelnõu § 4 punktiga 3 muudetakse ATS § 39 lõike 5 esimeses lauses terminoloogiat ning asendatakse sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“. Seega toetab ATS-i eelnõu jätkuvalt, et ületunnitöö tegemist ei saa nõuda rasedalt ja ametnikult, kellel on õigus emapuhkusele.

Eelnõu § 4 punktiga 4 muudetakse ATS § 48 pealkirja ja lõiget 1, mis sätestab raseda ja emapuhkuse õigusega ametniku teenistustingimused. Sisulisi muudatusi kõnealuses sättes ei tehta ning nii § 48 pealkirjas kui ka lõikes 1 muudetakse terminoloogiat. Seega on ametnikul, kes on rase või kellel on õigus emapuhkusele, arsti või ämmaemanda väljastatud töövõimetuslehe alusel jätkuvalt õigus teenistustingimuste ajutisele kergendamisele.

Eelnõu § 4 punktiga 5 muudetakse ATS § 48 lõiget 5, mis sätestab raseda ja emapuhkuse õigusega ametniku teenistustingimused. Sisulisi muudatusi kõnealuses sättes ei tehta ning lõikes 5 muudetakse terminoloogia kõnealusele eelnõule vastavaks.

Eelnõu § 4 punktiga 6 muudetakse ATS § 58 lõiget 1, mis sätestab etteteatamistähtaja emapuhkusele minemisel. Vastavalt eelnõu muudatustele, on nüüdsest rasedal ja emapuhkuse õigusega ametnikul kohustus teavitada oma ametiasutust kirjalikult vähemalt 45 kalendripäeva ette oma soovist naasta teenistusse. Seni kehtinud seaduse alusel oli ametnikul kohustus 14 päeva ette teatada, kuid kõnealuse eelnõuga pikendatakse etteteatamistähtaega 45 päevale. Arvestades, et vanemahüvitise väljavõtmine on tulevikus paindlikum ning vanematel on võimalus peatada ja taasalustada vanemahüvitise saamist kuni lapse 3-aastaseks saamiseni, tuleb arvestada ka tööandja võimalustega pakkuda paindlikult tööd. Sellest tingitult on määratud etteteatamistähtaeg 45 päevaks. Samuti on kõnealuses lõikes viidud terminoloogia eelnõuga vastavusse.

Eelnõu § 4 punktiga 7 muudetakse ATS § 100, millega sätestatakse piirangud teenistusest vabastamiseks. Nii nagu seni kehtinud regulatsioon ette näeb, tagab nimetatud säte jätkuvalt suurema kaitse ametnikule, kes on rase või kellel on õigus emapuhkusele, samuti ametnikule, kes kasvatab alla kolmeaastast last. Kuna isapuhkus on nimetatud eelnõuga saanud üheks vanemapuhkuse liigiks, on lisatud nimetatud sätte lõikesse 1 ka isapuhkus ja

lapsendajapuhkus. Seega ei tohi lõike 1 kohaselt teenistusest vabastada koondamise tõttu lisaks emapuhkuse õigusega isikule ka isapuhkuse ja lapsendajapuhkuse õigusega isikut.

Lõige 2 sätestab lõikes 1 reguleeritud olukorra vaid juhul, kui ametnik on teavitanud vahetut juhti rasedusest, lapse sünnist, lapse olemasolust, lapsendamise kohtuotsusest või hoolduspere vanema lepingu sõlmimisest enne teenistusest vabastamisest etteteatamist või 14 kalendripäeva jooksul pärast seda. Nimetatud lõikes põhimõttelisi muudatusi ei tehta.

Eelnõu § 4 punktiga 8 sõnastatakse ümber ATS § 105 lõike 2 esimene lause. Sättes viiakse terminoloogia vastavusse kõnealuse eelnõuga ning muudetakse rasedus- ja sünnituspuhkus emapuhkuseks. Kuivõrd lõike eesmärk on kaitsta lisaks rasedatele ja hiljuti sünnitanud ametnikele ka alla 7-aastast last kasvatavaid vanemaid ning kõnealuse eelnõu eesmärk on soosida ka hoolduskoormuse ühtlasemat jagunemist ema ja isa vahel, on kaitse sätestatud ka isapuhkusega isikutele.

Eelnõu § 4 punktiga 9 muudetakse § 105 lõiget 4. Sarnaselt eelnevatele sätetele viiakse terminoloogia vastavusse kehtiva eelnõuga. Lisaks sätestatakse, et ka isapuhkusel või lapsendajapuhkusel olijatel on õigus õigusvastaselt teenistusest vabastamise korral hüvitise asemel nõuda vabastamise kohta antud haldusakti tühistamist, enda teenistusse ennistamist ja tasu teenistusest sunnilt puudunud aja eest.

Eelnõu §-ga 5 muudetakse kaitseliidu seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega luuakse § 16 lõikes 4 töötamisega seotud piirangud töölepingu alusel töötavale isikule, kellel on õigus emapuhkusele, isapuhkusele, lapsendajapuhkusele või vanemapuhkusele. Tegemist on terminoloogilise muudatusega, millega ei kaasne sisulist muudatust.

Eelnõu §-ga 6 muudetakse kaitseväeteenistuse seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse kaitseväeteenistuse seaduse §-des 104, 108, 131 ja 132 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Tegemist on terminoloogilise muudatusega, millega ei kaasne sisulist muudatust.

Eelnõu §-ga 7 muudetakse kogumispensionide seadust.

Kogumispensionide seaduse § 10 lõikes 2 ja § 66¹ lõikes 3 muudetakse viiteid perehüvitiste seadusele. Tegemist on tehnilise muudatusega.

Eelnõu §-ga 8 muudetakse kohtute seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 117³ lõike 1 punktis 1 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ja sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Tegemist on terminoloogilise muudatusega, millega ei kaasne sisulist muudatust. Samuti lisatakse nimetatud sätte loendisse „isapuhkus“, mis on vanemapuhkuse üks liikidest.

Eelnõu §-ga 9 muudetakse kutseõppeasutuse seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 41 lõike 2 punktis 1 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ja sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Õigus taotleda lähtetoetust pikeneb ka vastavalt isapuhkuse aja kestuse võrra.

Eelnõu §-ga 10 muudetakse maksukorralduse seadust.

Maksukorralduse seaduse § 25¹ lõige 3 sätestab töötamise registriga seotud mõisted ning punktis 5 on sätestatud olukorrad, mida loetakse töötamise peatumiseks. Kõnealuse eelnõuga sätestatakse, et töötamise peatumine on ka olukord, kus tööd tegev isik viibib emapuhkusel.

Ema vanemahüvitise saamise ajal ei ole tööl käimine soositud, mistõttu on töölepingulises suhtes ema puhul ema vanemahüvitise maksmise üks tingimus see, et ema viibib emapuhkusel. Tööandjal on edaspidi kohustus teha emapuhkuse kohta märge töötamise registrisse, et võimaldada SKA-l kontrollida, kas isikul on õigus saada ema vanemahüvitist.

Eelnõu §-ga 11 muudetakse notariaadiseadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 18 lõikes 8 ja § 20 lõikes 1 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Lisaks täiendatakse § 20 lõike 1 loendit vanemapuhkuse liigiga „isapuhkus“.

Eelnõu §-ga 12 muudetakse politsei ja piirivalve seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 82 lõikes 1 ja §-s 119¹⁰ sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“.

Eelnõu §-ga 13 muudetakse päästeteenistuse seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 20¹ lõikes 2 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“.

Eelnõu §-ga 14 muudetakse põhikooli- ja gümnaasiumiseadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 77 lõike 2 punktis 1 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Õigus taotleda lähtetoetust pikeneb ka vastavalt isapuhkuse aja kestuse võrra.

Eelnõu §-ga 15 muudetakse ravikindlustuse seadust.

Tulenevalt vanemahüvitiste ja -puhkuste II eelnõuga kaasnevatest muudatustest sünnitushüvitist ja lapsendaja vanemahüvitist edaspidi enam haigekassa kaudu ei hüvitata. Endises mõistes rasedus- ja sünnituspuhkuse periood muudetakse emapuhkuseks ning nimetatud perioodi tasustatakse vanemahüvitisega, mida hakkab õigustatud isikutele maksma Sotsiaalkindlustusamet.

Eesti Haigekassa eelarvet vastavalt ära antavatele kohustustele ei vähendata, kuna haigekassa võtab endale muudatusega uue kohustuse võimaldada ravikindlustus järgmistele seni riigi poolt kindlustatud sihtrühmadele:

- töötamise alusel ja FIE-na kindlustatud isiku ülalpeetav abikaasa, kes kasvatab vähemalt ühte alla 8-aastast last või 8-aastast last kuni esimese klassi lõpetamiseni või vähemalt kolme alla 16-aastast last, kui tema eest ei maksta sotsiaalmaksu sotsiaalmaksuseaduse § 6 mõnel muul alusel;
- välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanik või eesti rahvusest isik ning tema abikaasa, laps ja vanemad, kellele on määratud sotsiaaltoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 140 alusel.

Praegu makstakse nende isikute eest sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa ning nad on kindlustatud RaKS § 5 lõike 2 punkti 3 alusel kui isikud, kelle eest makstakse sotsiaalmaksu sotsiaalmaksuseaduse § 6 alusel. Kindlustuskaitse andmed esitab haigekassale nagu praegugi Sotsiaalkindlustusamet.

Isikud, kelle eest riik maksab edaspidi ainult sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa, jäävad endiselt kindlustatuks RaKS § 5 lõike 2 punkti 3 alusel - isik, kelle eest on sotsiaalmaksuseaduse § 6 alusel kohustatud sotsiaalmaksu maksma riik, kohalik omavalitsus või loovisikute ja loomeliitude seaduse alusel tunnustatud loomeliit.

Muudatuse rakendamiseks täiendatakse RaKS § 5 lõiget 4 punktidega 4¹ ja 4², millega täiendatakse nende isikute ringi, kes on RaKS-is kindlustatud isikuga võrdsustatud isikud. Seni on nimetatud isikute pealt ravikindlustusmaksu sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punktide 8 ja 9 kohaselt tasunud riik, edaspidi riik enam haigekassale nimetatud isikute ravikindlustusmaksu ei tasu. Isikud on vaatamata ravikindlustusmaksu maksmata jätmisele kindlustatud isikutega RaKS-is võrdsustatud isikud. Haigekassa lisab nimetatud sihtrühmad oma infosüsteemi võrdsustatud isikutena ning edaspidi hakkab haigekassa nende isikute kohta andmeid saama Sotsiaalkindlustusametilt.

Paragrahvi 6 lõike 5, paragrahvi 8 lõike 5, paragrahvi 10 lõike 6 ja paragrahvi 10¹ lõike 6 kohaselt ei peatu isiku kindlustuskaitse ajal, millal kindlustatud isikul oli õigus saada ajutise töövõimetuse hüvitist, sh sünnitushüvitist. Sarnaselt ei peatu kindlustuskaitse edaspidi ka ajavahemikus, mil isik saab ema vanemahüvitist perehüvitiste seaduse alusel. Kindlustuskaitse peatumise aluseks on kanne TÕR-is või kui isiku eest ei maksta seaduses sätestatud juhtudel sotsiaalmaksu vastavalt kehtestatud miinimumile. Kuna RaKS-is edaspidi sünnitushüvitist ei ole, siis täiendatakse vastavaid RaKS-i sätteid, et kindlustuskaitse peatumist ei rakendata ka juhul, kui isikul on õigus saada ema vanemahüvitist perehüvitiste seaduse alusel.

Paragrahvi 11 täiendatakse lõikega 2², mis sätestab, et RaKS § 5 lõike 4 punktides 4¹ ja 4² nimetatud isikute ravikindlustuse andmekogusse kandmiseks vajalikud dokumendid esitab haigekassale Sotsiaalkindlustusamet.

Paragrahvi 12 täiendatakse lõikega 5, mis reguleerib RaKS § 5 lõike 4 punktides 4¹ ja 4² nimetatud isikute kindlustuskaitse kestust.

Paragrahve 50–60 muudetakse või need tunnistatakse kehtetuks osades, mis viitavad sünnitushüvitisele või lapsendamishüvitisele, kuivõrd sünnitushüvitis ja lapsendamishüvitis ei kuulu enam ajutise töövõimetuse hüvitise liikide hulka.

Paragrahvi 89 täiendatakse lõikega 26, mis sätestab, et olukorras, kus isikul on tekkinud õigus lapsendamishüvitisele või sünnitushüvitisele enne 01.04.2022, kohaldub hüvitiste maksmisele kuni 01.04.2022 kehtinud RaKS-i redaktsioon. Sätte juures on oluline asjaolu, et isikul on tekkinud õigus hüvitisele enne 01.04.2022, olenemata sellest, kas isik on ka hüvitist enne 01.04.2022 saanud. Näiteks, kui isikul tekkitab õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele alates 15. märtsist 2022. a (kuni 70 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva), kuid isik soovib rasedus- ja sünnituspuhkusele jääda alates 10. aprillist 2022. a, makstakse isikule sünnitushüvitis haigekassa poolt välja kuni 1. aprillini 2022. a kehtinud RaKS-i redaktsiooni kohaselt.

Eelnõu §-ga 16 muudetakse ravimiseadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 62¹ lõikes 3 ja § 62¹ lõikes 6 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Õigus taotleda lähtetoetust ning töötamine või tegutsemine loetakse peatunuks ka vastavalt isapuhkuse aja kestuse võrra.

Eelnõu §-ga 17 muudetakse riigikaitse seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 50 lõikes 2, § 52 lõike 1 punktis 3 ja § 61 lõikes 3 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Puhkust ei katkestata ka isapuhkuse kasutamise korral.

Eelnõu §-ga 18 muudetakse sotsiaalmaksuseadust.

Kuivõrd sünnitushüvitise ja lapsendaja hüvitise kulu enam haigekassale ei teki, st sünnitushüvitist (tulevikus ema vanemahüvitist) hakkab eelnõu kohaselt maksuma Sotsiaalkindlustusamet, siis vabanevad haigekassa 2022.a eelarves vastavate kohustuste ära langemisest täiendavad rahalised vahendid. Hüvitise maksja muutumisega ei tohi riigieelarvele kaasneda täiendavat kulu. Haigekassa tulu, millest on seni sünnitushüvitisi ja lapsendaja hüvitisi makstud, laekub sotsiaalmaksu ravikindlustuse osana. Seega ei ole võimalik haigekassast ilma maksumuudatust tegemata sünnitushüvitiste kulu võrra ka tulusid vähendada, mistõttu on vajalik vähendada riigieelarve kulusid ravikindlustusele.

Paragrahvi 6 lõike 1 punkti 1 kohaselt maksab riik sotsiaalmaksu isiku valikul ühe alla 3-aastast last kasvatava vanema, vanema abikaasa, kooseluseaduse tähenduses registreeritud elukaaslase, eestkostja või hoolduspere vanema või isiku eest, kes kasutab vanema asemel vanemapuhkust. Isikute grupp, kelle eest riik sotsiaalmaksu maksab, kattub vanemahüvitise saajate ringiga PHS-is. Isikute valikul sotsiaalmaksu maksmise muudatuse tingib asjaolu, et käesolevas eelnõus sätestatud muudatuste jõustumisel on mõlemal vanemal võimalik olla samal ajal vanemahüvitise saaja. Seega olukorras, kus mõlemad vanemad on ühes kalendrikuus vanemahüvitise saajad, on isikutel õigus valida, kumma eest riik sotsiaalmaksu tasub. Sarnaselt on näiteks vanematel õigus valida, kumb vanematest saab peretoetusi, kelle eest maksab riik täiendavaid sissemaksmeid pensioni II sambasse. Täpsem sotsiaalmaksu maksmise kord on reguleeritud erijuhtude sotsiaalmaksu maksmise korra määruses. Lapsehoolduspuhkuse ümbersõnastamine vanemapuhkuseks tuleneb lapsehoolduspuhkuse muutmisest vanemapuhkuseks.

Sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõikes 1 ja § 7 lõikes 3 tunnistatakse isikute loetelust kehtetuks sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punktid 8 ja 9 ehk viited isikutele, kelle pealt riik enam

sotsiaalmaksu ei maksa. Loetelust jäävad välja sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punktides 8 ja 9 nimetatud isikud (vt isikute loetelu mõjuanalüüsi Tabelis 2), kuivõrd praegu on nende pealt makstav sotsiaalmaksu määr 13% (st riik ei maksa nende isikute pealt ka praegu pensionikindlustuse osa). Kuivõrd riik edaspidi nende isikute pealt enam ka ravikindlustusosa ei tasu, ei maksa riik isikute pealt edaspidi enam üldse sotsiaalmaksu.

Sotsiaalmaksuseaduse § 7 täiendatakse lõikega 4, mille kohaselt on sättes nimetatud isikute pealt makstav sotsiaalmaksu määr 20%. Isikud, kelle pealt riik enam edaspidi sotsiaalmaksu ravikindlustusmaks ei tasu (vt isikute loetelu mõjuanalüüsi Tabelis 2), on edaspidi ravikindlustusega kaetud RaKS § 5 lõike 2 punkti 3 alusel, mistõttu ei ole vaja isikuid eraldi võrdsustatud isikutena sätestada.

Selleks, et töövõimetoetust ja doktoranditoetust saavad isikud sotsiaalmaksu määra vähenemise tõttu hüvitistes ei kaotaks, peab Sotsiaalkindlustusamet isiku keskmise sissetuleku arvutama tehte alusel, mis arvestaks isikutele hüvitise suuruse samas summas, mida isikutel oleks õigus saada, kui nende pealt oleks tasutud sotsiaalmaks 33%. Sotsiaalmaksuseaduse alusel on isikute sotsiaalmaksu täismäär 20%, mistõttu tuleb hüvitiste arvutamisel lugeda sotsiaalmaksumäär 20% täismääraks. Maksu- ja Tolliametilt laekuvad sotsiaalmaksu erijuhu andmed isikute ja sotsiaalmaksu maksjate kaupa eraldi, seega SKA infosüsteem tunneb ära töötava osalise või puuduva töövõimega isiku ning doktoranditoetust saava isiku maksuandmed. SKA peab isikute vanemahüvitise arvutamisel looma sihtrühmale valemi, mis arvestaks, et isikute pealt riigi poolt makstud sotsiaalmaks 20% on sotsiaalmaksu täismäär. Haigekassa saab MTAlt edaspidi maksuandmeid isikute tulu kohta, millelt sotsiaalmaks tasumisele kuulub.

Eelnõu §-ga 19 muudetakse tervishoiuteenuste korraldamise seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 8¹ lõikes 7 ja § 54² lõikes 5 sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Paragrahvi 54² lõikes 1 asendatakse sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Õigus taotleda lähtetoetust pikeneb ka isapuhkusel viibimise perioodi võrra.

Eelnõu §-ga 20 muudetakse täitemenetluse seadustikku.

Täitemenetluse seadustiku § 131 lõike 1 punkti 8 kehtetuks tunnistamise korral on võlgniku vanemahüvitis võimalik sissenõudmisele pöörata. Vanemahüvitis on asendussissetulek ning ei ole põhjendatud, miks sissetulekule on võimalik sissenõuet pöörata, aga asendussissetulekule (vanemahüvitisele) mitte.

Eelnõu §-ga 21 muudetakse töölepingu seadust (TLS).

Eelnõu § 21 punkti 1 puhul on tegemist tehniliste muudatusega. TLS § 18 pealkirjas, § 18 lõigetes 1 ja 5, § 44 lõikes 5, § 69 lõikes 6, § 92 lõikes 1, § 93 lõigetes 2 ja 3, § 104 lõikes 2, § 107 lõikes 3 ja § 109 lõikes 2 asendatakse läbivalt sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ vastavas käändes. Muudatuse vajaduse tingib asjaolu, et kehtivas õiguses sätestatud naise õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele asendatakse eelnõuga naise õigusega emapuhkusele.

Eelnõu § 21 punkt 2 sätestab naise õiguse emapuhkusele ning selle tingimused ja korra. Selleks muudetakse TLS § 59. Emapuhkus asendab kehtivas õiguses reguleeritud rasedus- ja sünnituspuhkuse. Kuigi emapuhkuse kasutamise tingimused ja kord võrreldes praegu kehtiva

rasedus- ja sünnituspuhkusega mõnevõrra muutuvad, jääb puhkuse eesmärk samaks – kaitsta naise tervist enne ja pärast sünnitust ning hooldada väikelast.

Lõikes 1 sätestatakse, et naisel on õigus saada emapuhkust kuni 100 kalendripäeva. Kehtiva õiguse kohaselt on naisel õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele 140 kalendripäeva ulatuses. Seega puhkuseperiood, millele on õigus vaid emal, väheneb. Samas peab arvestama, et kehtiv kuni 140-kalendripäevane rasedus- ja sünnituspuhkuse õigus pärineb ajast, mil puudus teine mõistlikus suuruses tasustatud vanemapuhkuse võimalus. Praegu pakub aga vanemahüvitise tasustatud lapsehoolduspuhkus lapsevanematele võimaluse väikelapse eest hoolitseda. Seega ei ole 140-kalendripäevase emapuhkuse järele enam otsest vajadust. 100 päeva pikkune emapuhkus tagab naise tervisekaitse enne ja pärast sünnitust. Lühem emapuhkus võrreldes rasedus- ja sünnituspuhkusega annab lapsevanematele ühtlasi võimaluse senisest varem otsustada kumb vanematest vanemapuhkusele jääb.

Lõike 2 kohaselt muutub emapuhkus sissenõutavaks 70 kalendripäeva enne arsti või ämmaemanda määratud lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Võrreldes kehtiva rasedus- ja sünnituspuhkuse regulatsiooniga on sätet õigusselguse huvides täpsustatud. Kehtiva regulatsiooni kohaselt muutub rasedus- ja sünnituspuhkus sissenõutavaks vähemalt 70 kalendripäeva enne arsti või ämmaemanda määratud eeldatavat sünnituse tähtpäeva. See on võimaldanud sätet tõlgendada nii, et naisel on rasedus- ja sünnituspuhkusele õigus ka enne 70 kalendripäeva. See aga ei ole olnud sätte mõte. Selguse tagamiseks on tekstist välja jäetud sõna „vähemalt“.

Lõike 3 kohaselt, kui naine hakkab kasutama emapuhkust vähem kui 70 päeva enne arsti või ämmaemanda määratud lapse eeldatavat sünnikuupäeva, lüheneb emapuhkus vastava ajavahemiku võrra. Kehtiva õiguse kohaselt väheneb rasedus- ja sünnituspuhkus siis, kui naine hakkab seda kasutama vähem kui 30 päeva enne eeldatava sünnituse tähtpäeva. Eelnõus sätestatu kohaselt on naise emapuhkuse pikkus 65 kalendripäeva, kui ta otsustab jääda emapuhkusele 35 kalendripäeva enne eeldatava sünnituse tähtpäeva. Enne sünnitust kasutamata jäänud emapuhkuse päevade võrra ei pikendata emapuhkust pärast lapse sündi. Emal on võimalik olla emapuhkusel pärast lapse sündi 30 kalendripäeva. Kui naine jääb emapuhkusele 30 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, kuid laps sünnib viis päeva pärast eeldatud tähtpäeva, saab naine emapuhkust kasutada 25 päeva pärast lapse sündi. Pärast seda on tal võimalik kasutada vanemapuhkust.

Lõige 4 reguleerib olukorda, kus laps sünnib varem kui 70 kalendripäeva enne arsti või ämmaemanda määratud lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Sellisel juhul on naisel õigus saada emapuhkust 100 järjestikust kalendripäeva alates lapse sünnist.

Lõike 5 kohaselt on emapuhkuse eest õigus saada ema vanemahüvitist PHS-i alusel. Võrreldes kehtiva õigusega muutuvad hüvitise maksmise kord ja tingimused. Praegu tasustatakse rasedus- ja sünnituspuhkust sünnitushüvitisega, mis on üks ajutise töövõimetuse hüvitise liikidest. Sünnitushüvitise tingimused on sätestatud RaKS-is ning sünnitushüvitise saamiseks peab õigustatud isik pöörduma Eesti Haigekassasse. Eelnõu kohaselt hakatakse emapuhkust tasustama ema vanemahüvitisega, mille saamise tingimused on sätestatud PHS-is. Ema vanemahüvitise väljamakseid hakkab tegema Eesti Haigekassa asemel SKA. Täpsemalt on võimalik lugeda ema vanemahüvitise kohta kõnealuse eelnõu PHS § 35 selgitustest.

Lõige 6 sätestab töötaja kohustuse emapuhkusele jäämisest tööandjale 30 kalendripäeva ette teatada. Samas võivad pooled kokku leppida teisiti ehk leppida kokku pikemas või lühemas etteteatamise ajas. Arvestades, et paljud lapsed sünnivad eeldatavast sünniajast varem, tuleb siiski arvestada võimalusega, et etteteatamise aeg jääb lühemaks või etteteatamist üldse ei toimu.

Eelnõu § 21 punktiga 3 muudetakse TLS §-i 60. Võrreldes 01.07.2020 jõustuva TLS redaktsiooniga laiendatakse isapuhkuse saajate ringi. Eelnõu kohaselt on isapuhkuse saamise õigus lisaks isale ema abikaasal või registreeritud elukaaslasel. Seda siiski vaid juhul, kui lapse isa on surnud, ei täida perekonnaseadusest tulenevat kohustust last kasvatada ja tema eest hoolitseda või kui lapse isa esitab Sotsiaalkindlustusametile kirjaliku teate isa vanemahüvitise saamise õiguse kasutamisest loobumise kohta. Muudatuse eesmärk on tagada, et ka olukorras, kus lapse eostanud mees ei saa või ei soovi emale ja lapsele tuge pakkuda, saaks seda teha isik, kes tegelikult ema ja lapse elus osaleb. Lisaks asendatakse mõiste „isa täiendav vanemahüvitis“ mõistega „isa vanemahüvitis“.

Eelnõu § 21 punktiga 4 muudetakse TLS § 61-63. TLS § 61 reguleerib lapsendajapuhkust, TLS § 62 sätestab õiguse vanemapuhkusele ning TLS § 63 reguleerib lapsepuhkust.

Eelnõu muudab kehtiva õigusega võrreldes lapsendajapuhkuse saajate ringi ja puhkuse kasutamise korda. Muutub ka puhkuse hüvitamise kord.

Lõike 1 kohaselt on lapsendajapuhkusele õigus lapsendajal, kes lapsendab vanemliku hooleta alaealise isiku perekonnaseaduse 11. peatükis sätestatud korras, kellest lapsendatav ei põlvne ja kes ei ole selle lapse bioloogilise vanema abikaasa või registreeritud elukaaslane kooseluseaduse tähenduses.

Võrreldes kehtiva regulatsiooniga välistab eelnõu lapsendajapuhkuse saajate hulgast isikud, kelle puhul võib eeldada, et nad juba osalevad lapse kasvatamisprotsessis, kuivõrd on näiteks lapse vanavanem või elab lapse bioloogilise vanemaga koos.

Lisaks võimaldab eelnõu lapsendajapuhkust kasutada isikutel, kes lapsendavad alla 18-aastase isiku. Kehtiv regulatsioon võimaldab puhkust kasutada alla 10-aastase lapse lapsendamisel. Kuigi 0–6-aastaste laste lapsendamised moodustasid 2015. aastal kõikidest lapsendatud lastest enamuse ehk 63%, leidub igal aastal neid peresid, kus lapsendatakse 10-aastaseid ja vanemaid lapsi. Julgustamaks ka vanemate laste lapsendamist ning tagamaks sellisel juhul lapsendajale võimaluse võtta tööst vaba aega uue perekonnaliikmega kohanemiseks, on eelnõu autorid pidanud mõistlikuks laste vanusele kehtestatud piirangut leevendada.

Lõige 2 sätestab, et lapsendajapuhkust on õigus saada kokku kuni 70 kalendripäeva kuue kuu jooksul lapsendamise kohtuotsuse jõustumise päevast arvates. Lapsendajapuhkuse eest on õigus saada lapsendaja vanemahüvitist PHS-i alusel.

Lapsendajapuhkuse pikkus eelnõu kohaselt võrreldes kehtiva õigusega ei muutu. Samas on eelnõu kohaselt võimalik kasutada lapsendajapuhkust pikema aja jooksul ehk kuue kuu jooksul puhkuseõiguse tekkest. Lisaks on võimalik puhkust kasutada osade kaupa, mida kehtiv regulatsioon ei võimalda. Uus kord võimaldab isikutel lapsendajapuhkust senisest paindlikumalt kasutada ning otsustada, millal puhkust kasutada.

Lõike 3 kohaselt on lapsendajapuhkust õigus saada samal ajal mõlemal lapsendajal kuni 35 kalendripäeva. Kui lapsendajapuhkust kasutavad samal ajal mõlemad lapsendajad, väheneb lapsendajapuhkuse periood vastavalt samal ajal kasutatud kalendripäevade arvule. Kehtiv õigus sellist võimalust ette ei näe. Seega pakub eelnõu lapsendajatele vabadust otsustada, kas soovitakse puhkust kasutada ühel ajal, kordamööda või kasutab puhkust vaid üks isik. Selline paindlikkus võimaldab isikel valida just nende ning lapse vajadustele ja soovidele vastava lahenduse.

Lõige 4 reguleerib olukorda, kui lapsendajal on õigus PHS-i alusel hüvitatavale vanemapuhkusele rohkem kui 70 kalendripäeva. Sellisel juhul puudub isikul õigus lapsendajapuhkusele.

Kui lapsendaja lapsendab alla kolmeaastase lapse ning tal on õigus saada vanemahüvitisega kaetud vanemapuhkust rohkem kui 70 kalendripäeva, ei ole lapsendajal õigust saada lisaks vanemapuhkusele veel lapsendajapuhkust. Kuivõrd lapsendajapuhkuse eesmärk on võimaldada lapsendajatel võtta aeg maha ja kohaneda uue pereliikmaga, on oluline, et sel perioodil oleks tagatud võimalus kasutada puhkust. Kui lapsendajal on võimalus saada vähemalt 70 kalendripäeva vanemapuhkust, on see eesmärk saavutatud.

Kui isik lapsendab samal ajal mitu last, on tal lõike 5 kohaselt õigus lapsendajapuhkusele ühe lapse eest isiku valikul. Säte lähtub arusaamast, et puhkust on võimalik kasutada otstarbekohaselt ka juhul, kui samal ajal hoolitsetakse rohkem kui ühe lapse eest ja kohanetakse rohkem kui ühe lapsega.

Lõige 6 laiendab lapsendajapuhkusele õigust omavate isikute ringi. Lisanduvad hoolduspere vanemad, kellel praegu sellist puhkuseõigust ei ole. Samas vajavad hoolduspere vanemad sarnaselt lapsendajatega tööst vaba aega, et perre võetud lapsega kohaneda ning tema vajadustest lähtudes tema elu hoolduspere korraldada. Hoolduspere vanemal tekib õigus lapsendajapuhkusele hoolduspere vanema lepingu sõlmimise päevast arvates.

Lõige 7 sätestab, et kui hoolduspere vanem on ühe lapse kohta kasutanud õigust lapsendajapuhkusele, ei ole tal õigust saada sama lapse lapsendamise korral lapsendajapuhkust. Seega, kui perekond ei piirdu enam hoolduspere vanemaks olemisega ja lapsendab sama lapse (kelle hooldusperre võtmisel tekkis neil ka õigus lapsendajapuhkusele), ei teki sel perekonnal pärast lapsendamisprotsessi uut õigust lapsendajapuhkusele.

Lõike 8 kohaselt on töötaja kohustatud teavitama tööandjat 30 kalendripäeva ette lapsendajapuhkusele jäämisest või lapsendajapuhkuse katkestamisest. Samas võivad pooled kokku leppida teisiti ehk leppida kokku pikemas või lühemas etteteatamise ajas.

TLS § 62 sätestab õiguse vanemapuhkusele ning selle tingimused ja korra. Vanemapuhkus asendab kehtivas õiguses reguleeritud lapsehoolduspuhkuse.

Lõike 1 kohaselt on vanemapuhkuse saamise õigus Eestis last kasvataval vanemal. Vanemapuhkust on õigus korraga kasutada ühel isikul, välja arvatud PHS § 34 lõike 3 punktis 1 sätestatud juhul. Kehtiva lapsehoolduspuhkuse regulatsiooniga võrreldes lisandub isikute õigus kasutada vanemapuhkust samal ajal kuni 60 kalendripäeva. Muudatuse eesmärk on võimaldada vanematel samal ajal lapse eest hoolt kanda ja saada selleks vanemahüvitisega hüvitatud vaba aega. Senine vanemahüvitise saamise statistika näitab, et mehed kasutavad vanemahüvitise saamise õigust harva ning seega võib eeldada, et lapsehoolduspuhkust

kasutavad tavapäraselt emad. Andes vanematele võimaluse samal ajal vanemapuhkusel viibida, julgustame isasid rohkem osalema väikelapse kasvatamises. Koos lapse emaga vanemapuhkusel viibitud aeg võib anda isale vajaliku kindluse, et ta saab väikelapse eest hoolitsemisega ka üksi hakkama ning võib viia otsuseni, et ülejäänud vanemapuhkust kasutab isa. See võimaldab emal tööle naasta. Seega võib öelda, et muudatuse suurem eesmärk on parandada naiste olukorda tööturul, julgustades neid senisest ulatuslikumalt jagama väikelapse hoolduskoormust.

Lõige 2 sätestab, et vanemapuhkust on õigus kasutada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Selles osas eelnõu kehtivat õigust ei muuda. Vanematel on jätkuvalt õigus vanemapuhkust katkestada ning seda uuesti kasutama hakata enda valitud ajal ning seadus ei piira isikute õigust valida, kui pikalt järjest puhkust kasutatakse või kui mitmel korral selle kasutamine katkestatakse. Lõige 3 kehtestab aga nõude, et vanemapuhkusele jäämisest või vanemapuhkuse katkestamisest teatab töötaja tööandjale vähemalt 45 kalendripäeva ette, kui pooled ei ole kokku leppinud teisiti.

Kehtiv õigus näeb ette, et samas olukorras on töötajal kohustus teatada tööandjale ette 14 kalendripäeva. Etteteatamistähtaja pikendamise põhjuseks on asjaolu, et käesoleva eelnõuga muudetakse PHS-i ja võimaldatakse vanemahüvitise saajal edaspidi vanemahüvitise saamist peatada ja jätkata kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Sellega tagatakse vanemahüvitise maksmise senisest suurem paindlikkus. See võib omakorda kaasa tuua aga töötajate soovi senisest rohkematel juhtudel vanemapuhkus lõpetada ja seda taasalustada.

Näiteks on lapse ema vanemapuhkusel lapse aastaseks saamiseni, seejärel soovib tööle naasta ning lapse kaheaastaseks saamise järel uuesti pooleks aastaks vanemapuhkusele jääda. Kuna mõlema vanemapuhkuse perioodi eest on emal õigus saada vanemahüvitist, suureneb võimalus, et ema kasutab vanemapuhkust senisest pikema ajavahemiku jooksul. Samuti võimaldab vanemahüvitise saamise peatamine vanematel vanemahüvitise saajat vahetada, mis toob kaasa vajaduse vahetada ka vanemapuhkusel viibijat. Seega võib eeldada ühe töötaja puhul vanemapuhkuse alustamise ja lõpetamise juhtude arvu suurenemist. See aga toob juurde olukordi, kus tööandja peab vanemapuhkusel viibivale töötajale asendaja leidma ning samuti olukordi, kus vanemapuhkusel viibiv töötaja naaseb tööle ning tema asendaja töösuhe lõppeb. Selleks, et tööandjal ja vanemapuhkusel viibiva töötaja asendajal oleks võimalik oma tegevusi paremini planeerida, kehtestatakse vanemapuhkusele minekust ja sealt tulekust etteteatamiseks senisest pikem tähtaeg.

Lõige 4 sätestab, et vanemapuhkuse õigust ei ole, kui vanemalt on vanema hooldusõigus ära võetud. Kehtiv õigus välistab lapsehoolduspuhkuse kasutamise ka olukorras, kus laps elab hoolekandetasutuses (saab asendushooldusteenust). Arvestades, et kehtiva õiguse kohaselt võib asendushooldusteenust saada ka laps, kes ei ole vanemliku hoolitsuseta (näiteks esmaspäevast reedeni sanatoorses õppeasutuses viibiv laps, kes nädalavahetused veedab kodus), on eelnõus selline alus vanemapuhkuse õigust välistava asjaoluna välja jätud.

Lõike 5 kohaselt on töötajal vanemapuhkuse aja eest õigus saada vanemahüvitist vastavalt PHS-ile. Kõnealune eelnõu säte ei muuda 2020. aasta 1. juulil jõustuvat TLS-i redaktsiooni, mille kohaselt jäeti võrreldes kehtiva seadusega sättest välja viide lapsehooldustasule. Kõnealune eelnõu muudab küll vanemahüvitist puudutavaid sätteid. Näiteks saab eelnõu kohaselt vanemahüvitise maksmist kuni lapse 3-aastaseks saamiseni vastavalt isiku soovile peatada ja taasalustada ning vanemahüvitist on võimalik mõlemal vanemal välja võtta samal

ajal kahe kuu ulatuses. Täpsemad selgitused on esitatud seletuskirja vanemahüvitist käsitlevas osas.

Lõige 6 sätestab uue regulatsiooni, mille kohaselt, kui laps sünnib surnult või sureb 30 kalendripäeva jooksul pärast sündi, tekib lapse surmale järgnevast päevast emal ja isal vanemapuhkuse õigus kuni 30 kalendripäeva. Kehtiv õigust sellist puhkuse alust ei sisalda, kuid vanemad, kelle laps on surnud ning kes soovivad selle järel töölt eemal viibida, et traagilisest sündmusest taastuda, vajavad selleks selgelt reguleeritud alust. Eelnõu sättes kirjeldatud olukord lahendatakse praegu üldjuhul töötaja ja tööandja kokkuleppel, kasutades kehtivas õiguses olevaid puhkuseliike. Näiteks kasutab ema lõpuni rasedus- ja sünnituspuhkuse ning isa kasutab ära oma põhipuhkuse või viibib tasustamata puhkusel. Arvestades, et statistika kohaselt on imikute suremus kõige suurem just lapse esimesel elukuul (nt 2015. aastal registreeriti Eestis 21 imiku surma; võrdluseks, lapse 2.–11. elukuul oli surmasid kokku 14), on vajalik nii töötaja kui tööandja õigusselguse huvides olukorda reguleerida. Tööandjale ja töötajale jääb jätkuvalt võimalus kokku leppida, et töötaja saab pärast vanemapuhkuse lõppemist kasutada ka näiteks oma põhipuhkust. Õigus emapuhkusele ja isapuhkusele lõpeb lapse surma kuupäevast.

TLS § 63 reguleerib lapsepuhkuse tingimusi. Kõnealuse eelnõuga muudetakse oluliselt lapsepuhkuse pikkust, kasutustingimusi ja korda.

Lõike 1 kohaselt on lapsepuhkusele õigus mõlemal vanemal kümme tööpäeva ühe lapse kohta kuni lapse üheksa-aastaseks saamiseni, kuid mitme lapse kohta kokku kõige rohkem 30 kalendripäeva ühes kalendriaastas.

Oluline muudatus võrreldes kehtiva korraga on, et mõlemal vanemal on oma individuaalõigus puhkusele. Seega ei saa tekkida olukorda, kus näiteks isa soovib lapsepuhkust kasutada, kuid selgub, et lapse ema on puhkusepäevad juba ära kasutanud. Teine oluline muudatus on, et sättega luuakse puhkusepäevade fond, mida vanemad saavad oma äranägemise ja lapse vajadusi arvestades kuni lapse 9-aastaseks saamiseni kasutada. Seega ei kirjutata vanematele seadusega ette, mitu päeva aastas nad lapsepuhkust kasutada saavad. See annab vanematele suurema otsustusvabaduse, kuid paneb ka kohustuse ette mõelda ning mitmeks aastaks puhkuse kasutamist planeerida.

Juhul, kui vanemal on rohkem kui üks laps, on tal õigus iga lapse eest 10 päevale lapsepuhkusele. Selleks, et ei tekiks olukorda, kus näiteks 4–9-aastase lapse ema otsustab ühel aastal välja võtta kõik 40 kalendripäeva lapsepuhkust, on sätestatud täiendav piirang. Selle kohaselt ei saa ühe kalendriaasta jooksul kasutada rohkem kui 30 kalendripäeva lapsepuhkust. Piirang on kehtestatud, võttes arvesse eelkõige tööandja huvi, et töötaja ühe aasta jooksul väga pikki perioode töölt eemal ei viibiks.

Lõige 2 sätestab põhimõtte, mille kohaselt lapsepuhkuse õigust ei ole, kui vanemalt on hooldusõigus ära võetud. Kehtiv õigus välistab lapsepuhkuse kasutamise ka olukorras, kus laps elab hoolekandeesutuses (saab asendushooldusteenust). Arvestades, et kehtiva õiguse kohaselt võib asendushooldusteenust saada ka laps, kes ei ole vanemliku hoolitsuseta (näiteks esmaspäevast reedeni sanatoorses õppeasutuses viibiv laps, kes nädalavahetused veedab kodus), on eelnõus selline alus vanemapuhkuse õigust välistava asjaoluna välja jäetud.

Lõige 3 sätestab põhimõtte, et lapse 9-aastaseks saamise aastal antakse lapsepuhkust olenemata sellest, kas lapse sünnipäev on enne või pärast puhkust. Vanem võib seega

otsustada, kas ta soovib puhkust kasutada enne või pärast lapse sünnipäeva. Tegemist on kehtivast õigusest ülevõetava põhimõttega.

Lõige 4 reguleerib lapsepuhkuse päeva eest saadavat hüvitist. Eelnõu muudab kehtivat regulatsiooni ning seob lapsepuhkuse hüvitise vanemahüvitisega senise töötaja keskmise töötasu asemel.

Lapsepuhkuse eest on õigus saada hüvitist, mille ühe kalendripäeva suurus on 50% PHS alusel arvatud ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus. Samas, selleks, et lapsepuhkuse hüvitist ei väheneks töötajatel, kelle sotsiaalmaksuga maksustatud tulu vanemahüvitise arvutamise aluseks oleval perioodil oli väike, on sätestatud hüvitist puudutav täiendav piirang. Nimelt ei tohi hüvitist olla väiksem kui Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud töötasu alammäära alusel arvatud ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus. Ühe kalendripäeva vanemahüvitise arvutamisel kohaldatakse lapsendaja vanemahüvitise arvutamise kohta perehüvitiste seaduse § 39 lõikes 4 sätestatud. Selle kohaselt on lapsendaja vanemahüvitise taotleja ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu suuruse arvestusperiood lapsendaja vanemahüvitise õiguse tekkimise kalendrikuule eelnenud 15 kalendrikuud, millest on maha arvatud lapsendaja vanemahüvitise õiguse tekkimise kuule eelnenud kolm kalendrikuud. Lapsepuhkuse korduval kasutamisel hüvitist samal kalendriaastal ümber ei arvutata.

Lõike 5 kohaselt ei ole lapsepuhkuse hüvitisele õigust isikul, kellele makstakse vanemahüvitist PHS alusel. Vanemal on õigus vanemahüvitisele, mille saamist tal on õigus peatada ja taasalustada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Lapse kolmeaastaseks saamiseni on vanemal õigus kasutada ka vanemapuhkust. Seda arvestades ei ole otstarbekas võimaldada vanemal samal perioodil saada teist liiki puhkusehüvitist ehk lapsepuhkuse hüvitist. See ei takista vanemal lapsepuhkuse kasutamist kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni, kuid ta peab arvestama, et see ei kuulu hüvitamisele.

Lõige 6 täpsustab, milliseid PHS-i sätteid lapsepuhkuse hüvitisele kohaldatakse. Hüvitise arvutamisele, määramisele ja maksmisele kohaldatakse PHS § 7 lõiget 2, §-e 39–42, § 46 lõiget 1 ja § 46⁴ niivõrd, kui need ei ole vastuolus kõnealuse paragrahviga.

Eelnõu § 21 punktiga 5 täiendatakse TLS-i §-ga 63¹, mis reguleerib puudega lapse lapsepuhkust. Muudatusega eraldatakse normi selguse huvides puudega lapse lapsepuhkus üldisest lapsepuhkuse reguleerimise paragrahvist. Võrreldes kehtiva õigusega muudetakse puhkuse hüvitamise korda. Eelnõu seob puudega lapse lapsepuhkuse hüvitise vanemahüvitisega senise töötaja keskmise töötasu asemel. Puhkuse eest on õigus saada hüvitist, mille ühe kalendripäeva suurus on PHS-i alusel arvatud ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurus. Ühe kalendripäeva vanemahüvitise arvutamisel kohaldatakse lapsendaja vanemahüvitise arvutamise kohta PHS § 39 lõikes 4 sätestatud. Selle kohaselt on lapsendaja vanemahüvitise taotleja ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu suuruse arvestusperiood lapsendaja vanemahüvitise õiguse tekkimise kalendrikuule eelnenud 15 kalendrikuud, millest on maha arvatud lapsendaja vanemahüvitise õiguse tekkimise kuule eelnenud kolm kalendrikuud. Lapsepuhkuse korduval kasutamisel hüvitist samal kalendriaastal ümber ei arvutata.

Lisaks täpsustatakse, milliseid PHS-i sätteid puudega lapse lapsepuhkuse hüvitisele kohaldatakse. Hüvitise arvutamisele, määramisele ja maksmisele kohaldatakse PHS § 7 lõiget

2, § 39–42, § 46 lõiget 1 ja § 46⁴ niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kõnealuse paragrahviga.

Eelnõu § 21 punkti 6 kohaselt asendatakse TLS § 65 pealkirjas ning lõigetes 1 ja 2 ning § 68 lõikes 2 läbivalt sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“ vastavas käändes. Tegemist on tehnilise muudatusega, mille eesmärk on asendada mõiste „lapsehoolduspuhkus“ mõistega „vanemapuhkus“.

Eelnõu § 21 punktiga 7 jäetakse välja TLS § 66 lõikes 2 viide §-le 63. Muudatus on vajalik kuna lapsepuhkest hakatakse kõnealuse eelnõu kohaselt hüvitama vanemahüvitisega ning PHS vastavaid reegleid kohaldades. Muudatuse tulemusena muutub lapsepuhku ja puudega lapse lapsepuhku puhkusetasu maksmise kord. Kehtiva õiguse kohaselt hüvitatakse puhkusetasu riigieelarvest Sotsiaalministeeriumi valitsemisala eelarve kaudu. Praktikas arvestab ja maksab tööandja töötajale puhkusetasu välja lähtudes sellest, et puudega lapse lapsepuhku puhul tuleb lähtuda töötaja keskmisest töötasust ja lapsepuhku puhul Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast. Selleks, et puhkusetasu tööandjale riigieelarvest hüvitataks, peab tööandja pöörduma SKA poole. Eelnõu kohaselt kaob nimetatud lapsepuhkuste puhul ära tööandja roll hüvitise vahendajana. Väljamakseid töötajale teeb SKA ning tööandjal kaob vajadus ise töötajale puhkusehüvitist välja maksta ning seejärel selle kompenseerimiseks SKA poole pöörduda.

Eelnõu § 21 punktiga 8 muudetakse TLS § 68 lõike 6 sõnastust. Tegemist on tehnilise muudatusega, mille eesmärk on asendada mõiste „rasedus- ja sünnituspuhkus“ mõistega „emapuhkus“ ning mõiste „lapsehoolduspuhkus“ mõistega „vanemapuhkus“.

Eelnõu § 21 punktiga 9 muudetakse TLS § 69 lõike 7 punkte 1 ja 2. Tegemist on tehnilise muudatusega, mille eesmärk on asendada mõiste „rasedus- ja sünnituspuhkus“ mõistega „emapuhkus“ ning mõiste „lapsehoolduspuhkus“ mõistega „vanemapuhkus“.

Eelnõu § 21 punktiga 10 muudetakse TLS § 93 lõiget 1. Tegemist on tehnilise muudatusega, mille eesmärk on asendada mõiste „rasedus- ja sünnituspuhkus“ mõistega „emapuhkus“ ning mõiste „lapsehoolduspuhkus“ mõistega „vanemapuhkus“.

Eelnõu § 21 punktiga 11 täiendatakse TLS-i §-ga 139³, millega kehtestatakse üleminekusätteid rasedus- ja sünnituspuhkuse, lapsehoolduspuhkuse, lapsendajapuhkuse, lapsepuhkuse ja puudega lapse lapsepuhkuse õiguse kasutamiseks.

Lõige 1 reguleerib rasedus- ja sünnituspuhkuse kasutamist. Selle kohaselt kohaldatakse isikule, kellel tekkis õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele enne 2022. aasta 1. aprilli, TLS redaktsiooni, mis kehtis kuni 2022. aasta 31. märtsini ning tal ei teki õigust emapuhkusele. Seega, kui näiteks eeldatav sünnituse tähtpäev on 2. aprill 2022. aastal, tekib naisel õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele 70 kalendripäeva enne seda. See aeg jääb aega enne 2022. aasta 1. aprilli ning järelikult kohaldub naisele TLS redaktsioon, mis kehtis kuni 2022. aasta 31. märtsini.

Lõike 2 kohaselt loetakse alates 2022. aasta 1. aprillist isiku õigus lapsehoolduspuhkusele õiguseks vanemapuhkusele. See tähendab, et isikul, kellel on õigus enne 2022. aasta 1. aprilli lapsehoolduspuhkusele on õigus pärast 2022. aasta 1. aprilli vanemapuhkusele. See tähendab, et kui isik viibib uue regulatsiooni kehtima hakkamise ajal lapsehoolduspuhkusel, kuid otsustab näiteks 5. aprillil 2022, et soovib puhkuselt tööle naasta, peab ta tööandjale sellest 45

kalendripäeva ette teatama. Kui isik teeks vastava otsuse näiteks 25. märtsil 2022, ehk enne uue regulatsiooni jõustumist, on kohustuslik etteteatamise aeg 14 kalendripäeva.

Lõige 3 sätestab, et isikule, kellel on tekkinud õigus lapsendajapuhkusele enne 2022. aasta 1. aprilli, kohaldatakse TLS-i redaktsiooni, mis kehtis kuni 2022. aasta 31. märtsini. Seega, kui isik lapsendab lapse näiteks 30. märtsil 2022. aastal, on tal õigus lapsendajapuhkusele TLS-i redaktsiooni alusel, mis kehtis kuni 2022. aasta 31. märtsini. See tähendab, et kui ta lapsendab 10-aastase või vanema lapse, ei ole tal õigust lapsendajapuhkusele. Samuti ei ole sellisel juhul lapsendajapuhkusele õigust lapse hooldusperre võtvatel vanematel.

Lõike 4 kohaselt on isikul, kelle laps on enne 2022. aasta 1. aprilli noorem kui 9-aastane ning kes kasutab lapsepuhkust pärast 2022. aasta 1. aprilli, õigus lapsepuhkusele 2022. aasta 1. aprillil jõustunud TLS-i redaktsiooni alusel. Lõige 5 sätestab, et isikul, kes kasutab lapsepuhkust enne 2022. aasta 1. aprilli ning kelle laps oli 2022. aasta 1. aprillil noorem kui üheksa-aastane, on 2022. aastal õigus lapsepuhkusele kuni 2022. aasta 31. märtsini kehtinud redaktsiooni alusel. Lõigete eesmärk on reguleerida 2022. aastal lapsepuhkuse kasutamist.

Lõike 6 kohaselt on isikul, kelle laps on 2022. aasta 1. aprillil vanuses 9–14, õigus saada lapsepuhkust kuni 2022. aasta 1. aprillini kehtinud seaduse redaktsiooni alusel. Lõike eesmärk on tagada muudatuste jõustumise ajal vanematele, kes kasvatavad 9–14-aastaseid lapsi, seni kehtinud lapsepuhkuse õigus. Eelnõu kohaselt ei ole 9-aastaseks saanud lapse eest enam lapsepuhkuse saamise õigust, kuid vanematel võib olla selleks õigustatud ootus. Seega on neil jätkuvalt õigus 3–6-tööpäevasele lapsepuhkusele kuni lapse 14-aastaseks saamiseni.

Lõike 7 kohaselt on isikul, kes kasutab puudega lapse lapsepuhkust pärast 2022. aasta 1. aprilli, õigus puudega lapse lapsepuhkusele 2022. aasta 1. aprillil jõustunud TLS-i redaktsiooni alusel. Kuivõrd vanemal on õigus võtta puudega lapse lapsepuhkust iga kuu, kohaldatakse selle puhkuseliigi puhul seda õigust, mis kehtib ajal, kui vanem puhkuspäeva kasutab.

Eelnõu §-ga 22 muudetakse töötuskindlustuse seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 6 lõikes 5 ja § 7 lõikes 2² sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Puhkusel olnud perioodi pikendatakse ning töötuskindlustusstaazi ei arvestata ka isapuhkusel olnud aja eest. Paragrahvi 42 lõike 1 punktis 5 asendatakse sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“, samuti on tööandja kohustatud kindlustatu nõudmisel väljastama või edastama tõendi isapuhkusel olnud aja kohta.

Eelnõu §-ga 23 muudetakse välisteenistuse seadust.

Seoses terminoloogia muutumisega asendatakse § 40 punktis 7, § 62 lõikes 2 ja § 63 lõikes 5 sõnad „rasedus- ja sünnituspuhkus“ sõnaga „emapuhkus“ ning sõna „lapsehoolduspuhkus“ sõnaga „vanemapuhkus“. Esindustasu ja välislähetustasu ei maksta ka isapuhkuse kasutamise ajal.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga võetakse kasutusele uued õiguslikud terminid – ema vanemahüvitis, isa vanemahüvitis, jagatav vanemahüvitis ja lapsendaja vanemahüvitis. Samuti on uued õiguslikud terminid emapuhkus, vanemapuhkus ja puudega lapse lapsepuhkus. Kui õigusnormis on mainitud konkreetset vanemahüvitise liiki, tuleb seadust tõlgendada selliselt, et õigusnormis sätestatu kohaldub üksnes isikule, kes on õigustatud vastavat liiki vanemahüvitist saama. Kui seadus sätestab üksnes sõna “vanemahüvitis”, kohaldub vastav õigusnorm kõikidele vanemahüvitise liikidele ja isikutele, kes on õigustatud neid saama.

Ema vanemahüvitis asendab kehtiva RaKS alusel makstava sünnitushüvitise, kuid edaspidi on ema vanemahüvitise maksmine reguleeritud PHS-is ning selle hüvitise maksmise loogikat osaliselt muudetud. Täpsemalt on muudatuste kohta võimalik lugeda seletuskirja vastavas osas.

Isa vanemahüvitis asendab isa täiendava vanemahüvitise, mis on reguleeritud PHS-is. Kuivõrd edaspidi on vanemahüvitise liike täpsustatud, puudub vajadus eesliiteks “täiendav”, mistõttu on edaspidi selle hüvitise nimi „isa vanemahüvitis“. Sellega tagatakse hüvitiste omavaheline arusaadavus.

Jagatav vanemahüvitis asendab praeguse vanemahüvitise. Kuivõrd seni ei ole vanemahüvitisel erinevaid liike, nimetatakse vanemahüvitise maksmise perioodist kõige pikema perioodi eest makstav osa jagatavaks vanemahüvitiseks. Sellega tagatakse hüvitiste omavaheline arusaadavus.

Lapsendaja vanemahüvitis asendab kehtiva RaKS alusel makstava lapsendamishüvitise. Täpsemalt on lapsendaja vanemahüvitise kohta võimalik lugeda seletuskirja vastavas osas.

Emapuhkus asendab kehtivas TLS-is reguleeritud rasedus- ja sünnituspuhkuse. Kuivõrd käesoleva eelnõu eesmärk oli ühtlustada lapsega seotud puhkuse liike, nimetatakse seda puhkust edaspidi emapuhkuseks.

Vanemapuhkus on senine lapsehoolduspuhkus töölepingu seaduse tähenduses.

Puudega lapse lapsepuhkus on seni reguleeritud töölepingu seaduse erinevates sätetes. Käesoleva eelnõuga sätestatakse puudega lapse lapsepuhkus eraldi paragrahvis. Täpsemalt on muudatuste kohta võimalik lugeda seletuskirja vastavas osas.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole välja töötatud Euroopa Liidu õiguse rakendamiseks.

Euroopa Liidu õigus ei sätesta standardeid perehüvitiste suurusele, see on riigisisese pädevuses. Eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

Perehüvitised kuuluvad EL-i sotsiaalkindlustuse koordineerimissüsteemi (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 883/2004), millega tagatakse sotsiaalkindlustusõiguste säilimine Euroopa Liidu piires liikuvatele töötajatele, füüsilisest isikust ettevõtjatele ja nende pereliikmetele.

Eelnõu on seotud ema vanemahüvitise seoses Euroopa Liidu Nõukogu direktiiviga 92/85/EMÜ, 19. oktoober 1992, rasedate, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvate töötajate

tööohutuse ja töötervishoiu parandamise meetmete kehtestamise kohta (kümnes üksikdirektiiv direktiivi 89/391/EMÜ artikli 16 lõike 1 tähenduses).

6. Seaduse mõjud

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2016–2019 eesmärk on luua paindlik vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteem, mis pakub vanematele valikuvõimalusi, toetab vanemate osalust tööturul ja laste kasvatamise jagamist vanemate vahel ning omab pikaajalist positiivset mõju ka sündimusnäitajatele. Sellest tulenevalt esitati vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi muutmiseks septembris 2017 esimene eelnõu, millega pikendati isapuhkust, tõsteti sissetulekupiiri, millest alates vanemahüvitist vähendatakse samaaegse töötamise korral, muudeti vanemahüvitise arvestusperioodi, tekitati võimalus vanemahüvitise maksmist peatada ja taasalustada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni, kaotati lapsehooldustasu ning loodi kolmikute ja enamaarvuliste mitmike toetus. Nimetatud eelnõu võeti Riigikogus vastu 6. detsembril 2017. aastal. Kõnealuse eelnõuga liidetakse rasedus- ja sünnituspuhkus ning sünnitushüvitis vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi. Luuakse paindlikud võimalused vanemahüvitise maksmist peatada ja taasalustada vastavalt isiku soovile ning mõlemal vanemal on võimalik saada vanemahüvitist samal ajal kahe kuu ulatuses. Samuti luuakse erisused surnuna sündinud, enneaegsete laste ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmike vanematele. Muudetakse lapsepuhkuse tingimusi ning laiendatakse lapsendamispuhkuse ja -hüvitise saamise õigust. Kokkuvõttes on eelnõu muudatuste eesmärk ühtlustada vanemapuhkuste süsteemi ning luua vanemahüvitiste skeemis rohkem võimalusi töö- ja pereelu ühitamiseks.

Kõnealuste muudatustega kaasnevate oluliste mõjude hindamiseks on vaja lisada HÕNTE § 46 nõuetele vastavalt põhjalikum mõjuanalüüsi aruanne. Sotsiaalministeerium on põhjalikuma mõjuanalüüsi koostanud ning see sisaldub seletuskirja mõjude osas. Eelnõus esitatud muudatustega võib eeldada mõju esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalne, sh demograafiline mõju, mõju majandusele ning mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele. Mõjude olulisuse tuvastamiseks hinnati nimetatud valdkondi nelja kriteeriumi alusel: mõju ulatus, mõju avaldumise sagedus, mõjutatud sihtrühma suurus ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Eelnõus esitatud muudatuste peamine laiem sihtrühm on alla 3-aastaste laste vanemad. Muudatuste mõju analüüsimise eesmärk on hinnata mõju vanemapuhkuste kasutamisele ning tööturukäitumisele. Peamine uurimisküsimus on: kas ja millisel määral mõjutavad eelnõus esitatud muudatused lapsevanemaid võrreldes olukorraga, kui muudatusi ei tehtaks. Mõjuanalüüsi koostamiseks on kasutatud SKA, Statistikaameti ja Eesti Haigekassa andmeid.

Muudatus 1

Muudatusega liidetakse rasedus- ja sünnituspuhkus ning sünnitushüvitis vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi. Rasedus- ja sünnituspuhkus asendatakse emapuhkusega ning sünnitushüvitis ema vanemahüvitisega.

Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Kaasnev sotsiaalne, sh demograafiline mõju väljendub eelkõige võimalikes muutustes lapsevanemate tööturukäitumises ning töö- ja pereelu ühitamises. Sotsiaalse, sh demograafilise mõju all käsitletakse ka mõju leibkonna majanduslikule toimetulekule (läbivalt kogu mõjuanalüüsi ulatuses).

Sihtrühma suurus

Kehtiva seaduse järgi makstakse sünnitushüvitist sünnituslehe alusel töötajale, teenistujale, võlaõigusliku lepingu alusel töö- või teenustasusid saavale isikule, juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmele, FIE-le, FIE ettevõtte tegevuses osalevale abikaasale, kellel jääb töö- või teenistuskohustusest või majandus- või kutsetegevusest ajutise vabastuse tõttu isikustatud sotsiaalmaksuga maksustatav tulu saamata. Muudatusega nimetatakse rasedus- ja sünnituspuhkus emapuhkuseks ja sünnitushüvitis ema vanemahüvitiseks. Õigus emapuhkusele ja/või ema vanemahüvitisele on sarnaselt kehtiva korraga sünnituslehe alusel töötajal, teenistujal, võlaõigusliku lepingu alusel töö- või teenustasusid saaval isikul, juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmel, FIE-l, FIE ettevõtte tegevuses osaleval abikaasal, kellel jääb töö- või teenistuskohustustest või majandus- või kutsetegevusest ajutise vabastuse tõttu isikustatud sotsiaalmaksuga maksustatav tulu saamata. Haigekassa andmetel sai 2016. aastal sünnitushüvitist 10 551 naist. Arvestades elussündide arvu 2016. aastal (14 053), saab üldjoontes järeldada, et kõigest 2016. aastal emaks saanud naistest sai sünnitushüvitist hinnanguliselt³ 73%. Veidi rohkem kui veerand 2016. aastal emaks saanud naistest ei olnud eelnenud kalendriaastal sotsiaalmaksuga maksustatud tulu (töötasu) teeninud ning neil puudus õigus sünnitushüvitisele. Sünnitushüvitise saajad moodustavad sünnitusealistest naistest ca 4%. Eelnoü muudatustega kehtestatakse ka varasema töösuhteta naistele ema vanemahüvitise saamise õigus alates lapse sünnist 30 päevaks. Seega on mõjutatud sihtrühmaks kõik emaks saanud naised (ca 5,4% sünnitusealistest naistest). Seega võib mõjutatud sihtrühma suurust hinnata keskmiseks.

Mõju ulatus ja esinemise sagedus

Praeguse rasedus- ja sünnituspuhkuse eesmärk on olnud maandada ema ja lapse terviseriske vahetult enne ja pärast lapse sündi. Naise ja lapse tervisekaitse tagamiseks on rasedus- ja sünnituspuhkus ajutise töövõimetuse liik ning sel perioodil kehtib töötamise piirang. Rasedus- ja sünnituspuhkuse ning sünnitushüvitise maksmise pikkus on 140 kalendripäeva. Töötamise piirang enne ja peale lapse sündi on küll oluline ema ja lapse tervise seisukohalt, kuid praegusele regulatsioonile on ette heidetud, et see piirab liialt pika perioodi vältel töötamist ja ei vasta tänapäevasele töökorraldusele. Töö tegemise võimalused on tänaseks muutunud ning paljud lapseootel naised ja äsja emaks saanud naised on võimelised töötama ning soovivad seda teha.^{4, 5} Samuti on osutanud õiguskantsler, et töötamise piirang ei ole praegu üheselt mõistetav – kui praegust regulatsiooni tõlgendada selliselt, et 140 päeva on sünnituslehe kohustuslik periood, mis ei ole lühendatav, siis ravikindlustuse seaduse kohaselt toob see naisele kaasa töötamise piirangu 140 päeva jooksul ning sellise pikaajalise perioodi kehtestamine ei ole põhjendatud. See olukord aga ei vasta põhiseadusest tulenevale õigusele töötada vabalt valitud tegevusalal. Seega on õiguskantsler leidnud, et naistel peab olema õigus rasedus- ja sünnituspuhkust ja ajutise töövõimetuse aega lühendada.⁶

Seadusemuudatusena kehtestatakse uue emapuhkuse ja ema vanemahüvitise maksmise perioodiks 60–100 päeva sõltuvalt sellest, millal ema hakkab kasutama oma õigust ema vanemahüvitisele või emapuhkusele. Nii nagu kehtivas regulatsioonis, on emal terviseriskidest tulenevalt kohustus jääda töölt eemale 30 kalendripäeva enne lapse eeldatavat

³ Tegemist on hinnanguga, sest sünnitushüvitise saamine ei pruugi langeda samale kalendriaastale lapse sünniajaga. Samuti tuleb arvestada, et mitmiksünnituse korral makstakse sünnitushüvitist üks kord.

⁴ Biin, Helen, Karu, Marre, Masso, Märt, Veldre, Vootele 2013. Eesti vanemapuhkuste süsteemi analüüs. Aruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

⁵ Vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi analüüs. 2017. Tallinn: Sotsiaalministeerium.

⁶ *Ibid.*

sünnikuupäeva. Töösuhtes emal on võimalik jääda emapuhkusele 70 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva.

Kui ema otsustab jääda emapuhkusele ja/või hakata ema vanemahüvitist saama hiljem kui 70 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, kanduvad need päevad vanemahüvitise jagatavasse osasse. Ema kaotab emapuhkuse / ema vanemahüvitise saamise päevi vaid juhul, kui ta hakkab ema vanemahüvitist kasutama vähem kui 30 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Varasema töösuheteta naistel tekib ema vanemahüvitise saamise õigus alates lapse sünnist, kuid ka nende töötamine on piiratud kuni lapse 30-päevaseks saamiseni. Seega on emapuhkusega tagatud naistele (ja ka lastele) tervisekaitse ja heaolu raseduse lõpus ja lapse esimesel elukuul.

Töötamise piirangu lühendamine võib mõjutada naiste tööturukäitumist. Muudatus loob naistele tulevikus võimaluse senisest varem naasta vajaduse korral tööle (kui näiteks isal on soov jääda vanemapuhkusele) või töötada osalise tööajaga. Arvestades aga senist vanemahüvitise saamise ajal töötamise trendi, võib eeldada, et väga paljud naised siiski kohe peale lapse 30-päevaseks saamist tööle ei siirdu. Näiteks Praxise 2009. aastal tehtud analüüsi järgi sai hinnanguliselt ca 5–10% vanemahüvitist saavatest naistest 0–6 kuud peale lapse sünni sotsiaalmaksuga maksustatud tulu.⁷ 2017. aasta novembri lõpu seisuga oli SKA andmetel sotsiaalmaksuga maksutatava tulu saajaid ca 11% kõikidest vanemahüvitise saajatest (1927 isikut). Vanemahüvitist saavate naiste hulgas oli ca 7% naisi, kes said vanemahüvitise saamisega samal ajal sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu (meeste puhul oli see näitaja ca 54%). Naiste vähene töötamine on mõjutatud mitmest tegurist. Peamine põhjus on eeldatavasti see, et vanemad soovivad vanemahüvitise saamise ajal pühendada lapse kasvatamisele, kuid kindlasti on senini olnud takistuseks ka vanemahüvitise süsteemi jäikus võimaldamaks tööd ja pereelu ühitada. Samuti on alla 1,5-aastasele lapsele keeruline leida taskukohast lapsehoiukohta. Siiski võib eeldada, et vanemapuhkuste skeemi muutmine ning töötamist soodustavate võimaluste loomine suurendab tulevikus naiste motivatsiooni vanemahüvitise saamise ajal samal ajal ka osalise tööajaga töötada. Seda eeldust tõendavad ka Statistikaameti 2016. aasta Eesti tööjõu-uuringu andmed, mille kohaselt sooviks tööle asuda 16% rasedus- ja sünnitus- või lapsehoolduspuhkusel olijatest.

Praegu kehtivas vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemis on olukord, kus kahe erineva skeemi olemasolu (rasedus- ja sünnituspuhkus ning vanemahüvitise kaetud lapsehoolduspuhkus) tõttu koheldakse samas vanuses laste emasid erinevalt. Kuna rasedus- ja sünnituspuhkuse kogukestus on 140 päeva ja emal on võimalik puhkusele jääda 70-30 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, võib ema olla sünnituslehel kuni lapse 4-kuuseks saamiseni (enneaegse lapse sünni korral ka kuni lapse ligi 5-kuuseks saamiseni). Need emad, kellel ei ole õigust sünnitushüvitisele, hakkavad alates lapse sünnist saama vanemahüvitist. Seega tekib olukord, kus sama vana lapsega, ent erineva varasema töösuhetega naised omavad erinevaid võimalusi, kusjuures ilma eelneva töösuheteta naine võib vahetult peale lapse sünni tööle minna, sünnitushüvitist saaval naisel aga on töötamise piirang 140 päeva ulatuses. Kuigi on vähetõenäoline, et varasema töösuheteta naised vahetult peale lapse sünni tööle lähevad, on õigusselguse ja võrdse kohtlemise seisukohast praeguste erisuste olemasolu põhjendamatu.⁸ Mitmed analüüsid on samale vastuolule viidanud ning leidnud, et riik peaks kohtlema emasid

⁷ Võrk, Andres; Karu, Marre; Tiit, Ene-Margit 2009. Vanemahüvitis: kasutamine ning mõjud tööturu- ja sündimuskäitumisele. Aruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

⁸ Vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi analüüs. 2017. Tallinn: Sotsiaalministeerium.

võrdselt sõltumata hüvitiseskeemist ja administreerijast.^{9, 10} Eelnõu muudatusega vähendatakse ebavõrdset kohtlemist ning luuakse naistele võrdsed võimalused alustada töötamist peale lapse sünni. See omakorda võib soodustada naiste tööhõivet ning seega kaudselt mõjutada ka naiste ja nende leibkondade majanduslikku toimetulekut.

Praeguse regulatsiooni järgi on sünnitushüvitise ja vanemahüvitise puhul erinev see, millistel alustel saab ema hüvitist. Sünnitushüvitisel puudub miinimum- ja maksimummäär, mistõttu erinevad naiste hüvitised ligi tuhat korda (haigekassa andmetel 2016. aastal 44,58 eurost 42 457,80 euron). Sünnitushüvitis on küll asendussissetulek ja moodustab 100% naise varasemast sissetulekust, kuid kui naine töötas sünnitushüvitise arvestamise perioodil vähese koormusega või lühikest aega, ei taga sünnitushüvitis emale samaväärset sissetulekut, kuna sünnitushüvitise arvutamisel jagatakse kalendriaasta tulu 365 päevaga. Vanemahüvitise arvutamisel võetakse 365 päevast maha ajutise töövõimetuse aeg (sh haiguslehel, hoolduslehel, sünnituslehel oldud päevad) ning hüvitisele on määratud miinimummäär, mis tagab teatud ulatuses sissetuleku kõigile hüvitise saajatele. Haigekassa 2016. aasta andmetel oli kõikidest sünnitushüvitise saajatest 5,7% neid naisi, kelle sünnitushüvitise suurus oli väiksem kui töötasu alammäär. Keskmise hüvitatud summa 140 päeva eest oli sellel sihtrühmal ca 1554 eurot, mis tegi keskmiseks hüvitise päeva tasuks ca 11 eurot (keskmise hüvitatud summa kõikide sünnitushüvitise saajate kohta oli ca 4425 eurot, keskmise hüvitise päeva tasu ca 32 eurot). Miinimummäära kehtestamine tõstaks nimetatud sihtrühma keskmise hüvitise suurust ca 22%. Muudatusega asendatakse sünnitushüvitis ema vanemahüvitise ja nii nagu vanemahüvitisele, kehtestatakse ka sellele miinimummäär. See aitab tagada piisava suurusega asendussissetuleku emapuhkuse ajaks ka väga väikest sissetulekut teenivatele naistele. Seega avaldab muudatus positiivset mõju nende naiste ja nende leibkondade majanduslikule toimetulekule, kelle sünnitushüvitis oli väiksem kui töötasu alammäär.

Lisaks aitab muudatus toetada hoolduskoormuse võrdsemat jaotust ema ja isa vahel ning luua paremad võimalused töö- ja pereelu ühitamiseks. Nimelt, kehtiva seadusega võrreldes tekib tulevikus isadel varem õigus jääda lapsega koju ning saada ema asemel vanemahüvitist. Senise 70 kalendripäeva asemel tekib isadel võimalus üksi lapse eest hoolitseda ja vanemahüvitist saada pärast ema vanemahüvitise lõppemist või 30 päeva pärast lapse sünni. Enne lapse 30-päevaseks saamist või ema vanemahüvitise lõppu on isal võimalik emaga samal ajal saada isa vanemahüvitist. Kokkuvõttes võimaldab muudatus nii emadel kui isadel vanemahüvitist ja -puhkust oluliselt paindlikumalt kasutada, mis omakorda toetab töö- ja pereelu paremat ühitamist.

Muudatuse mõju ulatust võib hinnata keskmiseks, kuna muudatusega võivad kaasnedä mitmed muutused sihtrühma käitumises, kuid eeldatavalt ei kaasne nendega kohanemiskasv. Arvestades, et muudatus puudutab vaid ühte lühikest lapsekasvatustappi ning sisuliselt tagatakse jätkuvalt vanematele asendussissetulekuga periood kuni lapse pooleteiseaastaseks saamiseni, hinnatakse mõju avaldumise sagedust väikeseks.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk

⁹ Leetmaa, R., Masso, M., Võrk, A., Karu, M., Veldre, V., Paulus, A., Turk, P. (2012). Sotsiaalkaitsehüvitiste ja -toetuste mõju töömotivatsioonile. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

¹⁰ Biin, Helen, Karu, Marre, Masso, Märt, Veldre, Vootele 2013. Eesti vanemapuhkuste süsteemi analüüs. Aruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Rasedus- ja sünnituspuhkuse ning sünnitushüvitise maksmise pikkus on praegu 140 kalendripäeva. Eelnõuga muudetakse sünnitushüvitis ema vanemahüvitiseks ning selle maksmise perioodiks on 60–100 päeva sõltuvalt puhkusele jäämise ajast. Töösuhtes emal on võimalik jääda emapuhkusele ja saada vanemahüvitist 70 päeva enne lapse eeldatavat sündi. Kui ema hakkab emapuhkuse õigust kasutama 70–30 kalendripäeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva, kanduvad ülejäänud 40 päeva vanemahüvitise jagatud perioodi. Võrreldes praeguse olukorraga lüheneb ema vanemahüvitise maksmise periood 40 päeva võrra, kuid neid päevi ei kaotata, vaid need viiakse üle vanemahüvitise jagatavasse perioodi. Seega tagatakse sarnane olukord praegusega – hüvitisega on kaetud periood kuni lapse 1,5-aastaseks saamiseni ja kui isa kasutab oma täiendavat ühte kuud, siis on hüvitisega kaetud periood 30 päeva võrra pikemgi. Neid 40 päeva hakatakse hüvitama vanemahüvitise põhimõtetel ehk hüvitise suurusele kehtestatakse ülempiir. See mõjutab negatiivselt kõrgemapalgaliste naiste sissetulekute suurust. Haigekassa 2016. aasta andmetel oli sünnitushüvitise saajate hulgas 2,5% neid naisi, kelle sünnitushüvitise päeva tasu oli suurem kui maksimaalne vanemahüvitise päeva tasu (suurem kui 90,81 eurot). Keskmine päeva tasu oli sellel sihtrühmal *ca* 113 eurot ning keskmine sünnitushüvitise suurus 140 päeva eest oli *ca* 15 814 eurot (kõikide sünnitushüvitise saajate hulgas olid nimetatud näitajad vastavalt *ca* 32 eurot ja 4425 eurot). Ülempiiri olemasolu korral oleks selle sihtrühma keskmine hüvitise suurus *ca* 20% väiksem. Kuna muudatus puudutab väikest sihtrühma ning mõjutab lühikest osa hüvitise saamise perioodist, võib negatiivset mõju hinnata väikeseks. Ema vanemahüvitise perioodi lühenemine ja vanemahüvitise jagatava perioodi pikenedamine loob vanematele paindlikumad võimalused ühitada töö- ja pereelu ning kasutada vanemapuhkust vastavalt pere vajadustele, see aitab eelduslikult leevendada negatiivseid mõjusid ka kõrgemapalgaliste naiste jaoks, kui nad saavad vanemapuhkust ja -hüvitist senisest paindlikumalt kasutada.

Riski, mille kohaselt paindlikumad võimalused minna pärast lapse 30-päevaseks saamist tööle võivad kaasa tuua laste heaolu halvenemise, peab Sotsiaalministeerium väikeseks. Senine statistika on näidanud, et pigem eelistavad naised vanemahüvitise saamise ajal töötada osalise tööajaga (2016. aasta SKA andmetel töötasid naised vanemahüvitise saamise ajal keskmiselt 3 kuud). Eelnõuga loodavad paindlikumad võimalused töö- ja pereelu ühitamiseks arvestavad nii laste heaoluga kui annavad naistele paremaid võimalused osaleda tööturul. Väikelapse kõrvalt (osalise tööajaga) töötamine võimaldab naisel hoida end tööga kursis ja vältida pikki karjäärikatkestusi. Muudatustega kohanemine võtab ühiskonnas mõnevõrra aega, mistõttu võib eeldada, et muudatuse tulemusena nende naiste osakaal, kes peale lapse 30-päevaseks saamist töist tulu teenima hakkavad, kasvab aeglaselt, pigem naastakse tööturule osalise tööajaga töötades.

Töötamise piirangu vähendamine võib kaasa tuua ka riski, mille kohaselt suureneb tööandja surve lapsevanema varasemaks tööle naasmiseks, kuid ka siinkohal ei hinda Sotsiaalministeerium seda riski väga suureks vanemapuhkusele olevatele töötajatele töölepingu seadusega sätestatud kaitse tõttu.

Kokkuvõttes on rasedus- ja sünnituspuhkuse asendamisel emapuhkusega ning sünnitushüvitise asendamisel ema vanemahüvitisega oluline sotsiaalne, sh demograafiline mõju, sest mõju ulatus ja mõjutatud sihtrühma suurus on keskmised ning mõju esinemise sagedus ja ebasoovitavate mõjude esinemise risk on väikesed.

Mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Kaasnev mõju riigiasutuste korraldusele ja avaliku sektori kuludele väljendub eelkõige muutustes SKA ja haigekassa töökoormuses ning riigieelarve kuludes.

Mõju ulatus ja esinemise sagedus

Praegu maksab sünnitushüvitist haigekassa, kuid tulevikus hakkab emapuhkuse ajal makstava ema vanemahüvitise väljamakseid tegema SKA. Praegused skeemide erisused ja ühelt skeemilt teisele üleminek tekitavad segadust lapsevanematele ning on ka raskesti mõistetavad tööandjatele ja seotud ametkondadele. Hüvitiste ümberarvutamine, tühistamine ja täiendav infovahetus suurendab omakorda ametkondade töökoormust, samas kui samaeesmärgiliste hüvitiste administreerimine kahe asutuse (haigekassa ja SKA) poolt koormab niigi nende haldusvõimekust. Muudatusega väheneb kahe erineva skeemi administreerimisest, infovahetusest ja ümberarvestamistest tingitud töökoormus. Haigekassa töökoormus väheneb, kuna kaob ära vajadus menetleda enam kui 10 000 sünnitushüvitise maksmise juhtu aastas. Eeldatavalt suureneb nende menetluste arvelt mõnevõrra SKA töökoormus, kuid kuna SKA teeb ka vanemahüvitise väljamakseid, ei kaasne muudatusega samas mahu menetluste arvu kasvu. Pigem jääb SKA töökoormus samaks, kuna sünnitushüvitist saanud emade sihtrühm teeb ka praegu vanemahüvitise saamiseks avalduse SKA-sse. Sünnituslehe liikumises praegu muudatusi ette ei nähta, kuivõrd SKA-le jääb endiselt juurdepääs haigekassa infosüsteemides kajastuvatele sünnituslehtedele. Haigekassal on sünnituslehtedel olevat teavet vaja, et tagada rasedatele naistele ravikindlustus. IT-süsteemide ning infovahetuse arenedes võib tulevikus tekkida lahendus, mille kohaselt saab haigekassa emapuhkusele läinud või ema vanemahüvitist saama hakanud naiste kohta teavet muudmoodi (näiteks, kui SKA teavitab haigekassat naisele ema vanemahüvitise maksmata hakkamisest), missugusel juhul on võimalik sünnituslehtede andmevahetuse praktikast paindlikult muuta.

IT-arenduskulu maksimaalselt 70 000 euro ulatuses kaasneb seoses sünnituslehe eraldamisest ajutise töövõime lehe alt arstide/ämmaemandate töölaual. Kokku pakuvad sünnitusteenust 23 haiglat, sünnituslehe väljakirjutamise õigus on ka esmatasandi tervishoiukeskustel, kelle koosseisus on ämmaemand. Edaspidi ei täida arst/ämmaemand enam sünnituslehte ajutise töövõime universaalse lehe alusel, vaid arsti/ämmaemanda töölauale on vaja luua eraldi rida sünnituslehele. Nimetatud IT-arenduse hüvitab haigekassa teenuste sees oleva IT-arenduse komponendi arvelt. Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK) planeerib koos Eesti Haiglate Liiduga sünnituslehti puudutava IT-arenduse 2021. aasta teekaardile.

Kokkuvõttes võib muudatusest tulenevat mõju ulatust SKA ja haigekassa töökoormusele hinnata keskmiseks, kuid mõju esinemise sagedust väikeseks, kuna tegemist on ühekordse muudatusega.

Sihtrühma suurus ja ebasoovitava mõju risk

Sihtrühma suurus on väike, kuna muudatus mõjutab peamiselt SKA-d ja haigekassat. Ebasoovitavate mõjudena võib vahetult peale muudatuse elluviimist kaasneda inimeste teadmatuse, millise asutuse poole pöörduda ning see võib tuua kaasa lisatöökoormuse administreerimise ja infovahetuse näol haigekassale. Samas võib eeldada, et selline lisakoormus on minimaalne ja lühiajaline, kuna eelnõus on arvestatud ka täiendavate kommunikatsioonikuludega, millega ennetatakse sihtrühma teadmatuse riski. Kokkuvõttes muutub muudatuse tulemusena avaliku teenuse kvaliteet sihtrühma jaoks kvaliteetsemaks.

Kokkuvõttes võib muudatuse mõju hinnata riigiasutuste korraldusele väheoluliseks – mõju ulatus on küll keskmine, kuid mõju esinemise sagedus, sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väike.

Mõju riigieelarvele

Emapuhkust hakatakse alates 1. aprillist 2022 tasustama ema vanemahüvitisega. Ema vanemahüvitist hakkab haigekassa asemel välja maksma SKA. Muudatusega ei kaasne riigieelarvele kulude suurenemist, kuna need kaetakse haigekassale tehtavate siirete tasaarvestamise kaudu. Detailsemalt saab sellest lugeda muudatuse 7 juures, kus käsitletakse sünitushüvitise kehtetuks tunnistamisest tulenevaid haigekassa tulusid ja riigieelarve kulusid. Kokkuvõttes on nimetatud muudatusest tulenev mõju riigieelarvele väike. Täpsem kulude prognoos on esitatud eelnõu seletuskirja 7. peatükis.

Muudatus 2

Muudatusega luuakse võimalus peatada ja taaslustada vanemahüvitise maksmist kalendripäevade kaupa vastavalt isiku soovile kuni lapse 3-aastaseks saamiseni.

Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Kaasnev sotsiaalne, sh demograafiline mõju väljendub eelkõige võimalikes muutustes lapsevanemate tööturukäitumises ning töö- ja pereelu ühitamises.

Mõju ulatus

Kehtiv vanemahüvitise maksmise skeem on seni olnud üpris jäik ning võimaldanud vähe töö- ja pereelu kombineerida. Vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi muudatuste üks eesmärk on olnud luua rohkem paindlikkust vanemahüvitise väljavõtmiseks, et lapsevanemad saaksid vajaduse korral kombineerida lapse eest hoolitsemist ja osalist töötamist. Enamikus Euroopa riikides võimaldatakse vanematel valida, mis ajaperioodil ja millises suuruses vanemahüvitist nad soovivad kasutada, kombineerides selle raames ka näiteks osalise tööajaga töötamist ja/või osalise vanemahüvitise samaaegset maksmist mõlemale vanemale. Vanemahüvitise ja -puhkuse kasutamise paindlikkuse suurendamine ja täiendavate valikuvõimaluste pakkumine mõjutab vanemate tööturukäitumist. Paindlikud võimalused tööd ja pereelu ühitada, ilma et selle raames väheneks pere sissetulek ja eneseteostusvõimalused, võimaldavad peredel teha otsuseid, mis neile kõige paremini sobivad ning loovad laste saamiseks ja kasvatamiseks turvatunde.

Eelnõu muudatusena luuakse vanematele võimalus kasutada vanemahüvitist päevade kaupa. 2020. aasta 1. juulist on vanematel küll võimalus peatada ja taaslustada vanemahüvitise saamist kalendrikuude kaupa kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Kõnealuse eelnõuga võimaldatakse aga vanemahüvitise maksmist katkestada ja taaslustada kalendripäevade kaupa ning seda samuti kuni lapse 3-aastaseks saamiseni. Seega võivad mõlemad vanemad näiteks osalise tööajaga töötada ja vaheldumisi lapsega kodus olla. Praxise analüüsis¹¹ on välja toodud, et taoline osaline töötamine ja puhkuse kombineerimine võimaldab mõlemal vanemal vältida pikaajalisi töökatkestusi, säilitada tööalast kvalifikatsiooni ja töist

¹¹ Biin, Helen, Karu, Marre, Masso, Märt, Veldre, Vootele 2013. Eesti vanemapuhkuste süsteemi analüüs. Aruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

sissetulekut. Võimalus ühes kalendrikuus jagada vanemapuhkusele olemist ja osalise tööajaga töötamist soodustab ka võrdsemat hoolduskoormuse jagunemist vanemate vahel. See omakorda võib kaudset mõju avaldada sünditusealiste naiste varjatud diskrimineerimise vähendamisele töötajate töölevõtmisel – tööandja võib palgata julgemalt sünditusealisi naisi, kui neil on võimalus töötada vanemapuhkuse ajal osalise tööajaga ning mitte katkestada töötamist pikaks ajaks. Samuti on tulevikus senisest suurem võimalus, et vanemapuhkust kasutavad (vähemalt osalise koormusega) mehed. Erinevate analüüside tulemused on viidanud sellele, et praegu diskrimineeritakse sünditusealisi naisi tööturul rohkem kui teisi, kuna neil on suurem tõenäosus jääda lapsega koju hoolduskoormuse tekkimise korral. Tööandjad tunnevad huvi tööle kandideerija perekondliku tausta vastu pigem siis, kui kandideerijaks on naine. See näitab, et tööandjate jaoks mõjutavad lapsed ja pereelu pigem naiste kui meeste tööpanust.^{12, 13}

Kokkuvõttes parandab muudatus oluliselt lapsevanemate võimalusi oma töö- ja pereelu ühitada. Samuti võib muudatus suurendada isade osalust vanemapuhkuste kasutamisel, mis omakorda soodustaks naiste varasemat naasmist tööturule. Naiste pikaajaliste karjäärikatkestuste vähenemine aitaks kaudselt vähendada ka palgalõhet, kuna naised ei kaotaks lastega kodus olemise tõttu niivõrd palju staažis. Muudatusest tulenevat mõju ulatust võib hinnata keskmiseks, kuna muutused võivad toimuda lapsevanemate tööturukäitumises, kuid need ei valmista eelduslikult lapsevanematele kohanemiskursusi.

Sihtrühma suurus ja mõju avaldumise sagedus

SKA andmetel määrati esimest korda¹⁴ lapse kohta 2016. aastal vanemahüvitist kokku 14 799 inimesele, neist umbes 90,7% (13 422) olid naised ja 9,3% (1377) mehed. Vanemahüvitist saavad pered moodustavad hinnanguliselt 10% kõikidest lastega leibkondadest ning 36% alla 3-aastase noorima lapsega leibkondadest. Samas on nende isikute arv, kes tegelikkuses vanemahüvitise väljavõtmist regulaarselt peatama ja taasalustama hakkavad, et näiteks osalise tööajaga töötada, oluliselt väiksem kui kõikide vanemahüvitise saajate arv. Kõik vanemad ei soovi antud võimalusi kasutada ning samuti ei ole võimalik paindlikke võimalusi kasutada kõikidel tegevusaladel ja igat tüüpi tööde puhul. Osajaga töötamine ei ole Eesti ühiskonnas ka väga levinud – osajaga töötavate palgatöötajate osakaal jääb Eesti tööjõu-uuringu andmetel läbi aastate vahemikku 7–10% ning on ülekaalukalt enim levinud naiste hulgas.¹⁵ Statistikaameti andmetel töötas 2016. aastal 25–49-aastastest osajaga 8% hõivatutest (naistest 12% ja meestest 4%). Naiste puhul mõjutab osajaga töötamist alaealiste laste olemasolu, samuti laste vanus – mida noorem laps, seda suurem on osajaga töötavate naiste osakaal. Meeste puhul alaealiste laste olemasolu nende osajaga töötamise määra oluliselt ei mõjuta. Samas võib eeldada, et muudatustega loodavad paindlikud võimalused vanematele osajaga töötada ja vanemapuhkusele olla motiveerivad tulevikus rohkemaid naisi ja mehi kombineerima töötamist ja vanemapuhkusele olemist. Statistikaameti 2016. aasta tööjõu-uuringu andmed näitavad, et 16%-l rasedus- ja sünnitus- või lapsehoolduspuhkusele olijatest on olemas huvi ja soov alla 3-aastase lapse kõrvalt tööle asuda. Võib eeldada, et muudatuse jõustumise algusaastatel võib selliseid paindlikkuse võimalusi hakata kasutama ilmselt 5–10% kõigist vanemahüvitise saajatest, kuid tulevikus nende kasutajate määr seoses uuenevate

¹² Turk, Pirjo; Anniste, Kristi; Masso, Märt; Karu, Marre; Kriger, Tatjana 2015. Uuring soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamise ja indikaatorite väljatöötamine seaduse mõjude hindamiseks. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

¹³ Turu-uuringute AS (2016). Soolise võrdõiguslikkuse monitooring.

¹⁴ Vanemahüvitise määramine lapse eest esimest korda.

¹⁵ Eesti tööelu-uuring 2015. Artiklite kogumik. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 1/2017.

töövormidega kasvab. Kokkuvõttes on aga muutusest mõjutatud sihtrühmaks potentsiaalselt kõik vanemahüvitise saajad, kes moodustavad alla 3-aastase noorima lapsega leibkondadest hinnanguliselt 36%. Seega võib mõjutatud sihtrühma suurus hinnata keskmiseks. Mõju avaldumise sagedust hinnatakse väikeseks, kuna puudutab vaid ühte lapsekasvatusetappi kuni lapse 3-aastaseks saamiseni.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk

Kui vanemad kasutavad vanemahüvitise maksmise peatamist selleks, et osalise tööajaga tööl käia, võib sellega kaasneda risk, et vanematel tekivad lapsehoiuga seonduvad probleemid. Töötamise ajal vajavad ilmselt paljud vanemad lapsehoiuteenust, kuid kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada lasteaiakoht alles alates lapse 1,5-aastaseks saamisest. Alla 1,5-aastaste laste formaalse hoiu kättesaadavus ja kasutamine¹⁶ on Eestis veel vähe levinud. Samas, kui vanemad kombineerivad omavahel osalise tööajaga töötamist ja puhkamist, aitab see leevendada hoolduskoormuse probleemi ning jagada lapsehoidmist pere sees. Alati säilib vanemal võimalus olla vanemapuhkusel ka ilma katkestusteta. Seega võib ebasoovitavate mõjude kaasnemise riski hinnata väikeseks.

Kokkuvõttes on vanemahüvitise saamise peatamisel ja taasalustamisel oluline sotsiaalne, sh demograafiline mõju, sest mõju ulatus ja sihtrühma suurus on keskmine, kuid mõju esinemise sagedus ja ebasoovitavate mõjude esinemise risk on väikesed.

Mõju majandusele

Kaasnev mõju majandusele väljendub eelkõige tööandjate halduskoormuse muutuses, kui vanemapuhkusel olevad töötajad soovivad osalise ajaga töötada.

Sihtrühma suurus

Lisaks vanemapuhkusel olevatele vanematele on mõjutatud sihtrühmaks ka tööandjad. Statistkameti andmetel oli Eestis 2016. aastal kokku 120 450 tööandjat. Eeldusel, et kõik vanemahüvitist saavad töötajad töötavad eri tööandjate juures, oli mõjutatud tööandjaid 2016. aastal ca 14 800, moodustades kõigist tööandjatest 12%. Seega on mõjutatud sihtrühma suurus keskmine.

Mõju ulatus, mõju esinemise sagedus ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk

Praxise¹⁷ tehtud intervjuudes tööandjatega toodi välja, et olukord, kus töösuhtesse ei teki pikka katkestust, vaid koormust kahandatakse ajutiselt, on nende silmis pigem positiivne, kuna see nõuab tööandjalt väiksemaid ümberkorraldusi, võimaldades jätkuvalt rakendada töötaja oskusi ja kvalifikatsiooni. Teisalt ei vähene töötaja pädevus, kuna säilib side töökohaga ja võimalike ümberkorraldustega, mis muudab täiskoormusega tööle naasmise mõlemale poolele eelduslikult valutumaks. Tööandjate jaoks on just kõige keerulisem olukord see, kui töötaja on vanemapuhkuse tõttu aastaid töölt eemal, kuna see eeldab asendaja leidmist ja tema väljaõpetamist ning samas vanemapuhkusele naasvale töötajale sama töö tagamist. Ka tööandjate hinnangul on kehtiv vanemapuhkuste süsteem jäik ning peamise probleemina

¹⁶ Haridusministeeriumi andmetel oli 2016/2017. õppeaastal koolieelsetes lasteasutustes tegevuses olevaid alla 2-aastaseid lapsi 4104, mis on ca 14% kõikidest vastavas vanuses olevatest väikelastest.

¹⁷ Biin, H., Karu, M., Masso, M., Veldre, V. (2013). Eesti vanemapuhkuste süsteemi analüüs. Aruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

nähaksegi seda, et pole piisavalt võimalusi kombineerida osajaga töötamist ja vanemapuhkusel olemist.

Ebasoovitavate mõjude risk on tööandjate halduskoormuse suurenemine, sest teatud sektorites või teatud tüüpi tööde puhul on ümberkorraldused keerulised. On raske hinnata, kas tööandjale tekitaks suuremat koormust töötaja täielik või osaline asendamine, sest see sõltub paljudest teistest teguritest, mis iseloomustavad konkreetset tööandjat või töökohta. Teisalt tuleb arvesse võtta, et tööandjal ei ole kohustust pakkuda osalise tööajaga tööd töötajale juhul, kui isik ei töötanud ka enne vanemapuhkusele minekut osalise tööajaga. Kui isik sooviks vanemapuhkuselt naasta, peab tööandja pakkuma talle samasuguseid töötingimusi, nagu isikul oli enne vanemapuhkusele minekut. Osalise tööajaga töös tuleb töötajal ja tööandjal kokku leppida. Seega ei kaasne tööandjatele seoses võimalusega võtta vanemahüvitist välja päevade kaupa riski, et vanemapuhkusel olevad lapsevanemad hakkaksid liialt sageli töötamist taasalustama ja peatama. Eelnõus ettenähtud lahendus ei tooks kaasa lisakohustusi tööandjatele ning osalise koormusega töötamist ja projektipõhist tööd saaks isik teha vaid kokkuleppel tööandjaga. Arvestades, et Eestis ei ole osalise tööajaga töötamine väga levinud, siis kasutatakse sellist kalendripäevade kaupa vanemahüvitise väljavõtmist ja samal ajal töötamist projektipõhiste tööde tegemiseks. Kui isik töötas ka enne vanemapuhkusele jäämist osalise tööajaga ning ta soovib naasta tööle, peab ta eelnõu järgi teavitama tööandjat sellest 45 päeva ette. Seega annab see tööandjale piisavalt aega, et asendajat teavitada ja luua tingimused, et isik saab naasta. Alla kolmeaastase lapse vanematele on sotsiaalmaksu osas ka erisused loodud ja tööandja ei pea väiksema töötasu puhul maksma töötaja eest sotsiaalmaksu kuumäära, vaid saab sotsiaalmaksu maksta palga pealt.

Kui isik on peatanud vanemahüvitise saamise vähemaks ajaks kui üks kalendrikuu ning ta saab ühes kuus vanemahüvitist osaliselt, ei ole sellisel juhul SKA jaoks siiski oluline periood, mille eest isik peatas vanemahüvitise saamise, vaid SKA vaatab vastava kuu eest laekunud sotsiaalmaksu. Sellise lahendusega ei kaasne tööandjatele lisatöökoormust, kuna tööandjad ei peaks hakkama esitama tõendeid ega märkima TÖR-i seda, millal isik töötas.

Kokkuvõttes on ebasoovitavate mõjude risk väike. Mõju ulatust võib hinnata keskmiseks, sest lapsevanemate tööturukäitumises võivad küll tekkida muutused, millega peavad arvestama ka tööandjad, kuid eeldatavalt ei valmista need tööandjale kohanemisraskusi. Mõju avaldumise sagedust hinnatakse keskmiseks, sest vanemapuhkuse alustamine ja katkestamine pole igapäevane, kuid võib olla regulaarne tegevus alla 3-aastaste laste vanemate puhul. Samas sõltub mõju sagedus ka sellest, kui palju töötajaid ettevõttes/asutuses on.

Kokkuvõttes võib majanduslikku mõju tööandjatele hinnata oluliseks, kuna mõjutatud sihtrühma suurus, mõju ulatus ja selle esinemise sagedus on keskmised ning ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk on väike.

Mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Kaasnev mõju riigiasutuste korraldusele ja avaliku sektori kuludele ja tuludele väljendub eelkõige SKA töökoormuse muutus.

Mõju ulatus ja esinemise sagedus

Kui lapsevanem peatab ja taasalustab vanemahüvitise saamist eesmärgil töötada osalise tööajaga, kaasneb sellega SKA-le täiendav hüvitiste arvestuse pidamise ja kontrollimise

vajadus. Samas, kuna vanemahüvitise saamise ja samaaegse sotsiaalmaksuga maksustatava tulu teenimisel kehtivad üldreeglid, ei tohiks olulist lisakoormust SKA-le kaasneda. Lisatöö võib tekkida juhtudel, kui isiku sotsiaalmaksuga maksustatava tulu suurus ületab pool hüvitise ülempiiri, mille puhul tuleb vanemahüvitist vähendada. Vanemahüvitise ühe kalendripäeva suurst ei vähendata kunagi alla vanemahüvitise määra alusel arvatud ühe kalendripäeva hüvitise suurst. Muudatus eeldab ka SKA infosüsteemide arendamist. Seega võib muudatusest tulenevat mõju ulatust SKA töökoormusele hinnata keskmiseks, kuid mõju esinemise sagedust väikeseks, kuna tegemist on ühekordse muudatusega. Sihtrühma suurus on väike ning ebasoovitavat mõju SKA-le ei kaasne.

Kokkuvõttes võib muudatuse mõju riigiasutuste korraldusele hinnata väheoluliseks – mõju ulatus on küll keskmine, kuid mõju esinemise sagedus, sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väike.

Mõju riigieelarvele

Kuna tegu on käitumusliku muutusega, on raske hinnata selle ulatuse mõju riigieelarvele. Vanemahüvitise maksamise peatamisel ja taasalistamisel ei arvestata ühe kalendripäeva vanemahüvitise suurst ümber, mistõttu on vanemahüvitise kogusumma ühe isiku kohta sama, sõltumata sellest, kas see makstakse välja järjestikku või 545 päeva jooksul või osade kaupa kolme aasta jooksul. Tõenäoliselt lükkaks osa lapsevanemaid oma vanemapuhkust ja -hüvitist edasi, mistõttu võib see esimestel aastatel kahandada veidi vanemahüvitise kulu riigieelarvele. Teisalt, kui suureneb osalise tööajaga töötavate töötajate arv, toob see riigile sisse maksutulu. Kokkuvõttes on muudatuse mõju riigieelarvele väike.

Muudatus 3

Muudatusega luuakse vanematele võimalus olla kahe kuu ulatuses mõlemal koos vanemapuhkusel ja mõlemal saada selle perioodi eest vanemahüvitist.

Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Kaasnev sotsiaalne, sh demograafiline mõju väljendub eelkõige võimalikes muutustes ühitada töö- ja pereelu ning jagada hoolduskoormust ema ja isa vahel.

Mõju ulatus

Kuigi 2016. aasta soolise võrdõiguslikkuse monitooringu¹⁸ tulemused näitavad, et järjest rohkem tähtsustatakse isade rolli lastega tegelemises, ei kajastu muutused veel inimeste reaalses käitumises. Vaatamata heldele vanemahüvitisele ja selle pikale perioodile on läbi aastate isade osakaal hüvitise saajatest olnud väike (väike tõus on küll aasta-aastalt isade osakaalus toimunud). Esimese vanemapuhkuste eelnõuga loodi isadele 30-päevane täiendav vanemahüvitise saamise õigus. Sotsiaalministeerium on prognoosinud, et 2021. aastaks isade õigust täiendavale vanemahüvitisele kasutab 65% isadest. Et isade osalust lastega tegelemisel veelgi soodustada ja toetada, luuakse eelnõuga vanematele võimalus olla kahe kuu ulatuses samal ajal vanemapuhkusel ja saada vanemahüvitist. 2016. aasta Euroopa sotsiaaluuringu andmed näitavad, et kohati takistab isade lapsehoolduspuhkusele jäämist ka emade hoiak ja valmisolek jätta laps isaga üksi koju – 25% vastanutest leidis, et isade motivatsiooni lapsega

¹⁸ Turu-uuringute AS (2016). Soolise võrdõiguslikkuse monitooring.

koju jääda mõjutaks väga palju emade soosivam suhtumine. Muudatus arvestab ka nende perede vajadustega, kus vanemad pole mingitel põhjustel valmis selleks, et lapsega jääks koju vaid isa. Seega soodustab muudatus hoolduskoormusega seonduvate hoiakute ja mõttemallide muutumist, mis tulevikus hakkab eeldatavasti kajastuma ka lapsevanemate reaalses käitumises.

Vanemate samaaegne vanemapuhkusel olemine soodustab isade võrdsemat osalemist laste eest hoolitsemises ja kasvatamises. Uuringud näitavad, et mida rohkem osaleb isa lapse sünni järel tema hooldamises, seda suurem on isa kiindumus oma lapsesse ja ka edasine osalemine lapse elus, sh lapse ülalpidamises.¹⁹ Isade suuremal osalusel lapse hooldamises on positiivne mõju sündimusnäitajatele nii pere kui riigi tasandil – isa mõõdukalt pikal vanemapuhkusel on positiivne mõju pere teise ja kolmanda lapse sünnile.²⁰

Kokkuvõttes võib mõju ulatust hinnata keskmiseks, sest muudatus mõjutab arusaama soorollidest ning toob kaasa hoolduskoormuse võrdsema jaotuse lastevanemate seas, kuid eeldatavasti ei kaasne nende muudatustega kohanemiskulusi.

Sihtrühma suurus ja mõju avaldumise sagedus

SKA andmetel määrati esimest korda²¹ lapse kohta 2016. aastal vanemahüvitist kokku 14 799 inimesele, neist umbes 90,7% (13 422) olid naised ja 9,3% (1377) mehed. Vanemahüvitist saavad pered moodustavad hinnanguliselt 10% kõikidest lastega leibkondadest ning 36% alla 3-aastase noorima lapsega leibkondadest. Esimese vanemapuhkuste eelnõuga loodi isadele 30-päevane täiendav vanemahüvitise saamise õigus, mis jõustub 1. juulil 2020. Sotsiaalministeerium on prognoosinud, et 2021. aastaks isade õigust täiendavale vanemahüvitisele kasutab 65% isadest ning 2023. aastaks 70% isadest. Eelduste kohaselt ei ole muudatuse jõustumise järel nende vanemate osakaal, kes kahe kuu ulatuses samal ajal vanemapuhkusel olema hakkaks, kuigi suur. Algusaastatel võib selliseid paindlikkuse võimalusi hakata kasutama ilmselt 5–10% kõigist vanemahüvitise saajatest, kuid võib arvata, et tulevikus nende kasutajate määr mõnevõrra kasvab. Kokkuvõttes on aga potentsiaalselt muudatusest mõjutatud kõik vanemahüvitise saajad ehk sihtrühma suurus võib hinnata keskmiseks.

Mõju avaldumise sagedus on väike, sest samaaegne vanemapuhkusel olemise periood on üks lühike lapsekasvatamise etapp, mitte igapäevane või regulaarne sündmus.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk

Kui vanemad kasutavad vanemahüvitise samaaegse saamise õigust, lüheneb vanemahüvitise maksmise koguperiood proportsionaalselt nende päevade võrra, mille jooksul vanemad said vanemahüvitist samal ajal. Kui hüvitise periood lõppeb varem, võib sellega kaasneda risk, et vanematel puuduvad võimalused panna lapsi lapsehoidu või lasteaeda. Kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada lasteaiakoht alles alates lapse 1,5-aastaseks saamisest. Kuid kuna kahe kuu ulatuses samal ajal vanemapuhkust kasutavate vanemate sihtrühm on algusaastatel eelduslikult väike, võib arvata, et ka nimetatud kaasnev negatiivne risk puudutab

¹⁹ Järviste, L. (2008). Isadust toetavad poliitikad Eestis ja Euroopas. *Poliitikaanalüüs, Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 7/2008*. Tallinn: EV Sotsiaalministeerium.

²⁰ Duvander, A.-Z., Andersson, G. (2006). Gender Equality and Fertility in Sweden. A study on the impact of Father's uptake of parental leave on continued childbearing. *Marriage and Family Review*, vol 39: 121–142.

²¹ Vanemahüvitise määramine lapse eest esimest korda.

väheseid. Ebasoovitavate mõjude risk on ka võimalik tööandjate halduskoormuse suurenemine, sest teatud sektorites või teatud tüüpi tööde puhul on ümberkorraldused keerulised ning tuleb leida asendaja, kui lapsevanem otsustab kaheks kuuks lapsega koju jääda. Kui aga mõlemad lapsevanemad kasutavad võimalust hoolitseda lapse eest ning saada vanemahüvitist samal ajal, väheneb koosoldud päevade võrra nende vanemahüvitise maksmise koguperiood, mistõttu võib ka teine vanem naasta tööturule varem kui järjestikku vanemahüvitist välja võttes.

Kokkuvõttes on vanemate samaaegsel vanemapuhkusel olemisel oluline sotsiaalne, sh demograafiline mõju, sest mõju ulatus ja sihtrühma suurus on keskmised ning mõju esinemise sagedus ja ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väikesed.

Mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Kaasnev mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele väljendub eelkõige muutuses SKA töökoormuses ja riigieelarve kuludes.

Mõju ulatus, mõju esinemise sagedus, sihtrühma suurus ja ebasoovitava mõju kaasnemise risk

Kui lapsevanemad hoolitsevad kahe kuu vältel samal ajal lapse eest ja saavad sel perioodil vanemahüvitist, väheneb hüvitise maksmise koguperiood vastavalt ühiselt kasutatud perioodile. Sellest tulenevalt peab SKA hakkama pidama arvestust vanemahüvitise maksmise perioodi pikkuste lühendamise kohta ning samuti kontrollima vanemate töötamise andmeid. Seega kaasneb eelduslikult SKA-le täiendav töökoormus. Samas võib eeldada, et SKA töökoormus ei kasva muudatuse tõttu märkimisväärselt ega too kaasa vajadust täiendava personali järele, kuna päevapõhist arvestust hakkab tegema vastav IT-süsteem. Kokkuvõttes võib muudatusest tulenevat mõju ulatust SKA töökoormusele hinnata keskmiseks, kuid mõju esinemise sagedust väikeseks, kuna tegemist on ühekordse muudatusega. Sihtrühma suurus võib hinnata väikeseks, kuna muudatus puudutab peamiselt ainult ühte riigiasutust – SKA-d. Eelduslikult ei kaasne muudatusega SKA-le ebasoovitavaid mõjusid.

Kokkuvõttes võib muudatuse mõju riigiasutuste korraldusele hinnata väheoluliseks – mõju ulatus on küll keskmine, kuid mõju esinemise sagedus, sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väike.

Mõju riigieelarvele

Eelnõu kohaselt võivad vanemad nii ema vanemahüvitise, isa vanemahüvitise kui ka jagatava vanemahüvitise maksmise perioodil saada hüvitist samal ajal kuni 60 kalendripäeva. Vanemate samaaegne vanemapuhkusel olemine ja vanemahüvitise saamine võib veidi suurendada riigieelarve kulusid, kuna see soodustab isade suuremat osalust lapse kasvatamisel. Samas on kogu skeemi ulatuses arvestatud isade osakaalu kasvuga järgnevatel aastatel. Kokkuvõttes on muudatuse mõju riigieelarvele väike. Täpsem kulude prognoos on esitatud eelnõu seletuskirja 7. peatükis.

Muudatus 4

Muudatusega luuakse erisused surnuna sündinud laste, enneaegsete (enne 34. rasedusnädalat sündinud) laste ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmike vanematele. Enne tähtaega sündinud laste ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmike puhul on mõlemal vanemal õigus

saada samal ajal vanemahüvitist kahe kuu vältel ning neil ei vähendata vanemahüvitise maksmise koguperioodi pikkust ühe kuu võrra (nagu õigel ajal sündinud laste vanematel). Sünnitusel või 30 päeva jooksul pärast sündi surnud laste vanematele makstakse taastumiseks ühe kuu ulatuses vanemahüvitist.

Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Kaasnev sotsiaalne, sh demograafiline mõju väljendub eelkõige perede ja laste heaolus ning hoolduskoormuse jagamises vanemate vahel.

Sihtrühma suurus

Meditšiinilise sünniregistri ja raseduskatkestus andmekogu andmete kohaselt oli 2016. aastal sünnituste arv 13 830 (k.a surnultsünnid). Samal aastal sündis surnult 48 last, mis moodustab sünnituste arvust 0,3%. Enne teist elukuud suri 2016. aastal 21 last, mis moodustab kõikidest elussündinutest 0,1% (elussündinute arv oli 2016. aastal 14 053). Enne 34. rasedusnädalat sündinud laste arv oli 443, mis moodustab 3% elussündinute arvust. Kolmikuid ja enamaarvulisi mitmikke sündis 2016. aastal kolmel korral, mis moodustab 0,02% kõikide sünnituste arvust. Kokkuvõttes on loetletud haavatavate sihtrühmade suurus väike.

Mõju ulatus, mõju esinemise sagedus ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk

Seni on vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemis puudunud erisused enamhaavatavatele sihtrühmadele. MTÜ Enneaegsed Lapsed on tähelepanu pööranud asjaolule, et enne tähtaega sündinud lapsed vajavad üldjuhul pärast sündi pikaajalist haiglaravi ning kui peres on ka teisi lapsi, tekib sageli olukord, kus ema on pikemalt vastsündinud lapsega haiglas ning lapse isa hoolitseb kodusolevate laste eest. Muudatusena tehtav erisus maksta enne tähtaega sündinud laste vanematele vanemahüvitist samal ajal aitab leevendada selle sihtrühma keerulist olukorda peale lapse sündi. Vanematel on võimalik saada vanemahüvitist samal ajal kuni kahe kuu ulatuses, ent vanemahüvitise maksmise koguperioodi ei vähendata rohkem kui üks kuu. Muudatus aitab tagada perele võimaluse hoolitseda enneaegse lapse eest ning samal ajal tagada ka leibkonna teiste liikmete heaolu. Vanemate samaaegne vanemahüvitise saamine aitab jagada hoolduskoormust vanemate vahel võrdsemalt ning toetab ka leibkonna majanduslikku toimetulekut, kui mõlemal vanemal on vaja sellises keerulises olukorras pühenduda perele ja laste eest hoolitsemisele.

Keeruline olukord ootab sageli ees ka kolmikute ja enamaarvuliste mitmike vanemaid peale mitmike sündi. Mitmike sünd toob perele kaasa suure hoolduskoormuse kasvu. Kolme või enama lapsega tegelemiseks on tarvis rohkem kui ühe lapsevanema hoolt ja aega. Muudatusena tehtav erisus kolmikute ja enamaarvuliste mitmike vanematele vanemahüvitise samaaegse maksmisel aitab leevendada suurenenud hoolduskoormuse probleemi peale laste sündi. Vanematel on võimalik saada vanemahüvitist samal ajal kuni kahe kuu ulatuses, ent vanemahüvitise maksmise koguperioodi ei vähendata rohkem kui üks kuu.

Haavatavaks sihtrühmaks on ka vanemad, kelle laps sünnib surnult või sureb 30 päeva pärast sündi. Senise praktika kohaselt ei nõuta emalt sünnitushüvitist tagasi ning ta võib soovi korral olla lõpuni rasedus- ja sünnituspuhkusel. Muudatusena rasedus- ja sünnituspuhkuse ning sünnitushüvitise asendumisel emapuhkuse ja ema vanemahüvitisega võimaldatakse jätkuvalt selliste juhtumite korral saada emal 30 päeva vanemahüvitist ja vanemapuhkuse õigusega isikutel olla vanemapuhkusel. Selline võimalus antakse ka 30 päeva ulatuses isadele, kes

võivad samuti soovida taastuda ning veeta selle aja koos lapse emaga. See muudatus aitab veidigi leevendada perekondade olukorda peale sellist väga kurba sündmust.

Kokkuvõttes hinnatakse muudatusest tulenevat mõju ulatust mõjutatud sihtrühmadele keskmiseks, sest muudatused aitavad leevendada nendes peredes suurenenud hoolduskoormuse probleemi ning parandada nende leibkondade heaolu, kuid muudatusega ei kaasne märkimisväärset muutust sihtrühma senises toimimises. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna eespool nimetatud sündmused juhtuvad ebaregulaarselt ning selliseid erisusi saab kasutada väga piiratud aja jooksul ja need puudutavad vaid lapsekasvatuse ühte etappi. Ebasoovitavate mõjudena võib välja tuua mõju tööandjatele, kui enne tähtaega sündinud laste või kolmikute või enamaarvuliste mitmikute vanemad soovivad kaheks kuuks töölt eemale jääda ning nende vanemahüvitise saamise periood pikeneb ühe kuu võrra. Samas tuleb ka siin silmas pidada, et nii nagu seni kehtinud regulatsiooni puhul, on lapsehoolduspuhkusel (tulevikus vanemapuhkusel) võimalik olla kuni lapse 3-aastaseks saamiseni ning ka praegu on paljud vanemad enne tähtaega sündinud lastega pikemalt kodus. Kuna aga mõjutatud sihtrühm on väike ning erisused ei too kaasa pikki puhkuseperioode, võib negatiivset mõju tööandjatele hinnata väikeseks.

Kokkuvõttes on muudatusel väheoluline sotsiaalne, sh demograafiline mõju, sest mõjutatud sihtrühma suurus, mõju esinemise sagedus ja ebasoovitava mõju esinemise risk on väikesed ning mõju ulatus on keskmine.

Mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Kaasnev mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele väljendub eelkõige muutuses SKA töökoormuses ja riigieelarve kuludes.

Sihtrühma suurus, mõju ulatus ja esinemise sagedus ning ebasoovitava mõju kaasnemise risk

Haavatud sihtrühmadele loodavad erisused võivad kaasa tuua väikese mõju SKA töökoormusele. Kui lapsevanemad viibivad eespool nimetatud olukordade tõttu kuu või kahe kuu vältel samal ajal vanemapuhkusel ja saavad vanemahüvitist, peab SKA pidama arvestust hüvitise maksmise perioodi kohta. Kuna aga haavatud sihtrühma suurus on väga väike, võib eeldada, et muudatusest tulenev mõju ulatus ja selle esinemise sagedus on väikesed. Samuti puudutab muudatus ainult ühte riigiasutust – SKA-d. Eelduslikult ei kaasne erisuste loomisega SKA-le ebasoovitavaid mõjusid.

Kokkuvõttes võib muudatuse mõju riigiasutuste korraldusele hinnata väheoluliseks – mõju ulatus, mõju esinemise sagedus, sihtrühma suurus ning ebasoovitavate mõjude risk on väike.

Mõju riigieelarvele

Enneaegsete laste ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmikute vanematel on võimalik saada vanemahüvitist samal ajal kuni kahe kuu ulatuses, ent vanemahüvitise maksmise koguperioodi ei vähendata rohkem kui 30 päeva. Surnuna sündinud või esimesel elukuul surnud lapse mõlemal vanemal on võimalus saada 30 päeva pärast lapse surma jagatavat vanemahüvitist ning töö- või teenistussuhtes oleval vanemal on võimalik olla vanemapuhkusel. Kuna muudatusest mõjutatud sihtrühm on väga väike, ei too erisused kaasa suuri erinevusi vanemapuhkuse pikkuses ega hüvitise suuruses, mistõttu võib mõju

riigieelarvele hinnata väikeseks. Täpsem kulude prognoos on esitatud eelnõu seletuskirja 7. peatükis.

Muudatus 5

Muudatusega kehtestatakse mõlemale töö- või teenistussuhtes vanemale õigus saada kümme tööpäeva tasustatud lapsepuhkust iga lapse kohta pärast vanemahüvitise saamise lõppu kuni lapse 9-aastaseks (v.a) saamiseni.

Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Kaasnev sotsiaalne, sh demograafiline mõju väljendub eelkõige töö- ja pereelu ühitamises ning leibkonna majanduslikus toimetulekus.

Mõju ulatus

Kehtiva regulatsiooni järgi tuleb lapsepuhkusepäevad ära kasutada igal aastal. Ühel teises suhtes vanemal on õigus saada igal kalendriaastal kolm tööpäeva tasustatud lapsepuhkust, kui tal on üks või kaks alla 14-aastast last, ja kuus tööpäeva puhkust, kui tal on vähemalt kolm alla 14-aastast last või vähemalt üks alla 3-aastane laps. Selline lahendus ei võimalda puhkusepäevi kasutada paindlikult – näiteks neid liita ning ajastada puhkust selliselt, et see vastaks enim pere vajadustele. Seega aegub igal aastal palju lapsepuhkusepäevi. Muudatusega muutub lapsepuhkuse kasutamine paindlikumaks. Puhkusepäevi on tulevikus võimalik liita ja perel on võimalus valida talle sobiv aeg ja puhkuseperioodi pikkus. Mõlemal teises suhtes vanemal on õigus saada kümme tööpäeva tasustatud lapsepuhkust iga lapse kohta pärast vanemahüvitise saamise lõppu kuni lapse 9-aastaseks saamiseni. See aitab vähendada puhkusepäevade killustatust ja võib vähendada kasutamata puhkusepäevade arvu. Samuti võimaldab muudatus peredel leevendada väikelapse kasvatamisega seotud lisapuhkuse vajadust – näiteks kui laps harjub lasteaiaga või läheb esimesse klassi. Ka Praxise analüüs²² on välja toonud, et kehtiv regulatsioon ei arvesta parimal viisil lapse individuaalset eluteed, kus vajadus hoolitsuse järele on aastati erinev.

Kuna kehtivat puhkust ei võimaldata konkreetne arv päevi vanema kohta, vaid see sõltub laste arvust peres, on praktikas tekkinud probleem puhkusepäevade arvestamisega kärgperede puhul. Kuna kärgperesid on järjest enam, on sarnaseid probleeme lapsepuhkuse kasutamisel mitmeid. Seega on laste arvuga seotud puhkuse eesmärgipärane kasutamine praktikas raskendatud ja puudub sisuline võimalus järelevalve tegemiseks selle üle, kes on millise lapse osas puhkust kasutanud.²³ Muudatus võimaldab pärast vanemahüvitise saamise lõppu saada lapsepuhkust mõlemal vanemal kindel arv päevi iga kuni 9-aastase lapse kohta, mis lahendaks kärgperedega seotud probleemkohad. Sellisel juhul on igal vanemal, kellel on sobivas vanuses lapsed, õigus kindlale arvule tasustatud lapsepuhkuse päevadele ja puudub vajadus puhkuse kasutamises kokku leppida. Seejuures saavad vanemad puhkust kasutada nii koos kui eraldi, sobides nii ka vanematele, kes on lahus. Samuti soodustab mõlemale vanemale kehtestatud õigus oma puhkusepäevadele jagada võrdsemalt hoolduskoormust emade ja isade vahel ning toetab isade osalust lastega tegelemisel (seni on peamine lapsepuhkuse kasutaja olnud ema – näiteks 2016. aastal oli kõikidest lapsepuhkuse kasutajatest 77% naised).

²² Biin, H., Karu, M., Masso, M., Veldre, V. (2013). Eesti vanemapuhkuste süsteemi analüüs. Aruanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

²³ Vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi analüüs. 2017. Tallinn: Sotsiaalministeerium.

Võib eeldada, et tänini on tasustatud lapsepuhkuse kasutamata jätmine olnud osaliselt tingitud sellest, et saadav tasu on enamiku vanemate puhul oluliselt väiksem kui nende töötasu. Seda näitavad ka SKA andmed, et tasustatud lapsepuhkuse kasutamine on kasvanud ja lisaks alla 14-aastaste laste arvu kasvule on seda mõjutanud lapsepuhkuse parem tasustamine – 2013. aastal asendus senine 4,25 euro suurune päevane puhkusetasu tasuga, mis lähtub töötasu alammäärast (lapsepuhkuse päevatasu suurus 2017. aastal on 22,2 eurot)²⁴. Muudatusena lühendatakse lapsepuhkuse väljamaksmisperiodi, mis võimaldab puhkust paremini tasustada – mõlemale vanemale tagatakse kümme tööpäeva lapsepuhkuse hüvitis, mille suurus on 50% lapsepuhkuse päevast kolmele kuule eelnenud 12 kuu keskmisest sotsiaalmaksuga maksustatud tulust, kuid mitte vähem kui töötasu alammäär. Võrreldes kehtiva olukorraga on vanematele tagatud suurem rahaline hüvitis lapsepuhkuse ajaks. Seega mõjutab muudatus positiivselt ka leibkonna majanduslikku toimetulekut.

Kokkuvõttes võib mõju ulatust hinnata keskmiseks, kuna lapsevanemate puhkuse võtmisega võivad kaasneda muutused sihtrühma senises puhkuse kasutamises, kuid eeldatavasti ei kaasne neile muudatustega kohanemiskulusi.

Sihtrühma suurus ja mõju esinemise sagedus

SKA andmetel jäi 2016. aastal tasustatud lapsepuhkusele 42 922 alla 14-aastase lapse vanemat, hooldajat või eestkostjat, kes kasutasid kokku 149 700 lapsepuhkusepäeva. Seega võeti aasta jooksul ühe inimese kohta välja keskmiselt 3,5 lapsepuhkusepäeva. Kõigist tasustatud lapsepuhkusel olijaist moodustasid 77% naised. Lapsepuhkuse kasutajad moodustavad praegu 28% kõikidest lastega leibkondadest. Seega võib sihtrühma suurus hinnata keskmiseks. Kuna lapsepuhkust saab tulevikus lapsevanem võtta kümme tööpäeva kuni lapse 9-aastaseks saamiseni peale vanemapuhkuse lõppemist, puudutab see vaid ühte lapsekasvatusetappi ning on ebaregulaarne tegevus ehk mõju sagedust võib hinnata väikeseks.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk

Kehtiva regulatsiooni järgi on õigus tasustatud lapsepuhkusele ühel töö- või teenistussuhtes oleval vanemal igal aastal kolm või kuus tööpäeva (sõltuvalt laste arvust ja vanusest). Muudatusega aga kitsendatakse lapsepuhkuse saamise õigust, tuues lapse vanusepiiri allapoole. Arvestades aga, et praegu jäetakse suures hulgas lapsepuhkuse päevi kasutamata just seetõttu, et hüvitise suurus on väike ning peamiselt võetakse puhkusepäevad välja väikelastega, kui hoolduskoormus on suurem, ei ole eelduslikult ebasoovitavate mõjude risk nende jaoks, kes uue regulatsiooni kohaselt pole enam õigustatud lapsepuhkust saama, suur. Samuti katab üle 9-aastaste laste vanemate puhkusevajaduse põhipuhkus, kuid võib eeldada, et sellises vanuses laste puhul pole hoolduskoormus enam nii suur, et vanematel tekiks hoolduskoormusest tingitud puhkusevajadus. Samuti kehtestatakse üleminekusättena nendele isikutele, kellel on õigustatud ootus (kellel on muudatuse jõustumise hetkel laps vanuses 9–13), õigus saada lapsepuhkust ka 9–13-aastaste laste eest praegu kehtiva regulatsiooni alusel.

Kokkuvõttes võib sotsiaalset, sh demograafilist mõju hinnata oluliseks, kuna mõju ulatus ja sihtrühma suurus on keskmised ning mõju esinemise sagedus ja ebasoovitavate mõjude risk on väikesed.

Mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

²⁴ Ibid.

Kaasnev mõju riigiasutuste korraldusele ja avaliku sektori kuludele väljendub eelkõige SKA töökoormuse muutustes ning riigieelarve kuludes.

Sihtrühma suurus, mõju ulatus ja selle esinemise sagedus ning ebasoovitava kaasneva mõju risk

Hüvitise korrektseks maksmiseks tuleb arvestust pidada kasutatud lapsepuhkuse päevade üle. Tulevikus peab SKA jälgima puhkusepäevade kasutust pikema perioodi vältel. See võib kaasa tuua mõningase töökoormuse kasvu SKA-le. Kuna vanemad saavad ise valida, millal nad puhkuse välja võtavad, võib SKA-l esialgu olla keeruline ka lapsepuhkuse eelarvet planeerida. Eelduslikult ei kasva siiski SKA töökoormus märkimisväärselt ega too kaasa täiendavat vajadust personali suurendada, kuna teisalt ei pea tööandjad enam hakkama esitama SKA-le taotlusi lapsepuhkuse tasu hüvitamiseks. Tööandja saab tulevikus registreerida töötaja lapsepuhkusele eesti.ee teabeportaali kaudu ning samuti teada, kas töötaja on veel õigustatud saama tasustatud lapsepuhkust. Tööandjad ei pea seega tulevikus ise lapsepuhkuse päevi hüvitama, kuna väljamakse teeb SKA. Nagu eelnevalt kirjeldatud, puutub SKA praegu sageli kokku olukordadega, kus lahutatud vanemad ei ole teadlikud teise vanema lapsepuhkuse päevade kasutamisest ning võivad saada pärast lapsepuhkuse päevade ärakasutamist teada, et neil ei olnud õigust lapsepuhkuse päevi saada (kuna teine vanem on need ära kasutanud). Seega peaks individuaalne puhkuseõigus vähendama ka SKA töökoormust seoses kaebustega ja nende selgitamisega.

Kokkuvõttes võib muudatuse mõju riigiasutuste korraldusele hinnata väheoluliseks, sest mõju ulatus on keskmine, kuid mõju sagedus, sihtrühma suurus ning ebasoovitava kaasneva mõju risk on väikesed.

Mõju riigieelarvele

Lapsepuhkuse hüvitise suurus on uue regulatsiooni alusel 50% lapsepuhkusele jäämise päevast kolmele kalendrikuule eelnenud 12 kuu keskmine sotsiaalmaksuga maksustatud tulu, kuid mitte väiksem kui töötasu alammäär. Lapsepuhkust on võimalik võtta mõlemal vanemal kümme tööpäeva alates vanemahüvitise saamise õiguse lõppemisest kuni lapse 9-aastaseks saamiseni. Kuigi lapsepuhkuse hüvitise arvutamise aluseks olev periood ning hüvitise määr on teised, on hüvitise arvutamise alused samad nagu vanemahüvitisel – st lapsepuhkuse hüvitisel hakkab olema alam- ja ülempiir. Hüvitise põhimõtete muutmine toob kaasa mõningase kulude suurenemise, kuigi puhkusesaajate sihtrühma kitsendatakse. Kokkuvõttes on muudatusega kaasnev mõju riigieelarvele väike. Täpsem kulude prognoos on esitatud eelnõu seletuskirja 7. peatükis.

Muudatus 6

Muudatusega laiendatakse lapsendajapuhkuse ja lapsendaja vanemahüvitise saamise õigust hoolduspere vanematele ning kõigile alaealise lapse uude perre lapsendajatele. Lapsendajapuhkuse ja lapsendaja vanemahüvitise põhimõtted muudetakse sarnaseks vanemapuhkusele ja -hüvitisele.

Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Kaasnev sotsiaalne, sh demograafiline mõju väljendub eelkõige laste ja pere heaolus ja majanduslikus toimetulekus, hoolduskoormuse jagamises ning töö- ja pereelu ühitamises.

Mõju ulatus

Lapsendajate eestkoste organisatsioon MTÜ Oma Pere on juhtinud tähelepanu sellele, et lapsendatud laps ja pere vajavad lapsendamise korral uue olukorraga kohanemiseks aega sõltumata lapsendatava vanusest. Seega oleks lapsendajapuhkus ja lapsendaja vanemahüvitis vajalik kõigile lapsendajatele, mitte ainult alla 10-aastase lapse lapsendajale. Samuti on nad pidanud vajalikuks laiendada puhkuse saamise õigust ka eestkoste- ja hooldusperedele. Kuna lapsendamisprotsess on pikk (keskmiselt 2–6 kuud) ja tihti on laps enne kohtulahendi jõustumist peres hooldamise lepinguga, on mõistlik laiendada puhkuse saamise õigust ka hoolduspere vanematele. Lapsendajapuhkus ja lapsendaja vanemahüvitis annab lapsele ja perele võimaluse paremini kohaneda ja harjuda uue olukorraga. Lapse perre lapsendamisega kaasneb erinevaid asjatoimetusi (nt lapsele kooli või lasteaia otsimine), mida saab kergemini korda ajada, kui perel on võimalik kasutada selleks lisapuhkuse võimalusi.

Kehtiva regulatsiooni järgi käsitatakse lapsendajapuhkust ja lapsendaja vanemahüvitist kui rasedus- ja sünnituspuhkust ehk ajutise töövõimetuse liiki, mistõttu ei ole lubatud sel perioodil töötada, puhkust ei saa katkestada ega ka vanemate vahel jagada. Samas ei ole lapsendamise puhul kohane lähtuda töövõimetuse põhimõtetest, sest lapsendaja pole last sünnitanud, enamasti puudub vajadus last rinnaga toita ja paljudel juhtudel on lapsendatav laps imikueast välja kasvanud. Muudatusega kehtestatakse lapsendajapuhkusele ja lapsendaja vanemahüvitisele vanemapuhkuse ja -hüvitise põhimõtted, mille kohaselt on puhkust võimalik kasutada nii ühes osas kui mitmes osas, samuti on võimalik vahetada puhkuse saajat. See loob lapsendajatele senisest paindlikumad võimalused ühendada peale lapsendamist töö- ja pereelu ning võimaldab jagada hoolduskoormust vanemate vahel võrdsemalt.

Praegu kehtivat lapsendamishüvitist tasustatakse töövõimetuse hüvitisena ning sellel puudub miinimumäär. Muudatusega kehtestatakse lapsendaja vanemahüvitisele alammäär ning selle saamise õigus tekib mõlemale uude perre lapsendajale ja hoolduspere vanemale. Vanemahüvitise põhimõtetest lähtumine lapsendaja vanemahüvitise korral tagab lapsendajale ja hoolduspere vanemale parema sotsiaalse kaitse. Seega avaldab muudatus positiivset mõju ka lapsendajate ja hoolduspere vanemate ning nende leibkondade majanduslikule toimetulekule.

Kokkuvõttes võib mõju ulatust hinnata keskmiseks, kuna muudatus toob kaasa muutusi mõjutatud sihtrühma käitumises, kuid eelduslikult ei kaasne sellega kohanemiskulusi.

Sihtrühma suurus, mõju esinemise sagedus ja ebasoovitava mõju kaasnemise risk

Eesti Haigekassa andmetel maksti 2016. aastal lapsendamishüvitist 12-le alla 10-aastase lapse lapsendajale ning hüvitatud päevi kokku oli 840. Sotsiaalteenuste ja –toetuste andmeregistri STAR andmete kohaselt oli uude perre lapsendajaid (peresid) 2016. aasta jooksul kokku 26. Sama aasta lõpu seisuga oli hoolduspereid 138. Kuna lapsenduspuhkuse õigust laiendatakse kõigile alaealiste laste lapsendajatele ning hoolduspere vanematele, moodustab see sihtrühm kõikidest lastega leibkondadest 0,1%. Seega võib sihtrühma suurst hinnata väikeseks. Kuna lapsendamine on ebaregulaarne sündmus ning lapsendamispuhkuse õigus puudutab vaid ühte lühikest lapsekasvatustappi, võib ka mõju esinemise sagedust hinnata väikeseks. Samuti ei too muudatus eelduslikult kaasa negatiivset mõju.

Kokkuvõttes on lapsendajapuhkuse ja lapsendaja vanemahüvitise tingimuste muutmisel väheoluline sotsiaalne, sh demograafiline mõju, kuna mõju ulatus on küll keskmine, kuid sihtrüma suurus, mõju esinemise sagedus ning ka ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väikesed.

Mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Kaasnev mõju riigiasutuste korraldusele ja avaliku sektori kuludele väljendub eelkõige SKA töökoormuse muutustes ning riigieelarve kuludes.

Sihtrühma suurus, mõju ulatus ja selle esinemise sagedus ning ebasoovitava kaasneva mõju risk

Kehtiva regulatsiooni kohaselt maksab lapsendamishüvitist välja Eesti Haigekassa. Eelnõuga tuuakse lapsendaja leht ajutise töövõimetuse lehe liikide alt välja ning lapsendaja vanemahüvitist hakkab maksma SKA. Muudatusega väheneb Eesti Haigekassa töökoormus ning suureneb SKA töökoormus. Kuna lapsendamispuhkuse kasutajaid ei ole palju, võib eeldada, et töökoormuse kasv SKA-le ei ole suur. Samuti on lapsendamine suhteliselt harv sündmus ja toimub ebaregulaarselt – seega võib nii mõju ulatuse suurust kui ka mõju esinemise sagedust hinnata väikeseks. Eelduslikult ei kaasne muudatusega negatiivset mõju SKA-le.

Kokkuvõttes võib muudatuse mõju riigiasutuste korraldusele hinnata väheoluliseks, kuna mõju ulatus, mõju esinemise sagedus, sihtrühma suurus kui ka ebasoovitava kaasneva mõju risk on väikesed.

Mõju riigieelarvele

Lapsendaja vanemahüvitise saajate ringi suurendamine ning hüvitisele vanemahüvitise põhimõtete kehtestamine toob kaasa täiendavad kulud riigieelarvele. Mingis ulatuses vabaneks vahendeid lapsendamishüvitise üleviimisel haigekassast riigieelarvesse. Näiteks 2016. aastal maksis haigekassa lapsendamishüvitist ca 40 000 euro suuruses. Kulude teatava kasvu kõrval on teisalt riigil võimalus muudatusega lapsendajaid ja hoolduspere vanemaid senisest paremini toetada ning ühiskonnas lapsendamist üldiselt soosida. Mida enam on inimesed valmis lapsendama või võtma lapse hooldusperesse, seda enam on lapse areng ja heaolu toetatud ning puudub vajadus sellises ulatuses riigi rahastatava asenduskoduteenuse pakkumise järele. Kokkuvõttes on muudatusel väike mõju riigieelarvele. Täpsem kulude prognoos on esitatud eelnõu seletuskirja 7. peatükis.

Muudatus 7

Muudatusega tasaarvestatakse sünnitushüvitise kehtetuks tunnistamisest tulenevad Eesti Haigekassa tulud ja riigieelarve kulud.

Sotsiaalne, sh demograafiline mõju

Eelnõu kohaselt ei maksa riik alates 01.04.2022 haigekassale sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa 13% järgmiste isikute eest:

- sotsiaalmaksuseaduse § 6 lg 1 p 1 – Eestis elav ning alla 3-aastast Eestis elavat last kasvatav vanem, eestkostja või hoolduspere vanem või isik, kes kasutab vanema asemel lapsehoolduspuhkust ning kes kasvatab Eestis alla 3-aastast last;
- sotsiaalmaksuseaduse § 6 lg 1 p 1¹ – Eestis elav mittetöötav vanem, kes kasvatab kolme või enam alla 19-aastast Eestis elavat last, kellest vähemalt üks on alla 8-aastane;
- sotsiaalmaksuseaduse § 6 lg 1 p 5 – äriühingu, mittetulundusühingu, sihtasutuse või füüsilisest isikust ettevõtja töötaja, kes on osalise või puuduva töövõimega isik;
- sotsiaalmaksuseaduse § 6 lg 1 p 8 – ülalpeetav abikaasa, kes kasvatab vähemalt ühte alla 8-aastast last või 8-aastast last kuni esimese klassi lõpetamiseni või vähemalt kolme alla 16-aastast last;
- sotsiaalmaksuseaduse § 6 lg 1 p 9 – sotsiaaltoetust saav isik (tagasipöördujad);
- sotsiaalmaksuseaduse § 6 lg 1 p 10 – Eestis elav vanem, eestkostja või hoolduspere vanem, kes kasvatab Eestis seitset või enam alla 19-aastast Eestis elavat last;
- sotsiaalmaksuseaduse § 6 lg 1 p 14 – isik, kes saab doktoranditoetust.

Punktides 8 ja 9 nimetatud isikute grupid sätestatakse võrdsustatud isikutena, kuivõrd ei jää riik nende pealt enam sotsiaalmaksu maksma (varem oli isikute pealt makstava sotsiaalmaksu määr 13%, mida riik enam edaspidi haigekassale ei tasu). Ülejäänud eespool nimetatud isikute pealt makstava sotsiaalmaksu määr on 20%, mille alusel on isikud RaKS § 5 lõike 2 punkti 3 kohaselt ka edaspidi ravikindlustatud.

Kokkuvõttes ei kaasne muudatusega nimetatud sihtrühmade jaoks mingeid muutusi nende senises toimimises. Seega sotsiaalseid mõjusid ei ilmne.

Mõju riigiasutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Kaasnev mõju riigiasutuste korraldusele ja avaliku sektori kuludele väljendub eelkõige SKA ja Eesti Haigekassa töökorralduse muutustes ning riigieelarve kuludes.

Sihtrühma suurus, mõju ulatus ja selle esinemise sagedus ning ebasoovitava kaasneva mõju risk

Eelnõu kohaselt Eesti Haigekassa edaspidi enam edaspidi sünnitushüvitist ja lapsendamishüvitist ei maksa. Rasedus- ja sünnituspuhkuse periood muudetakse emapuhkuseks ning nimetatud perioodi tasustatakse ema vanemahüvitisega, mida hakkab õigustatud isikutele maksma SKA (praegu maksab Eesti Haigekassa sünnitushüvitist RaKS § 50 lg 3 p 2 alusel). Kuivõrd edaspidi nimetatud hüvitiste kulu Eesti Haigekassale enam ei teki, st sünnitushüvitist (tulevikus ema vanemahüvitist) hakkab maksma SKA, siis „vabaneb“ Eesti Haigekassa 2021.a eelarves prognoosi kohaselt ligikaudu 60 miljonit eurot. Vabariigi Valitsus on otsustanud, et hüvitise maksja muutumisega ei tohi riigieelarvele kaasneda täiendavat kulu. Eesti Haigekassa tulu, millest on seni sünnitushüvitisi makstud, laekub sotsiaalmaksu ravikindlustuse osana. Seega ei ole võimalik ilma maksumuudatust tegemata Eesti Haigekassast sünnitushüvitiste kulu võrra tulusid vähendada, mistõttu on vaja riigieelarves kulusid ravikindlustusele 60 miljoni euro ulatuses vähendada. Eelnõu kohaselt ei maksa riik alates 01.04.2022 Eesti Haigekassale sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa 13% isikute eest, kes on loetletud sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punktides 1, 1¹, 5, 8, 9, 10 ja 14.

Muudatus võimaldab ravikindlustuse süsteemi lihtsustada. Ravikindlustuse mõistes on nii kindlustusega võrdsustatud kui ka riigi poolt kindlustatud isikute sihtrühmade valik poliitiline otsus. Riigi poolt kindlustatute hulgas on enamasti sotsiaalselt haavatavad isikud, kelle puhul

ei saa eeldada sotsiaalmaksu laekumist ravikindlustuse seaduses sätestatud tingimustel, mistõttu on riik seni pidanud oluliseks nende isikute kindlustamist. Muutes need rühmad kindlustatud isikutega võrdsustatud isikuteks või jättes isikute pealt ravikindlustusmaks maksmata, väheneb kohati põhjendamatu kindlustussüsteemi keerukus, kuna kindlustuse saamise põhjendus on nii kindlustusega võrdsustatud isikutel kui ka riigi poolt kindlustatud isikutel sama.

Muudatuse tulemusena tekitab riik vähem fiktiivseid töjõumakse. Seni kajastub riigi poolt isikute kindlustamise kulu riigi töjõukulu andmetes. Sisuliselt ei ole aga tegemist töjõukuluga traditsioonilises mõttes, vaid hüvitisega teatud sihtrühmadele. Vähendades riigi poolt tehtavaid makseid ravikindlustuse eelarvesse, väheneb lisaks ka statistiliselt riigi töjõukulu, mis on üks fiskaalpoliitilisi eesmärke.

Muudatus puudutab sihtrühmi, kelle tervishoiuteenuste kasutus on keskmisest väiksem (vt ka Tabel 1), kelle arv prognoositavalt oluliselt ei muutu ning kelle puhul ei sõltu tervishoiuteenuste kasutus tööturu olukorrast. Seega ei ole ette näha ka olulist eelarve riski Eesti Haigekassale.

Muudatus toob kaasa mõningase töökorralduse muutuse (millega võib kaasneda ka lühiajaline töökoormuse kasv) SKA-le ja Eesti Haigekassale. Näiteks peavad Eesti Haigekassa ja SKA arvutama töövõimetoetust ja doktoranditoetust saavate isikute keskmise sissetuleku tehte

Sotsiaalmaksu paragrahv	seaduse	Isikute arv 2016	Tervishoiuteenuste kasutamise prognoos
--------------------------------	----------------	-------------------------	---

alusel, mis arvestaks isikutele hüvitise suuruse samas summas, mida neil oleks õigus saada, kui nende pealt oleks tasutud sotsiaalmaks 33%. Selleks on vaja arendada mõlema asutuse infosüsteeme. Eesti Haigekassa infosüsteem peab edaspidi ära tundma töötava osalise või puuduva töövõimega isiku maksuandmed ning isikute haigus- ja hooldushüvitise arvutamisel looma sihtrühmale teistsuguse valemi. SKA infosüsteem peab edaspidi ära tundma töötava osalise või puuduva töövõimega isiku ja doktoranditoetust saava isiku maksuandmed ning isikute vanemahüvitise arvutamisel looma sihtrühmale teistsuguse valemi. Mõlemad asutused peavad tegema mõningaid ümberkorraldusi oma töös, kuid eelduslikult ei kaasne neile muutustega kohanemiskulusi. Seega võib muudatusest tuleneva mõju ulatust hinnata keskmiseks. Mõju esinemise sagedust võib hinnata väikeseks, kuna tehtavad muudatused on ühekordsed. Eelduslikult ei kaasne muudatustega kummalegi asutusele negatiivseid mõjusid.

Kokkuvõttes võib muudatuse mõju riigiasutuste korraldusele hinnata väheoluliseks, kuna mõju ulatus on küll keskmine, kuid mõju esinemise sagedus, sihtrühma suurus ning ebasoovitavat kaasneva mõju risk on väikesed.

Tabel 1. Eesti Haigekassa eelarve mõjule prognoos

§ 6 lg 1 p 1: alla 3-aastase lapse vanem	50 818	Tervishoiuteenuste kasutus eeldatavasti keskmisest väiksem. Arv on ette prognoositav.
§ 6 lg 1 p 1': mittetöötav isik, kes kasvatab kolme või enam last, kellest vähemalt üks on alla 8-aastane	2055	Tervishoiuteenuste kasutus eeldatavasti keskmisest väiksem. Arv on ette prognoositav.
§ 6 lg 1 p 5: äriühingu, MTÜ, sihtasutuse või FIE töötaja eest, kes saab töövõimetuspensioni	44 933	Vajab edasist panustamist, et vähendada ravikindlustuse mõjutatavust tööturu olukorrast.
§ 6 lg 1 p 8: ülalpeetav abikaasa, kes kasvatab vähemalt ühte alla 8-aastast last või 8-aastast last kuni esimese klassi lõpetamiseni või vähemalt kolme alla 16-aastast last	1 925	Tervishoiuteenuste kasutus eeldatavasti suhteliselt väike, arv eeldatavasti stabiilne ja ei muutu oluliselt.
§ 6 lg 1 p 9: sotsiaalmaks 13%, sotsiaaltoetust saav isik (tagasipöördujad)	48	Mõju väike ja arv eeldatavasti oluliselt ei muutu. Tervishoiuteenuste kasutus eeldatavasti keskmisest väiksem.
§ 6 lg 1 p 10: isik, kes kasvatab 7 või enam last alla 19-aastast last	154	Mõju väike ja arv eeldatavasti oluliselt ei muutu. Tervishoiuteenuste kasutus eeldatavasti keskmisest väiksem.
§ 6 lg 1 p 14: isik, kes saab doktoranditoetust õppetööst ja õppelaenu seaduse § 5 lõikes 3 ja § 41 lõikes 1 sätestatud tingimustel	1698	Mõju väike, arv eeldatavasti oluliselt ei muutu.

Mõju riigieelarvele

Eesti Haigekassa tulu, millest on seni sünnitushüvitisi makstud, laekub sotsiaalmaksu ravikindlustuse osana. Seega ei ole võimalik ilma maksumuudatust tegemata Eesti Haigekassa ka tulusid sünnitushüvitiste kulu võrra vähendada, mistõttu on riigieelarves vaja kulusid ravikindlustusele 60 miljoni euro ulatuses vähendada. Alates 01.04.2022 vähendatakse riigieelarve kulusid ravikindlustusele 60 miljoni euro ulatuses (vt ka

		Tegelik	Eelarves	Prognoos				
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Haigekassa sünnitushüvitise + lapsendaja hüvitise kulude prognoos*	49,2	53,2	55,8	58,5	61,3	64,3	67,4
Sotsiaalmaksuseaduse paragrahv ja makse teostaja								
§ 6 lg 1 p1 (SKA)	Alla 3-aastase lapse vanem (sh isik, kellele makstakse lapsehooldustasu ja vanemahüvitist)	25,43	27,80	29,19	30,76	32,38	34,1	35,9
§ 6 lg 1 p 1 ¹ (SKA)	Mittetöötav isik, kes kasvatab kolme või enam last	1,10	1,20	1,26	1,33	1,40	1,5	1,6

	last, kellest vähemalt üks on alla 8-aastane							
§ 6 lg 1 p 8 (SKA)	Sotsiaalmaks 13%, ülalpeetav abikaasa, kes kasvatab vähemalt ühte alla 8-aastast last või 8-aastast last kuni esimese klassi lõpetamiseni või vähemalt kolme alla 16-aastast last	0,83	0,90	0,95	1,00	1,05	1,1	1,2
§ 6 lg 1 p9 (SKA)	Sotsiaalmaks 13%, sotsiaaltoetust saav isik (tagasipöördujad)	0,07	0,07	0,08	0,08	0,08	0,1	0,1
§ 6 lg 1 p10 (SKA)	Isik, kes kasvatab 7 või enam alla 19-aastast last	0,13	0,15	0,15	0,16	0,17	0,2	0,2
SOM kulu		27,56	30,12	31,63	33,34	35,09	36,9	38,8
§ 6 lg 1 p14 (HTM)	Isik, kes saab doktoranditoetust õppetoetuste ja õppelaenu seaduse § 5 lõikes 3 ja § 41 lõikes 1 sätestatud tingimustel, alates 01.09.2015	4,58	4,59	4,60	4,61	4,61	5,1	5,4
§ 6 lg 1 p5 (töötukassa)	Äriühingu, MTÜ, sihtasutuse või FIE töötaja eest, kes saab töövõimetuspensioni	13,14	14,36	15,95	17,95	20,18	21,2	22,3
KOKKU ravikindlustusmakse RE-st		45,28	49,08	52,18	55,90	59,88	26,4	27,7
	VAHE (negatiivne vahe on EHK eelarve ülejääk)	-3,9	-4,4	-3,6	-2,6	-1,4	-1,0	-0,8
*ülempiirita								
**eeldusel, et SH ja HTM kulu on sama 2020 ja 2021								

Tabel 2). Riik ei maksa Eesti Haigekassale sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa 13% isikute eest, kes on loetletud sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punktides 1, 1¹, 5, 8, 9, 10 ja 14. Nimetatud isikute ravikindlustuse kulu riigieelarvest Eesti Haigekassale ei tasuta ning selle arvelt liiguvad sünnitushüvitiste kulud Eesti Haigekassa eelarvest riigieelarve kaudu SKA eelarvesse.

Tabel 2. Riigieelarve ravikindlustuse kulude prognoos nimetatud isikute kohta ning Eesti Haigekassa kulude prognoos

		Tegelik	Eelarves	Prognoos				
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Haigekassa sünnitushüvitise + lapsendaja hüvitise kulude prognoos*	49,2	53,2	55,8	58,5	61,3	64,3	67,4
Sotsiaalmaksuseaduse paragrahv ja makse teostaja								
§ 6 lg 1 p1 (SKA)	Alla 3-aastase lapse vanem (sh isik, kellele makstakse lapsehooldustasu ja vanemahüvitist)	25,43	27,80	29,19	30,76	32,38	34,1	35,9
§ 6 lg 1 p 1 ¹ (SKA)	Mittetöötav isik, kes kasvatab kolme või enam last, kellest vähemalt üks on alla 8-aastane	1,10	1,20	1,26	1,33	1,40	1,5	1,6
§ 6 lg 1 p 8 (SKA)	Sotsiaalmaks 13%, ülalpeetav abikaasa, kes kasvatab vähemalt ühte alla 8-aastast last või 8-aastast last kuni esimese klassi lõpetamiseni või vähemalt kolme alla 16-aastast last	0,83	0,90	0,95	1,00	1,05	1,1	1,2
§ 6 lg 1 p9 (SKA)	Sotsiaalmaks 13%, sotsiaaltoetust saav isik (tagasipöördujad)	0,07	0,07	0,08	0,08	0,08	0,1	0,1
§ 6 lg 1 p10 (SKA)	Isik, kes kasvatab 7 või enam alla 19-aastast last	0,13	0,15	0,15	0,16	0,17	0,2	0,2
SOM kulu		27,56	30,12	31,63	33,34	35,09	36,9	38,8
§ 6 lg 1 p14 (HTM)	Isik, kes saab doktoranditoetust õppetoetuste ja õppelaenu seaduse § 5 lõikes 3 ja § 41 lõikes 1 sätestatud tingimustel, alates 01.09.2015	4,58	4,59	4,60	4,61	4,61	5,1	5,4
§ 6 lg 1 p5 (töötukassa)	Äriühingu, MTÜ, sihtasutuse või FIE töötaja eest, kes saab töövõimetuspensioni	13,14	14,36	15,95	17,95	20,18	21,2	22,3
KOKKU ravikindlustusmakse RE-st		45,28	49,08	52,18	55,90	59,88	26,4	27,7
	VAHE (negatiivne vahe on EHK eelarve ülejääk)	-3,9	-4,4	-3,6	-2,6	-1,4	-1,0	-0,8
*ülempiirita								
**eeldusel, et SH ja HTM kulu on sama 2020 ja 2021								

sünnitushüvitise ja lapsendaja vanemahüvitise kohta.

Aastate 2018–2020 sünnitushüvitise ja lapsendaja vanemahüvitise kuluprognoside kohaselt on haigekassa poolt makstavad hüvitised riigieelarvest makstavast ravikindlustusmaks summast suuremad, st prognoosi kohaselt on haigekassa eelarve ülejäägis.

Kokkuvõttes ei kaasne muudatusega riigieelarvele täiendavaid kulusid ning muudatuse mõju riigieelarvele on väike.

Muudatuste koondmõju ettevõtete ja kodanike halduskoormusele

Muudatustega ei kaasne võrreldes praegusega halduskoormuse suurenemist elanikele. Muudatustest tulenevat mõju töandjate (sh ettevõtete) halduskoormuse suurenemisele on hinnatud täpsemalt muudatuse 2 juures. Muudatustega ei kaasne olulist halduskoormuse suurenemist töandjatele ega ettevõtetele.

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatav kulu ja tulu

Vanemahüvitise kulu prognoosid on olnud 2019-2023. aastateks:

2019. aastal on 239,5 miljonit eurot;
2020. aastal on 250 miljonit eurot;
2021. aastal on 260,2 miljonit eurot;
2022 aastal on 268,8 miljonit eurot;
2023. aastal on 276,9 miljonit eurot.

Vanemahüvitise kulu prognoosid koos esimese eelnõu muudatustega (mis võeti vastu detsembris 2017) 2019-2023. aastateks:

2019. aastal on 242,3 miljonit eurot;
2020. aastal on 257,1 miljonit eurot;
2021. aastal on 274,5 miljonit eurot;
2022 aastal on 284,1 miljonit eurot;
2023. aastal on 293,5 miljonit eurot.

Vanemahüvitise I eelnõu muudatused, millest vabaneb ressurss (lapsehooldustasu ja isapuhkuse tasu kaotamine ning vanemahüvitise arvestusperioodi muudatus) 2019-2023. aastateks:

2019. aastal on 0,2 miljonit eurot;
2020. aastal on 9,4 miljonit eurot;
2021. aastal on 18,1 miljonit eurot;
2022 aastal on 18,8 miljonit eurot;
2023. aastal on 19,4 miljonit eurot.

Vastavalt eelmises paragrahvis kirjeldatule, ei kaasne ema vanemahüvitise ja lapsendaja vanemahüvitise kehtestamisega täiendavat kulu riigieelarvele, kuna nimetatud kulud kaetakse riigieelarve kulude ja Eesti Haigekassa tulude tasaarvestamise tulemusena (vt ka peatükk 6, muudatus nr 7).

Ema vanemahüvitise kehtestamisega kaasnev kulu on:

2022. aastal 59,8 miljonit eurot;
2023. aastal 62,8 miljonit eurot.

Lapsendaja vanemahüvitise kehtestamisega kaasnev kulu on:
2022. aastal 0,89 miljonit eurot;
2023. aastal 0,94 miljonit eurot.

Sotsiaalmaksu kulu mittemaksmisega SKA poolt vabanev riigieelarve ressurss on:
2022. aastal 36,9 miljonit eurot;
2023. aastal 38,8 miljonit eurot.

Riigi poolt hüvitatava sotsiaalmaksu kulu mittemaksmisega muude asutuste (vt ka Tabel 1) poolt vabanev riigieelarve ressurss on:
2022. aastal 26,4 miljonit eurot;
2023. aastal 27,7 miljonit eurot.

Erisuste kehtestamisega enamhaavatavatele sihtrühmadele (ehk surnuna sündinud laste-, enneaegsete laste ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmike vanematele) kaasnevad järgmised kulud:
2022. aastal 0,9 miljonit eurot;
2023. aastal 1,2 miljonit eurot;

Lapsepuhkuse tasu kaotamisega vabanev riigieelarve ressurss on:
2022. aastal 4,5 miljonit eurot;
2023. aastal 4,7 miljonit eurot;

Lapsepuhkuse hüvitise kehtestamisega kaasnev kulu²⁵ koos üleminekuperioodi sätetega on:
2022. aastal 6,8 miljonit eurot;
2023. aastal 6,4 miljonit eurot;

Täiendavad paindlikkuse võimalused vanemahüvitise skeemis lisakulusid riigieelarvesse ei too.

Eelnõu rakendamisega kaasnevad SKA infosüsteemi SKAIS arenduskulud on:

2021. aastal 2 040 000 eurot.

Eelnõu rakendamisega kaasnevad teavituskulud aastatel 2019-2022:
2019. aastal 50 000 eurot;
2020. aastal 50 000 eurot;
2021. aastal 50 000 eurot;
2022. aastal 30 000 eurot.

Seega on kõikide muudatuste mõju riigieelarve kuludele ja tuludele aastatel 2022.–2023. -0,7 kuni 1,5 miljonit eurot. Seega toovad muudatused kaasa minimaalse täiendava kulu riigieelarvele (vt ka Tabel 3). Kulu, mis muudatustega kaasneb on seotud IT-arenduste ja teavituskuludega aastateks 2019. -2022. Nimetatud ühekordsete kulude riigieelarve lisataotlus on ka esitatud.

Tabel 3. Kõikide muudatuste mõju riigieelarve kuludele ja tuludele võrreldes kehtiva olukorraga, miljonit eurot

	2019	2020	2021	2022	2023
--	------	------	------	------	------

²⁵ Arvestades, et 75% vanematest kasutab oma õigust lapsepuhkusele

Vanemahüvitise kulu prognoos seisuga 30.01.18 (ilma I eelnõu muudatusteta)	-239,5	-250,0	-260,2	-268,8	-276,9
Vanemahüvitise kulu prognoos koos I eelnõu muudatustega	-242,3	-257,1	-274,5	-284,1	-293,5
Vanemahüvitise I eelnõu muud muudatused (ei sisalda täiendavat maksutulu)	0,2	9,4	18,1	18,8	19,4
II eelnõu muudatused alates 01.04.2022:					
Ema vanemahüvitis				-59,8	-62,8
Lapsendaja vanemahüvitis				-0,9	-0,9
Erisuste loomine haavatavatele sihtrühmadele				-0,9	-1,2
Lapsepuhkuse hüvitis (75% lapsevanemaid kasutab)				-4,0	-4,1
Lapsepuhkuse ülemineku periood				-2,8	-2,3
3 või 6 päevase lapsepuhkuse kaotamine				4,5	4,7
Riigi poolt hüvitatava sotsiaalmaksu kulu vähenemine (SKA)				36,9	38,8
Riigi poolt hüvitatava sotsiaalmaksu kulu vähenemine (muud asutused)				26,4	27,7
II eelnõu kulu-tulu saldo				-0,7	1,5
RES lisataotlus:					
IT-arendused				-2,04	
Teavituskulud	-0,05	-0,05	-0,05	-0,03	

Eelnõu seletuskirjas toodud riigieelarve kulu-tulu prognoose korrigeeritakse pärast Rahandusministeeriumi kevadprognoosi avaldamist.

8. Rakendusaktid

8.1. Muudetavad rakendusaktid

Eelnõuga seoses tuleb muuta järgmisi rakendusakte:

- 1) haridus- ja teadusministri 25. augusti 2010. a määrus nr 51 "Õpetaja lähtetoetuse taotlemise, maksmise ja tagasinõudmise kord";
- 2) sotsiaalkaitseministri 11. novembri 2016. a määrus nr 59 "Perehüvitiste andmete loetelu";
- 3) sotsiaalkaitseministri 11. novembri 2016. a määrus nr 60 "Sotsiaalmaksu maksja tõendi andmekoosseis";
- 4) sotsiaalkaitseministri 27. detsembri 2017 määrus nr 72 "Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimäärus";
- 5) sotsiaalministri 26. septembri 2002. a määrus nr 114 "Töövõimetuslehe andmekoosseis ja pabervorm ning töövõimetuslehe registreerimise, väljakirjutamise ja haigekassale edastamise tingimused ja kord";
- 6) sotsiaalministri 18. augusti 2004. a määrus nr 101 "Eesti Haigekassas kindlustuskaitse tekkimiseks, lõppemiseks ja peatumiseks vajalike dokumentide loetelu ning nendes sisalduvate andmete koosseis";
- 7) sotsiaalministri 26. augusti 2013. a määrus nr 28 "Eriarsti lähtetoetuse taotlemise, maksmise ja tagasinõudmise kord";
- 8) tervise- ja tööministri 13. augusti 2014. a määrus nr 51 "Aptekri lähtetoetuse taotlemise, maksmise ja tagasinõudmise kord";

- 9) rahandusministri 31. detsembri 2003. a määrus nr 113 “Sotsiaalmaksu maksmise kord erijuhtudel”;
- 10) Vabariigi Valitsuse 30. juuli 2002. a määrus nr 240 ““Maksudokumentide registri” asutamine ja registri pidamise põhimäärus”;
- 11) Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a määrus nr 265 “Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus”;
- 12) Vabariigi Valitsuse 14. detsembri 2006. a määrus nr 256 “Välislähetustasu ja abikaasatase maksmise ning teenistuja kulude katmise kord”;
- 13) Vabariigi Valitsuse 1. detsembri 2016. a määrus nr 137 “Sotsiaalkaitse infosüsteemi põhimäärus”;
- 14) Vabariigi Valitsuse 21. detsembri 2017. a määrus nr 197 “Kutseõppe rahastamise põhimõtted ja komponendid ning nende rakendamise tingimused ja kord”;
- 15) Eesti Haigekassa nõukogu otsus “Ravikindlustuse andmekogu pidamise põhimäärus”.

Muudetavates rakendusaktides on enamik muudatusi seotud rasedus- ja sünnituspuhkuse või lapsehoolduspuhkuse termini vahetamisega vastavalt emapuhkuseks või vanemapuhkuseks.

8.2. Kehtetuks tunnistatavad rakendusaktid

Eelnõuga seoses ei ole vaja rakendusakte kehtetuks tunnistada.

8.3. Uued rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks tuleb kehtestada uued rakendusaktid:

- 1) sotsiaalkaitseministri määrus “Sünnituslehe andmete loetelu, sünnituslehe väljakirjutamise õigust omavad isikud ja sünnituslehe esitamise kord”;
- 2) tervise- ja tööministri 28. novembri 2016. a määrus nr 62 “Riigieelarvest hüvitatava puhkusetasu ja keskmise töötasu maksmise kord ning hüvitamise taotluse andmete loetelu”.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2022. aasta 1. aprillil.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ministeeriumitele ning arvamuse avaldamiseks Õiguskantsleri Kantseleile, Sotsiaalkindlustusametile, Eesti Haigekassale, Eesti Töötukassale, Eesti Naistearstide Seltsile, Eesti Ämmaemandate Ühingule, Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule, MTÜ Oma Perele, Lastekaitse Liidule, Eesti Ametiühingute Keskliidule, Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Personalijuhtimise Ühingule, Eesti Puuetega Inimeste Kojale ja Eesti Haiglate Liidule.